

V D L VOIVBV

8 pages

A P R E L 1 9 3 3

№ 2 (8)

VP

VOLV
L D L

VOLVPA

(3) 2 81

Г.П.Б. в Липр.

Ц. 1933 г.

Акт № 525

№ 149

А
Л
М
А
Н
А
Х

№ 2 (8)

В Ы Л
В О Ј В Ы В

**А Л Ь М А Н А Х
Н О В Ы Й С Е В Е Р.**

Изд. № 35. Уполн. Об-
лита № А-562. За-
каз № 1921. Тираж 4000 эк.
Сдано в набор 26/III-33 г.
Сдано в печать 2/IV-33 г.

■
Редактор П. Шеболкин

ТЕХНИЧЕСКОЕ ОФОРМЛЕНИЕ АЛЬМАНАХА В. В. ПОЛЯКОВА

Типография Коми Госиздата, Сыктывкар, Коммунистическая, 2

В Ы Л Ы Н

У Р О Ж А Ј

(„БРУСКИ“ П НЫГАЫГ ТОР)

— Кадыс оз видчыс. Наџон вѳрѳм — асто вѳјѳмкоѳ-жѳ, — ои-
кымнас скѳрыс тракјіг, шуалис Богданов. — Кулѳм селгисѳ колѳ
пыр жѳ петкѳдны ід му вылѳ: гѳртѳчыс мед сѳјѳ коомас, пыѳеа-
лас да сѳјѳс колѳ вошта кѳскавны пѳјѳмѳн. Петкѳдам-кѳ мѳ сѳјѳс
кык-кујѳм дунѳн горѳнжык — секи гор-нин лѳѳ, секи нѳнѳмыс оз
артмы. Лѳбѳ аски, лѳбѳ ѳекор.

„Кущѳмкѳ виѳт абу сетѳѳ вескалѳма“, Богдановлыс пѳшти
кывзытѳг мѳвпалѳс Кіріл, сѳмын сѳнкымнас скѳрыс тракјѳм сертѳ
сѳјѳ каѳалис, Богданов збылѳ вылѳ скѳр. Машѳнаыд мунѳ, кодыр
ставыс лѳѳѳѳѳма. — Ѳткажитчыны? — кыјѳс сѳјѳ бѳрја кывсѳ Бог-
дановлыс. — Ѳткажитчыны, — сѳјѳ лѳѳ — усны на воѳѳ пѳѳѳс вылѳ
да кысјавны. Кысјавны, кодыр теногѳн колѳ лоны?

— Революціаын емѳѳ мырдѳн щѳктанторјас, — воѳѳ нубѳѳ
Богданов. — Мѳ татѳѳ воѳм, мед ескѳ вѳчны революціја. Лоас
вѳчны мырдѳн щѳктѳмтор.

— Мырдѳн? ѳерт, мырдѳн, — вочавѳзіс Кіріл, — сѳмын сенѳ
мырдѳн щѳктѳмыс оз ков мѳлицја нога. Те мѳвпыштлы: кодыр
зілыс мужѳк ужалѳс аслас ѳтка овмѳсын, сѳјѳ вѳлі раѳејтѳ асыс.
Ме тѳѳа-на кыѳі ачыс весавлѳ јѳр улѳ сѳѳ нур, ме војјассѳ ег
уѳлы, кѳѳ-і муѳѳмысла вѳлі кѳ і кок тѳралѳ, муѳѳѳ дырјѳс ве-
сѳг вѳлі кывјѳј оз беркнаѳ сорнитнысѳ. Сѳѳ-жѳ ужалѳ быд му-
жѳк аслас овмѳсын: сѳјѳ раѳејтѳ быд кѳлуј, кыскѳ сѳјѳс аслас
овмѳсѳ да лѳѳ сылѳн рабѳн. Ѳнѳ вескаліс сѳјѳ татѳѳ, Брускиѳ,
да танѳ воштѳс воѳѳа раѳејтѳмсѳ, танѳ абу аслас кѳлујс-да, а ем —
мѳјан... сылѳн і чужѳс... кыѳ шуѳѳ сѳјѳ... реакціја, — шуѳс Кіріл да
повѳзыштѳмѳн горѳдіс: „Гашкѳ ез лѳѳав сѳјѳ кывјѳс-да“.

Богданов катнѳтѳс јурнас.

— Аслас овмѳсын, — воѳѳ кутѳс нубѳдны Кіріл, мужѳкыд вѳлі
паракод-коѳ, а танѳ лоѳ, быѳѳѳкѳ, кѳлѳѳсатѳм паракодѳн, кодѳ
кывтѳ ваѳылыдыс. Колѳ сы дѳнѳ вѳчны кѳлѳѳсасѳ, ѳзјѳдны сылыс
раѳејтѳмсѳ овмѳс дѳнас, „аслам“-сѳ шыбытѳмѳн, сѳјѳ кывсѳ „мѳ-
јан“-ѳн вежѳмѳн. Сенѳ мырдѳн щѳктѳмнад унаыс-на нѳнѳм оз
артмы, — помалѳс сѳјѳ нѳмкоѳ пырыс, сецѳѳм шылыда гѳгѳрво-

ана вісталомыс аслас лоі-да, медоа-нын сы вѣсна, адзіс сійо кушмѣінсѣ, кыті колѣ дѣмны-да. — Колѣ сы дінѣ вѣчыы колѣса — ташѣм могыс, — помаліс аслас небыд шпынмунѣмѣн.

— Колѣсајаснад нінѣм оз артмы: колѣсатѣ сылы вѣчигѣн кѣзаяд колѣ да мувылад наѣ пыдѣынѣ быдмас јѣн. Вывті уна сорніган, сѣмын-і тѣбан: „мог да мог“, — шуаліг тырјі Богданов вѣдіс аслас места — пельѣсас, ѣтлаѣдѣм кык скамја вылѣ.

Учѣ-і Улка. Сіјѣ сѣмын ѣтчыд саѣмыліс, кутыштліс Кірілѣс куш шоныд кінас да онјывгыс вашнѣтіс, мыј пыр сылы вашкѣд-лявліс аскејас.

— Учѣ, учѣ, Ула, — лантѣдіс сіјѣс Кіріл да дыр віѣѣдіс ѣшін-пырыс тѣлысѣн југѣдѣдѣм ѣшінулѣ.

Ѣшінувтіыс муніс іѣѣтік пон — Жучка. Сылѣн куѣа шыбытѣѣма вужѣрыс. Сіјѣ муніс гідна дѣрѣ да кутіс кодјывны пельѣсас, сесѣа кутіс мыкѣ кыскыны, Мікулај Пыракін оланін кілтѣѣ улѣ. Кіріл шуіс, — сіјѣ кыскѣ јай кусѣк аслас піјаныслы. Сылы понјыс кажітчіс зілжык коммунарјасыс: Жучка кыскѣ јай піјаныслы, а коммунарјалѣн сещѣм тѣжыѣѣмыс абу.

— „Мужікыд дыш, кодыр сылѣн тырмымѣн быдтор ем да, кодыр сіјѣ пѣт, — шуіс сіјѣ да бара кутіс мѣвпавны завод јылыс, мужік јылыс, коммуна јылыс. — Мыјла-нѣ заводын быдѣн ужалѣны, цехѣн заведујыгылы некодѣс оз ков вѣтлыны уж вылѣ, вісталыны! Сені робѣѣѣ, бѣстѣ жалѣваннѣ, сені норма... Сені... А тані-кѣ быдѣнлы сетны жалѣваннѣ, сылы нѣмкоѣ да нѣшта-на јонжык кутас дятатјны. Ујалан норма лѣсѣѣдны? Коді-нѣ тані вермас лѣсѣѣдны нормасѣ, дај коді кутас віѣѣдны норма тыртѣм бѣрсаыс? Сені заводад — ставныс чукѣраѣс, ујыдлы оз торклым-ні, зер ні, некушѣм дѣвѣ. А тані?

Мунас сіјѣ верст дасвіг сајѣ кымын, пукаліс рытѣзыс, а рыт-нас ыстысас зер вылѣ лѣбѣ кушѣмкѣ мукѣд помкајас вылѣ. Тані-кѣ лѣсѣѣдны ужлы норма, ковмас-і быд морт дінѣ сувтѣдны нормасѣ тыртѣм бѣрса віѣѣдысѣс. дас морт ужалѣны, а на бѣрса дас морт віѣѣѣдны“.

Пельѣсын скамјајас вылын ружталѣ Богданов да мукѣд дыр-јыс друг нешыштѣмѣн суркнѣтлас асулас кокјасѣс, сесѣа бара нужѣдчас, кокјасыс ѣшјасыны женыд скамјајасыс, бытѣѣ плевјас.

— Таѣі-і мужікыд олѣ — став олѣмыс сылы ѣскыд, сіјѣ сѣ-мыя пыр кокјасѣс аслаыс кыскыштѣ, — скѣр пырыс вашнѣтіс Кіріл, сыкѣд щѣш ачыс гѣгѣрвоіс, заводлыс ѣамсѣ Брускіѣ ва-јѣмыс лѣѣ сещѣм-жѣ пѣѣтѣмторјѣн, кыѣі-і крестаналыс торја да поснѣдік мујасѣс ѣтлаѣѣтѣг тракторѣн гѣрѣм. Ташѣм мѣвпалѣмыс Кірілѣн вѣлі вылѣ, сіјѣ вѣлі шыбытѣ сѣктса овмѣс вылѣ мѣд југѣр, мѣд кадѣ-кѣ сіјѣ вылыс нѣмкоѣѣдіс Кірілѣс, а ѣні сіјѣ зікѣѣ ѣугіс мѣвпалѣмсѣ, щѣктіс вунѣдны завод јылыс, а Кіріл сіјѣс оз вѣлі кѣсјы.

— Заводлы колѣ лоны тані, — шуіс сіјѣ, — мѣднѣгѣн — Сіс кыр да сещѣм-жѣ пѣлзатѣм пессѣм. Мужікјасыс колѣ перјыны пѣл-затѣм нѣкѣѣмсѣ. Сѣмын кыѣ? — друг сылы воіс мѣвп да тајкѣ

горьдас. Мовпыс сылы вѳлі сещѳм-жѳ сѳз да гѳгѳрвоѳна, кыѳі-сіѳѳ, мыѳ кымын-кѳ час мысты лѳб асыв, ѳзѳс лун. — Ого, — ѳдѳѳ пастасіг-моз шуіс. — Ого-го! Сені заводуын ужалан дон, тани — норма — ужалан дон. Завод. Вывлаѳ кокѳн, сѳмын завод...

Таѳѳ војнас Улька медвоѳзаыс уѳіс ѳтнасѳн. Кіріл муѳіс РІК-ѳ, коріс аслыс машиністкаѳс да асѳадорѳзыс фіктуѳтїс сылы.. Аскі-нас Брускі вѳлі выл серпаса. Асывнас контора ѳѳсѳјасын ѳшаланісны војеннѳј кыѳѳн гїжѳм прїказѳс. Чорыла шуѳма вѳлі прїказѳсын: ѳнїсань Брускїын став ужыс вужѳѳсѳ ѳфелїшина вылѳ, машинаѳсѳн заведуѳтысѳ індысѳѳ Мікулаѳ Пыракін, завхозѳн — давыѳдка Панов, му берѳса ужѳн вескѳѳллыны — агроном Богданов, столѳвѳјын — Ката Пыракіна, ѳетѳмѳн — Степанїда Огьова; најѳ нуѳѳѳны став ѳтветственностѳ прѳсѳдатель да коммунаса сѳвет воѳын да вермасны корны сіѳѳс-жѳ быѳѳнлыс, кодї ужалѳ најѳ вескѳѳлѳм улын, најѳ шѳщ асны вермасны пуктавын штрафѳс ѳтуѳѳа ужалан кѳлуѳ шыкѳѳлѳмыс.

Прїказѳс чукѳртїсны коммунарѳсѳс контора дїнѳ. Воѳжыкѳѳ кылісны сералѳмѳс да шмонїтѳмѳс. Шленка нуѳѳѳіс кісѳ, да Иван Штыркін моз-жѳ кѳсїс коѳавны прїказѳсѳ курїтѳм вылѳ, сѳмын сылы кіас кучкісны да вѳтлісны сетыс.

— Мѳс лытѳм! давыѳ, мыѳн мѳс лытѳмсыс? — јуалїс Анчурка Кудејарова.

— Со, лыѳфы: мѳс лытѳм — кык урѳн літрыс. — вїставлѳ давыѳ.

— Сїѳѳ-нѳ мы літраыс?

— Сещѳм кружка — нѳл стѳкан тѳрѳ. Кружка лыстан — 2 ур бостан, кыѳѳс лыстан — 40 ур бостан, — горѳѳіс давыѳдка сіѳї, бытѳѳ сїѳѳ сулалѳ ічѳтїк лавка дорын да чуксалѳ нѳбасысѳсѳс.

— Міѳан мѳсѳасыѳ лытѳѳны сѳмын кіпыѳѳс вылад, — бытѳѳ аслыс шуїс Анчурка да ускѳѳѳіс Шленкалаѳ. — Шленка! Тенѳ мыѳ, пон, мѳсѳастѳ омѳла вердан? Оз лыстыны мѳсѳасыѳ. Вѳѳѳма турун вылѳ да ружтѳ порс-моз

— Меным-нѳ мыѳ? Меным-нѳ быѳѳныс ѳмѳј уна колѳ? Ме, со, Штыркінлы соыс-нїн шулі: турун абу, кѳрым абу, а сїѳѳ — кыѳкѳ-мыѳкѳ. Кыѳї-нѳ кѳрымтѳгыѳ мѳсѳастѳ вердан?

— Весшѳрѳ равзан, — горѳѳіс Штыркін. — Ме ескѳ ваѳї-да, вѳвѳјассѳ вѳлі оз сетны. Кѳнї-нѳ мїѳан туруныѳ? Сїѳїм верст сѳјын. Ас вылыѳ, алї мыѳ, ме турунсѳ кута кыскавын?

— Таѳї і кутас кыссыны сунїсыѳ, — нїмкоѳа ештѳѳіс вевѳѳм-сѳ давыѳдка. — Те, Анчурка, кутан вѳтлысны јѳв бѳрса — шѳјас сетавны Шленкалы, мед сїѳѳ буржыка верѳіс мѳсѳассѳ, а Шленка — Штыркінѳс, мед кѳрымсѳ даѳтас, а Штыркін — коѳукѳсѳс, мед вѳвѳјассѳ сетїсны... Секї-ї кутас ставыс бергавны, бытѳѳ мел-нїчавн.

— Те-нѳ уѳа-ѳ кутан бостны заведуѳушѳѳј? — јуалїс сылыс Штыркін.

— Ме? Ме комын шѳјтѳн тѳлыс.

— Нынѳм, тырмана... — нѳжѳнїк соѳтїс Шгыркін.

— Те менö тајөн он падмөд, — дөзмөмөн шуе давидка. — Те, со, виқөд, — гачыд тенад мыјыс? Мешөкјастө складыс нуин. Кытчө нуин?

давидка да Штыркин костын венчөмсө бытө, некод езкавав: быдөн кысебны приказлаң, быдөнлы колө төдны, уна-ө кутас сi-јө бостны ужыс, кытчө сiјөс индасны. Расценка јылыс төдны бө-рын, коммунарјас вешјөны бөкө, бытө базарын, — мөвпалөны бостны али абу, асныс вөрөдөны парнас, збылмөдөны чужөмнысө.

Кiрiл виқөдлiс өшiнөдыс. Коммунарјаслөн чужөмјасныс — ру-дөс, вижовөс, мөвп вылас сылы үскөдiсны Жучок Савелiјөс.

Кымынкө во сайын Савелјј Жучок, өтлаын аслас вокыскөд, нөбiс вундан машина. Најө көсјiсны өтi воөн вештыны сiјөс. Сы вөсна ассыныс нансө iдралөм бөрын, најө үскөдiснысн ужавны крестана мујас вылө.

— Ужалiсны кыаыс-кыаө. Жучок машинасыс вешталiс вундөм колтајассө, вокыс вөвјас вөтлiс, нывбабајасыс бөрсөныс көртав-лiсны. Рыга вылыс вокыс кевмыөiс:

— Тырмас, вөкө. Вај, шөјтчам... Став вынјөрным-өд нещкыөiс.

— Мыј тырмас? А те ужав, ужав! Ек, ужыс кущөм!

— Со-өд ужалөны, — завiфалiсны крестана. — Жучок көт кок-нас шөщ ужалас.

Жучок тајө уж вылас зiкөз өбдөдiс, чужөм вылас сылөн ко-лiсны јөс нырыс да өдiјө котралыс сiнјасыс, — сiнјасас нөјтчiс полөм: регыд нiн помавас вундөмыд, вундан машинанад секi өз кут поңны ужавнытө.

— Мi такөд, вөкө, көт виқөпырөмөз кырсөм, — горөдлывлө-сiјө, нывбабајасөс термөдлiг. — Мiјанлы сөмын сетав.

— Рөгыд (вундан ештытөзыс-на) Жучок вiөмiс: врач адзiс сылыс чохотка.

„Тајөјаслы сiң-жө... Налы сөмын вај... Аттө кущөм горшлүн налөн, — дөзмөмөн мөвпыштiс Кiрiл. — Нiнөм, нiнөм, — лөвөдiс сiјө ассө, — нiнөм: өд тајө бур — јөткыштiсны најөс... Оли налы сөмын сет. Тајөс колө пыфөдi бостны. Виқөд, мыј өнi лөө“.

— Тајө бур, — кылис сiјө Шленкалыс гөлөссө.

— Мыј бур? — јуалис давидка, Шленка вылө лөга виқөдөмөн.

— Тајө бур, мiса... сөм секi i столөвөј, — сөмын сој... оз ковi!

— Бур-ө? Те мун да пу улын зiзгы: помазiс-нiн канлы виқө-пырөмыс.

дыр-на бергалiсны коммунарјас приказ гөгөр. Најө вiдчыөiс-ны, мыј на дiнө петас Кiрiл. Најө нөшта ськөд еорытчасны, да бөстасны көсјысөм. Кодкө на пыщкыс казтыштiс, Кiрiлыд пө-өд-i төвнас-на мелныча плөтинатө јiөн жугөдөмөыд вiзiс. Секi ескө плөтинатө јыд зiкөз пазөдiс. Мыјөн локтiс Кiрiлыд — плөтинатө вiзiсны... Онi со, сiјө локтiс-i. Сiјө бур. Сөмын ськөд зiк колө еорытыштгы, бөстны сылыс көсјысөм... Он-өд төд...
Табактө-өд куритө быд морт, — шыөдчiс Шленка дiнө Пе-тыр, — куритчыныд быдөнлы-өд колө, а дае урыд-i табак вылад абу. Ветлан коран-коран да i сөлыштан. Лiбө мөдтор: рөдвужыс

те ордō локтасны, а теңад-и пызан вылад вајнытō нинōм.. Коңор-
јас, — шуасны најō, — коңорјас оланныд, быттō тōтка диньн.

— Ага, ме-и шуа, — ѓни бур. давыдка, а кыч-нō, гōетјас-кō
воасны?

— Вајōд столовōјō.

— Сізі?

— Горнитид-нин — тырмас. Меным столовōјō колō сизим ныв-
баба. Нывбабајас, код-и самажыкōе пуны-пōжавны? Ветымын ур
лун, — помалис ассыс јубртōмсō давыдка да пырис контораѓ.

— Киріл Сенафонтычыскōд колō сорнитыштны. Ме, гражда-
на, — горбд-иc Шленка да лōнис. — Ме сывдснә... сōмсō мед ес-
кō кид... Киріл Сенафонтовичōс татчō... Сорнитыштны...

Сōмын Киріл на динō ез пет. Најō адзылисны, кыз-и сиж бoетис
сoјбордјōдыс Богдановōс да дыр ветлис мујас вьвти, мыжкō сор-
нитис аграномкōд, сeсeа кыкнаныс сајалисны кустјас сајō — нур-
лаң. Шленка котōртис сетчō виқдблны да кывзысны, локтōм
бōрас јубртис:

— Пиқдсōзыс нурас пырōмабe да кōсјōны мижанōс вузавны.

— Сōран, — видыштис сижōс Анчурка, — Ми-ōд абу понјас: „ву-
завны“.

— Ме нинōм ог гōгōрво — виқдблōј асныд.

Кириллаң да Богдановлаң сетчис Анчурка.

— Ме ставсō тōдмала, — шуис сиж да мунис.

„Серт... — ескис Штыркин. — Нывбабайд: сиж чōртлыe тōдлы-
тōгыс кōмсō пōртчас... Нывбаба! Сые муфeрсō он адзы... ѓни
нывбаба вōвл-и... Сиж сизим мужикōс вежис... быд мужик сылы
смерт кōсјис, а сиж ставсыс дыр олис... Сeсeа ѓтчыд-и...“

ѓни Штыркинлыс некод-нин ез кывзы: ставыс суса виқдбисны
сылаң, кытчō сајали Анчурка Кудејарова.

Анчурка Кудејарова лeзгeис пиқдс вылас да кутис кыссыны,
трунда сотчан шыңсō кышалōмōн. Шыныс лажјалō зик му бер-
дас. Сиж аслас дукнас Анчуркалы кажитчис сотчōм кујōд да пыв-
сан пōварна дукōн. Лолавны вōли сōкыд. Горшын каракылō. Сиж
водлō муас, гартō чышјан помнас чужōмсō, кызō, чышкō пōссō
чужōм вьвeис да пыр кыссō возлаң. Регыд сылы воча воисны
нурса вущјас, сиж четчалō на вомōн, лагуша-моз, тиралō полō-
мысла, мед четчыштитгас сижōс некод оз казав — секи ставыс во-
шō, секи некод оз кут сижōс лыффыны быдтор тōдысōн. Сиж-ōд
медвоз тōдлис: Микулај Пыракинлōн пыс абу аслас, а Јашкалōн;
регыд најō eиктō вајасны Подлеснōјыe пристан; регыд локтас
Јашка Чухлав да секи сиж Брускин петкōдлас кодлыкō мыјјаскō.
Тач-и сиж лептис ассō быдтор тōдысōз, а ѓни оз-жō-ōд јанōд ас-
сō нур вущјас дорын. Оз, Анчурка сетчōз лоны оз лeз, сиж став-
сō тōдмалас да јубртас коммунарјаслы... Сиж зилō ѓрјожык ма-
тыстчыны гōп кыркōщ дорса кустјас дорбз.

— Кушōм ылын, — вашнитис сиж, ачыс казалō-нин кыз-и нур
пōдулыс сы улын вōрō.

Кустјасас сїџ ескџ вермїс четчыны да котџртны гџп кыркџ-щџџ. Мед оз каџавны, сїџ ез четчы, а водїс му вылас, нужџџџ-чїс-да, кїјасџџ воџлањ шыблалџмџн, кутїс кыскыны асџыс тушасџ. Дырџн сїџ кысџїс матыса гџп дорџџ да кутїс кывзыны. Кџнкџ бокын сорнїтџ Кїрїл, сџмын Анчурка сїџ вїсталомыс нїнџм оз вермы гџгџрвоны. Сїџ воџлањ јџткыштчїс да чургџџїс јурсџ кустјасџањ. Кїрїл сулалїс џеыжы ј косїн вылын да гџџџр вїџџїс. Анчурка кывтџмїа кысџїс да водїс канаваџ, Кїрїллањ пелсџ лџ-сџџџмџн.

— Ме-нїн артыштли, — вїсталїс сїџ, — колџ со сурс.

— Леџышт воџжыксџ, — ургџ Богданов, — вомтџ јонасџ ен-на паскџџ.

Анчурка, џмеј моз, лептыштїс јурсџ. Пџрџм пу сажџањ петїс Богданов, кїас бџгџџма вїжов трунда.

— Тајџ бурый танї, — шуїс сїџ, — сурс кымын гектар. Быд гектар воџсасџ советымын сурс пуд кызпу пелсы. Сы кыџї — трундаыс поџџ вџчны стрџїтчан матерїал, волџс, выј да муџџџ-тор. Сїџџс поџџ заграниџаџ нуны... Танї зарнї мешџк.

— Сїџ, со сурс нџџ, — шуїс Кїрїл.

Богданов берџџџїс Анчуркалањ. Анчурка суїс јурсџ канаваџ, бытџџ ваџ утка џумїс.

— Вузавны, — велџџїс Богданов. — Сџмын тајылыс оз ков вї-тавлыны џнїсџ.

Анчурка сусжыка кутїс кывзыны, бара тїравны кутїс да воџ-выв нїмкофасны; со сы воџын џнї ставыс воџса да сїџ мунас да ставсџ вїставлас коммунарјаслы. Дыр кывзынїс. Сесџа џџзміс да лептїс јурсџ. Кїрїл да Богданов вешїџмаџџ косїнџыс да кодїџны муџџ.

Најџ џџџџ косалїсны вылыс му слџџсџ, бытџџ-кџ лџсџџџџны кодкџ кодїны гу, сесџа кутїсны гусыс кыскавны трунда ку-сџкјас, бытџџ руџџгњањ тупџсјас.

„Клад. Понјасыд, клад адџџмаџџ“, каџалїс Анчурка, ачыс сажџџїс канаваџ да кутїс течны планјас: сїџ некодлы та јылыс оз вїстав, а рытнас џтнасџн котџртлас татџџ да перјас кладсџ. Сџмын кыс најџ тџџџны, сїџџс кџлџ тџџмавны, — Анчурка нџшта-на сусжыка кутїс кывзыны.

Богданов петїс канаваыс да мерајтїс сїџџс шатїнџн.

— Кујїм метр судта, — гудџџтїс сїџ. — Мунам контораџ. Мїја-нџс каџавны тас вермасны.

Најџ џџџџжык тыртїсны гусџ, талалїсны вылысџџ да мунїсны...

Пебыр мыстї Анчурка, пон-моз копыртџџмџн, кутїс гурїны кїнас гусџ, шыблавны сетыс муџџ да трундасџ. Аслас, пџжар вылын моз, кїсџџ пџеыс, кїјасыс дојмалџмаџџ, гыжјасџџмаџџ, сџмын сїџ џтїсџ нї мџџсџ ез каџав: сїџ џџџџ кодїџсџ, нырнас чушїџџлџ да пыр џтарџ пыдлањ пырџ... Кык-кујїм метр пыдтаын сылы сџкыд лџї ловавысџ, трундаыс лџї пробка-коџ топыд... Сылы кажитџџ-нїн, со, тајџ пластувџыс сурас-нїн кладыс... Сџмын

друг кыліс ассаңыс неылын кые мортлыс сорнітөм—Кіріллыс да Бордановлыс. Сіјө ләңтіс гуас. Кодыр најө ылытчісны, сіјө четчыштіс гуеыс, скөрыс пыркнітіс паскөмсө да гуебн котөртис Брускіө Воңучөј затон пыр.

— Мыјнө, бур аңөј, төдмалін?

Анчурка ез чајт коммунарјасөс Воңучөј затон дорыс да ез нырсө гөгөрво, мыј јылыс сылыс јуалө Штыркін.

— А? Мыј?

— Төдмалін мыјкө, ен?

— Көлдунјас. Көлдунјөны,—швачкіс Анчурка да лөсөдчіс віставлыны локтіг-мозыс лөсөдлөм торсө.

— Е, мөвпыштөма! Адөдма, мыј віставлыны,—торкіс сіјөс Штыркін да бергөдчіс мукөдјаслаң.—Вајө відламөј, алі мыј?.. Оз-нын, тыдалө, міјан дінө волы выл вескөдлысыд.—Сіјө летчыштіс увлаң да бостіс өтө кулөм селгі. Сісөм, нилөг селгіс көрөінаас пуктытөз-на сылөн вағалі.—Ғпу, роккоф,—нырсө чуқыртлөмөн шуіс сіјө да горөдіс:—мыјнө сулалад да відчысад, барінјас? Отнам став сіс селгісө лептала,—вочакыв відчыстөг, гумовтіс ведранас селгісө да кістіс көрөінаө.—Мөдіс. Велалам. Бостчыв, Иван,—горөдмөн ассө бөстөөдіс, сіјө кымын-кө минутөн тыртіс көрөінасө кулөм черібн, сөсө өтлаын Мікулај Пыракінкөд најө пуктісны сіјөс вес вылө.

— Віт пуд,—јүөртис Міколај.

— Кыч віт ур ем,—шуіс Штыркін,—віт минутөн кыч віт ур,—нөјжөжык содтіс сіјө, да кодыр адчіс коммунарјаслыс дрөгмунөмсө да кыркөщлаң локтөмсө, відны кутіс ассө:—мыјнө ме горза? Ме-өд өтнам-на верма став черісө лептавыны... ме пукаласны,—да нарошнө чуқыртчөмөн содтіс:—кокулад быттө морт шој... Тащөм уж бөрад вежон чөж оз кут сөјсыны... Пөлјас віставлісны важөн, турецкөј војна дырјі өтө офіцерөс щөктісны нуөдны асыс ротасө өтө местаті... Сіјө местаас чума вөлі немжаліттөг јөсө ыщкө. Көт көді нуөдас сеті салдатјассө, ставны сетчө колөны... Шојјасыс сені лоісны-нын сажөң судта... А салдатјасөс колө вөлі қик нуөдны... Сөсө і щөктісны өтө том офіцерөс—сіјө вөлі зөв ошјысыс...

Аслас вістөн коммунарјасөс ылөдлігөн, Штыркін өдјө лептало ведранас черісө, течө көрөінаө да весөттөг ысталө грузовік вылө. Грузовіклөн көрөбыс чуркјөн-нын тырөма селгібн, а коммунарјас пыр-на пукалөны шонді возын, кывзөны віставлөмсө Штыркіялыс да нөјжөікөн полъасөны, жмітчөны мөба-мөд бердас, быттө көзыд асылө курөјјас.

„Кущөм асныраөс,—скөрміс на вылө Мікулај Пыракін да көсјіс накөд сорнітны, щөктыны најөс увавны, сөмын төдвылас уөі Кіріллөн приказыс: „Ен щөктөј“.—Мыј најөс щөктынысө?.. Резыштны налы матөң, кызі вөлі вөчлывлө Степан,—секі ескө і четчыштісны... пуксалөмаөс, быттө кодөс-кө качтывыны лөсөдчөмаөс“.—Мыј-нө ті пукалад?—ез вермы терпітнысө да горөдіс сіјө.

— Мі вояжык віцодлам, кычї Штыркін ужалө,— став пыд-
фыс вочавіцїс Шленка.— Віцодлам да-ї оббодатны... сївја өнї
міжанлы.

Мікулај көсїс-на мыжкө шуны, сөмын паркоан локтыс-
Гтешкадс адїс да лантїс. Гтешка летчө чојывсаң да бытө
парсөнө четчалө өтї коксаңыс мөд кок вылас, ачыс ставнас
тракысө да брынкјалө. Котөртїгас зев тома четчыштїс паныда-
сан мыр вомөн, бытө аслыс сөмын-на даскөкјамыс арөс, да
Мікулајлы завїд бөстїс сїјө томлун вылө. Сөмын кодыр сїјө
летчїс увлаң да сувтїс коммунарјас мышөд—сїјөс чужмөдїс
Гтешкалөн кельд чужөмыс, медөа-нїн гтешкода вежыктчөм
парыс.

— Сојны ескө колө-да,— очсалїгыр шуїс Шленка.— дырө-
нө ог кутөј оббодатнысө?

Гтешка котөртїс сїнјаснас коммунарјас вывтї да сылөн
скөрыс бөстїс став вылас, кодї пукалө вөлі танї, кодї төвнас
көлїс сылыс батсө плөтіна вылын. Өнї, чој жылын сулалїгөн,
ывсаң на вылө віцөдїгөн, сылы зев јона колө вөлі, мед најө
өмлавын, гөгравмы кутїсны дојмөмысла да мед гөгөрвоїсны...
да, да... ставгыс мыжа сїјө —Кїрїл Ждаркін... Сїјөс сїннас оз
вермы адчыны... Сылыс шапсө... ышмасан шпыңјалөмсө... Ветлө
да шпыңјалө... воїс карсаң шпыңјалөмөн, вайїс жежыд јаја гө-
тырөс... Ок ескө најө-кө шыбытчїсны сы вылө, ешсө төдтөм
Кїрїл вылас.

Со мыј вөлі колө Гтешкалы. Коммунарјас вылө віцөдлїс
да горөдїс:

— Оббодатны? Тырмас! Сөвтїд-нїн. Өнї-ї өзөс дорас сула-
дыштад. Пуквалөмадө! Оббөд відчысөны. А сөмынд ем? Сөм вылө
өнї оббөдыд. Ок тї—дыш понјас.

Медвоз четчыштїс Шленка, уөкөдчїс Гтешкалаң, бытө сїјө
ставгыс мыжа, да кутїс таргыны:

— Кыч сөвтім? Кушөм сөщөм сөм? Мыј тајө? Јөртјас! Кушөм
сөщөм коммуна? А? Кыскїсны-кө татчө мед вердасны, көмө-
дасны да пастөдасны.

— Оббөд бөрын вөлөн гулајтөдасны дај,— сөдтїс Мікулај
Пыракін.

— І гулајтөдасны щөщ.— горөдїс Шленка да жөмдїс, ышка
шуїс-да, сөмын сетчыны ез-нїн көсјы.— Мыј вїставлїсны, кодыр
көрїсны? Меж јаз кутам сојны. Көнї меж јајыд?

— Тенад сөмын сїјө і журад көлөма, а ужавны-кө— пель-
сајтыд мунө.

— Те, Мікулај, ея зыңгы... Те віцөд... Мі-өд,— болкнїтїс
Шленка да котөртїс столөвөјө.

Сы бөреа некөд ез мун. Ставныс сулалөны Гтешка возын,
ставныс качалїсны, столөвөј жылыс бөрја јуөртөмыс помөз
најөс венө; Кїрїл Ждаркін уклад кышөн, кыч бөчкадс асыкөн,
гартїс најөс. Гтешка најө чужөмјас сертї да сїс черїлаң наздө-
нїк летчалөм сертї качалїс—најө вынтөмөс Кїрїл возын, тајө

јѳыс, кодјас ѳні кѳсјѳны сојны, оз отсавны сылы, сы вѳсна сылы нѳшта-нѳн ѳбиднѳ лоі.

Нѳдыр мыѳѳі паркы пѳтис Шленка да чуѳјаснас вѳрѳдѳг, куѳіс вѳставлѳны столѳвѳјын выѳ пѳрадоқјас јылыс: пызанјасѳ-тупкѳма јѳжыд бумагаѳн, пызан вылын кујлѳны гѳжѳѳјас, сѳні гѳжѳма: шыд—3 ур. рок—2 ур, жарѳннѳј јај—4 ур, јѳв—2 ур, чај—1 ур стѳкананыс...

— Мыјнѳ те еѳ сој,—јуалис сылыс Петыр.—Алі абу-на ештѳма?

— Кыз абу ештѳма? Ештѳма-нѳн. да, кылад, чѳк-пѳ вај. Ку-жѳм сѳщѳм чѳк? Контораыѳ, кылан, те-кѳ ужалѳн—сѳтасны те-ныд чѳк. Лукѳ сѳні ыжыдалысыс. Тојлалѳсны менѳ,—серѳктѳс Шленка да медвоз летчѳс Воѳучѳј затонѳ—Іван фаѳ, бѳст менѳ компанъѳад,—горѳѳдѳс сѳјѳ ваѳ пырѳгѳн.

— Ај-да те,—ошкыштѳс сѳјѳс Гѳешка да паскыда серѳктѳс.

Мѳкулај Пыракинѳс ѳивѳ бѳстѳс сѳјѳ серам вылѳ.

— Весшѳрѳ те, Гѳешка, весшѳрѳ,—назѳнык шуѳс сѳјѳ.

— Мыј весшѳрѳ? Уж вылѳ мунны—весшѳрѳ?

— Кушѳм те,—медвоззаныс скѳрмѳс сы вылѳ Мѳколај.—Со-кушѳм... абу лѳсыд. Те кѳѳ гѳгѳрво,—кутлѳс сѳјѳ вѳставлѳны Гѳешкалы, сѳмын сѳјѳ букыштѳчѳс-да, Мѳкулај ланѳтѳс.

Коммунарјас сулалѳсны-нѳн пѳзѳсѳѳ ваыѳн. Кытыскѳ вајѳсны веѳрајас, кѳрѳнајас. Воѳучѳј затонны кыптѳс ныртѳ косалан дук... Грузѳвѳк упкѳг тырјѳ кыскаліс сѳс рокѳ му вылѳ.

... Горѳн војнас, кодыр Волга четчалѳс аслас гыјасѳн кыркѳщ вылѳ, Кѳрѳл Жѳаркін сулалѳс чѳј јылын да кывзѳс, кызѳ Воѳучѳј затонны кылѳ шлѳпкѳѳчѳм, тапѳѳчѳм, адѳчѳс, кызѳ кыркѳщјасын ѳзјѳс бѳ да југѳѳдѳс пѳѳысла кѳтастѳм, ѳѳјѳ зѳлыс јѳѳс... Кѳрѳллы окѳта лоі горѳѳны: крепѳстѳс кышалѳма да пленѳ бѳ-тѳма... Сылы нѳшта на окѳта лоі сѳрнѳтышты Гѳешкакѳѳ. Кы-мын-кѳ час сајын, пемѳгас, сѳјѳ зурасѳ Гѳешкакѳѳ затон кыркѳщ ѳѳрса куѳт берѳын. Сѳјѳ коскѳзыс ва платѳѳа, пѳлпом вылас чышјансѳ лѳѳѳмѳн, пѳѳалѳм чужѳмѳн, шаѳа да ѳѳбыѳка шпыѳмунѳ сылы, сѳјѳ каѳтѳѳдѳс возза нылалѳмсѳ, кодыр Кѳрѳл зѳѳ војјасѳн пукаліс аслас керка ѳѳнын да кывзысѳс кышѳѳн ворсѳм шыѳ, Гѳешка сылѳмѳ. Сѳні паныдасѳгјасын Гѳешка сѳз-жѳ сылы шпыѳјавлывлѳс. ѳнѳ Гѳешкаѳс адѳѳм мыѳѳ друг сылѳн вошѳ Гѳешка вылѳ ѳѳзмѳмыс, паркын, Шленка ѳырјѳ, сы вылѳ скѳралѳмыс... но, гашкѳ, сѳјѳ ез-ѳ сылы шпыѳјав, а сѳзі, ужын ѳѳзѳмысла? Гѳешкалѳн сѳјѳ ѳвлѳ. Кодыр сѳјѳ јѳна зѳлѳ кушѳѳм-кѳ ужын, быѳѳнлы шпыѳјалѳ, быѳѳнѳс ѳѳмкоѳа тапкѳѳлѳ пѳлпомѳѳыс. Мыјнѳ? Гашкѳ, сѳјѳ ез-ѳ каѳав сѳјѳс,—ылаѳлѳ? да, да, ѳѳрт жѳ ылаѳлѳ. ѳѳ сѳјѳ матыѳтѳчѳс сы ѳѳнѳ, куѳтѳ сѳрнѳтны, а Гѳешка, быѳѳѳ ез-ѳ кывлы сылыс, котѳртѳс, нуѳс кѳрѳнаѳѳ да кодлыкѳ гѳра-а серѳктѳс. Гашкѳ-ѳ збылыс ез кывлы? Сѳјѳ-ѳѳ сѳщѳм нѳжѳѳнык шыасѳс, да-ѳ гѳлѳсыс сылѳн вѳлі тѳралѳ... Сѳјѳ оз вѳлі кѳсјѳ, мед Гѳешка кынѳі, кодкѳ сѳјѳс кылас.

Сіё летчїс увлаң да коммунарјас пыцкыс Стешкаѳс корсїг моз, кутїс шѳщ лептавны кулѳм белгїсѳ, пыр ѳтарѳ зїлмїс-да, жыкѳ тѳдїлѳг медвоґын лѳї.

— А а-а,—горѳѳїс Штыркїн,—со сїѳ, кодыр мїјан дїнѳ локтїс—выл вескѳблыс. Јортјас!

Кїрїл ѳлѳѳїс Штыркїнѳс да сїѳ лаңтїс, гїнѳѳжнас Кїрїл вылѳ вїѳѳѳѳмѳн.

— Мыјла тајѳ теныд?—јуалїс Кїрїл, мунїс мѳѳ местаѳ да кутїс вїѳѳѳны коммунарјас вылѳ.—Выныс-ѳѳ куцѳм, выныс,—кутїс вїставлыны сїѳ Мїкулај Пыракїнлы, Стешкаѳс гоңјалїг моз.

Стешка ѳекѳн ез вѳв.

— Мыјла-нѳ Огњовыслѳн ѳекѳѳ абу?—јуалїс сїѳ Мїкулајлыс, окота лѳї тѳѳны, кѳнї Стешкаыс-да.

— Вѳлї. да сыла волїсны. Тыдалѳ, мыјкѳ Степаныскѳѳ бара-ын лѳѳма.

— Мунїс?—јуалїс Кїрїл да шатовтчїс, став туша куґанс кылїс муґ.—Ме ѳѳ ег уґ, Кола, кык вој ег уґ. Муна да шѳјтчышта,—шуїс сїѳ да черї рок пыцкыс коксѳ сѳкыда лепталїг, кајїс кыр јылѳ.

Контораын сїѳ чуксалїс Улґаѳс да нїмкоѳа јуѳртїс сылы:

— Ула, чегїм-ѳѳ. Асныраѳе, сѳмын-ї мї абу лыаыс течѳмјас.

* * *

Кулѳм селґынд вїдчыстѳг кыпѳѳїс Кїрїл Ждаркїнѳс зев вылѳґ... Воґжыксѳ, кодыр, гѳрїсны пѳјїмѳн кїскалѳм сїс селґїсѳ, да мусѳ кѳґїсны шабдїѳн,—ѳекѳѳ ез ескы тајѳ панѳмыслы, а давыдґа Панов весїг буркнїтїс:

— Пѳжалїм шѳјыс пїрѳг,—да чорыда скѳрмїс Кїрїл вылѳ, мыјла сїѳ лезїс му бердса ужѳ Богданѳвѳс.

Ташѳм вїсталѳм бѳраѳ і Кїрїлѳн ескѳмыс шатласны кутїс, да сѳмын сїѳ, мыј кулѳм селґыс отсалїс сылы чегны коммунарјаслыс асныралѳмсѳ, пыртны овмѳсѳ, сїѳ мѳвпалѳм сертї, зу-мыд вїстема, сѳмын тајѳ і кыпѳѳїс сылыс та вылѳ буржыґа вїѳѳѳѳмсѳ.

— Гектарыс кујїмѳо пуд бостѳм. Тајѳ пуґґакї. Мїјанлы колѳ перјяны, меѳым быд гектар вѳлї сѳтѳ сурс пуд... Мѳѳарѳ, оз сулав гѳрнысѳ,—шуалїс сїѳ Богданѳвлыс кывјассѳ, а ачыс каґґґѳлѳ вѳлї, мыј сылѳн аслас ташѳм кывјассыс сувтлѳ јурѳыс.—Ба! Мыјнѳ ме тајѳ сѳра?—кутїс сїѳ ассѳ, сѳмын коммунарјаскѳѳ сорытїгѳн тајѳс жѳ вїставлїс.

Сы вылѳ гусѳнїк сералїсны... Иван Штыркїн лѳѳѳїс мојд-кыв: „Кїра-шїра јылыс да кулѳм черї јылыс“. Сїѳ тајѳ мојд кывсѳ вїставлїс быд кадын да кочґавтѳґыс петкѳѳлїс серамсѳ коммунарјаслыс... Кулѳм селґї јылыс сїктын сылїсны частушґкајас, сылїсны најѳс і мујас выдын і коммуна бердын—Волга берег дорын, кытчѳ волчвлїсны ѳїктса том јѳз, меѳым ѳерыштны „брусѳнїґјасѳс“. Частушґкајасѳн скѳрмѳѳѳм коммунаса том јѳз

вөлі ускөдчасны өктјас вылө да Волга берег дорын кулөм сел-
гі вöсна öзјас збыльвылө бој...

— Шојјас!—горзісны өктсајас.

— Тојјас!—вочавіцісны коммунарјас.

Сөмын кык-кујім вежон мысті кулөм селгі петкөдліс асөбө му вылын кыпөдчыны мутіс сук, бур шобді, а јун төлье шөрын сіјө косјысө сетны коммуналы медөца вылө кыксо пудјөн гектарыс. Тајө вөлі зев бур урожај сіјө местајас серті. Крөстана төдөны вөлі—бур војасө (а бур војасыд вөвліны зев шоча) шобді сетліс 60 пуд, а сің —вөламын, комын да шөкыджыка—даскөкјамыс... да најө быдладорсаң кыссөсны „віцөдлыны Кіріл Ждаркін чөфөса вылө“, кутісны ылө паскөдөны јүбр „дофвож куңа тушаа, вөст куңа шөпта, бөбы гырса түса шобді јылыс“.

Рөгыд кулөм селгі јылыс петісны статтајас і газөтјасын. Воңжык округвса „Рабочий и крестьянин“ газөтын гіжіс агроном Борісов. Сіјө гіжіс кулөм селгі јылыс, кың курјоз јылыс, мыј сіјө „ісклүчөтөльнөј случај“ да паскөдөм вылө сіјө оз туж... „Сөрт,—авторітетнөја сіјө помалөма статтасө,—кулөм селгі ло-
дөма достіжевнөдө, сөмын буржык өскө вөлі, коммуна-кө буржыктор бердө бөстчөс—өдөд коскөдөм вөдөтчыны да хімүдобрө-
нөјасөдө му вынөдөны. Страналы колө наң, а оз опытјас. Коммуна-
ын-жө пыртөд полөводствөас кушөдмкө „выл“ сөстөма да вөглө мујас вылыс өдөд коскөдөсө—наукалыс тајө медбөрја достіже-
внөсө. Тащөм сөстөмасө вермас ошкыны сөмын сумасшөдшөј,
абу-кө унжык“.

Борісов статтади газөтыс вырезкасө Брускөд ыстіс Сөвашөв асөаныс сөдтөмөн:

„Кіріл! Мыј те сөні пөжалін? Віцөд, пасөнітасны тенө учөнөј-
јасыд, да-і мі јур куңаыд ог малыштө“.

Кірілөс пуңөдісны Борісовлөн бөрја кывјасыс.

— Мыј сіјө сөщөмыс—„абу-кө унжык?“—мурзіс сіјө, вырез-
касө шамралөмөн муас шыбытіс.—„Абу-кө унжык“. Мыј тајө
„абу-кө унжыкыс“?

— Тајө тенө дөзмөдіс?—јуаліс Богданов, шамралөм бумага-
сө кокнас бөкө чужјіг, да Кіріл чужөм серті збыльө каңаліс,
мыј сіјөс тајө ставыс вөрөдөдіс, гудыртіс.—Мун ме ордө, а ме
котөртла столөвөјө,—јөткыштіс сіјө Кірілөс аслас комнатад.

Богданов өліс бөкынжык—амбарыс вөчөм керкаын, мујаслаң
өшіңјасөдө. Кіріллы кыңкө өнөң-на ез удајтчыс воыны сы ордө
да сіјө вөлі оз төд, кыңи Богданов өлө аслас гөртса өбөтанов-
каын.

„Сылөн өланіныс, көнкө, сөщөм өкуратнөј, кыңи-і мујасыс“,
—шуіс сіјө да, комнатаас пырөм бөрын, чужміс...

Комнатаын најт жожин сулалісны вөгыр шөтөвјас; ортчөн—кың сурө
шыблалөм нөгајасөдөн шкап, а өшіңјас вылас быдлаын—воң воөм,
Богдановөн-жө быдтөм, арбузјас. Сіјө најөс кыңкө төшкофа
сөјөма: абу вундалөмөн кыңи мукөд, а вывөаныс парјалөмөн,

бытто шыр нан тупоѳс. Арбузјасы, јогы, бусыг комнатаын сулаліс сѳкыд, шома дук.

— Холоѳтак. Те збыл ыло холоѳтак,—паныдаліс сїѳ Богдановѳс.

— А мыј?—јуаліс Богданов, пызан ыло кык лампа ѳеклѳ, кык бљуд, сахар да сахарнѳј песок сувтѳдїг.

— А вот,—нуѳдїс кїнас Кїріл,—ставыс тајѳ...

— О-о!—возжыкѳ ез каѳав-да, горѳдїс Богданов.—Збылыс... Ме-ѳд унжыкѳ ола мувылын, дворын,—да заводїтїс аслас ылыс.—Мыј сїѳ коккѳмыс?—заводїтїс сїѳ, ѳеклѳ сахарнѳј песок кїстїг да сїѳс бљуд ыло ваѳ сувтѳдїг.—Коккѳм пасїѳ мусїныс структурасѳ, сїѳ пѳртѳ јокмылѳскоѳ мусѳ бусѳ, сїѳ пѳртѳ сїѳс, шуам, сеѳѳмѳн-жѳ, куѳѳм сахарнѳј песокуыс. Віѳѳд, ме лѳѳѳда структурнѳј мусїн. Песокуыс васѳ кыскыны кутїс а пышкад да кыпѳдчїс медвылі слѳјѳзыс. Сек костї сїѳ мѳлѳтѳн жуѳѳдлїс сахарсѳ, кїстїс сїѳс мѳѳ ѳеклѳс да сїѳ-жѳ сувтѳдїс ваѳ.

—А тани те он вермы відчыныд, кодыр ваыс воас медвылі слѳјѳзыс,—шуїс сїѳ, ѳеклѳ куѳа гыжнас трѳнѳдїг. Віѳѳд, куѳѳм нѳжїѳ ваыс кыптѳ ѳѳї јокмылѳсан мѳѳѳа... Тајѳ і јем, прїмернѳ, јокмылѳс-коѳ структурнѳј мусїныд... Структурнѳј мусїн оз леѳ васѳ ывланыс, оз леѳ сїѳс їспарїтчыны сынѳдын. Таѳѳм мусїнсѳ пѳртѳны турунјас. Сы кыңї, турунјас пыртѳны мусїнмас колана сојан ыеществојас... Быдмантор корѳ аслыс југыд, шоныд, сојан ыеществојас да ва. Југыдыс да шоныдыс мїјанлыс оз кызыны, а ва да сојан ыеществојас быдмантор-јаслы мї вермам сетны... Турунјас сетѳны сојан ыеществојас злајаслы да віѳтѳны васѳ, вѳѳѳны мусѳ комокоѳѳн, структурнѳјѳн. Гѳгѳрвоїн?

— d-da-da, угу, да,—вочавїтїс Кїріл, да гѳгѳрвоїс Богданов прїмерыс сѳмын сїѳ, мыј сахарнѳј песок кыскѳ васѳ ѳѳјѳжык, кусѳка сахар дорыс.—Тајѳ, ѳерт, тани ѳеклѳ пышкад, а сенї, му ылас, і мѳѳтор вермас лонм. Те-ѳѳ советымын гектар кулыштїн турунѳн. ѳерт, мїјан шѳѳѳїды бур, град јѳрјас сен... Но...

Но! Вот теныд і но!—торкїс Богданов да шыбытїс сахарсѳ пызан улѳ, сенна каѳалїс кѳсјытѳг шыбытѳмсѳ, нѳшта јонжыка скѳрмїс да талтчїс сапѳгнас сахар ылас.—Но-но! Вот теныд і но. Тенад јурвыдын кѳѳ мајѳг јѳсты—те пыр асыд.

—Сїѳ гїжѳ: „сѳмын сумашедшѳј“.

О, мѳдїс бара, кѳртвомавтѳм вѳв моз. Сумашедшѳј? А тенад Борїсовыд чужѳмсаыс прѳстѳ дурак: „Сумашедшѳј, сумашедшѳј!“—верыштїс сїѳ Кїрілѳс.—Те тѳдан, Англїја—промышленѳста страна. а абу сїктса овмѳса. А мыјла сенї вѳвјасыс ѳѳктанас со пудїѳа, ѳшјас—нѳлымынѳз, ыжјас—даскѳкјамыс? А мїјан ыжыд пудїѳн-жынїѳн. Мыјла сенї медбурѳе вѳвјасыс, медбурѳе порејасыс? Мыјла? Сывѳсна, мыј Англїјаын кыксо во сајын, Кромвель дырїї, том агрономјас вѳтлїсны сїктса овмѳсыс Борїсовјасѳ ѳтлаын ѳѳд коккѳмыскѳд. А сїѳ, балбесыд, і ѳнї-на гїжѳ: ѳѳд коккѳм наукалѳн медбѳрја доѳвїженнѳ! Каѳалѳма!

Сумашедшөй! А төдән—джордано Бруноос өзім во вісіны турмаын, сесеа сотісны біпур вылын сыыс, мыҗла доказывајтө вөлі, мыҗ бергалө муыс, а оз шондіыс. Сумашедшөй? Леөинөс шулісны дегенератөдн, сумашедшөјдн, авантурістөдн сыыс, мыҗ сіјө упорноја нуөдіс ас бөрөаыс робочөј классөс...

— да, да, збылыс, сотісны,—шуіс Кіріл, нөті оз төд вөлі, код сещөм джордано Бруноыс, сөмын сіјө езкөсҗы петкөдлыны тајөс Богдановлы; сіјө вөлі мөвпалө, мыҗ Бруноыс овлөма Леөин олан кадө-жө.—да, сотісны... Но-өд...

— Нокајтны кутіс. Мун, мед төлыс тевө ыркөдыштас,—Богданов јөткыштис Кірілөс комнатаыс да топыда пөдлаліс өзөссө.—Мун, шуа...

Ош! Вөв!—сералігыр, горөдіс Кіріл да, кодыр мөвп вылас уөі, мыҗ сіјөс Сивашов вөлөн-жө шуліс, сылы шөҗ-код лоі: „А збылыс-кө конјасан? Черінад міјан делөыд артміс... а тани вот. Віөдөтө, чөртыд, кулыштис советымын гектар турундн. Бостіс ескө мед пелестор. Ез-өд: сіјө бостіс да гогныштис зонь пласт... Ош“...

да аслас төдлытөҗ сіјө вескаліс мујас вылө.

Мујас вылын ставыс сіјөс нөмкөдөдіс.

Бокынжык, гремучөј сонладорын, лажаліс бур, пемыд веж, куҗа шепјаса шобді. Шепјасыс абу-на быдлаын мездыөмаөс корјас паскөмсыс, сөмын упорноја чургөдчөны, петөны, бытө ешкын пыщкө гартөм зоньвіза челаф, сещөмөс жө, кодјас вылө віөдіг, Кіріл ыркөдөдіс, мыҗ најө зик быдмасны.

— Ек, матуш!—шуіс сіјө да нуөдіс кинас шобді куҗа, а пөлтчөм шепјасыс сылы інмалісны кыпыдөсас.

Сіјөс нөмкөдөдіс ез сөмын шобдіыс. Сіјөс нөмкөдөдіс і еу. Сіјө көч і ез вөв сещөм, кушөмөс көсҗыөіс Богданов, сөмын крестаналыс і ташчөмөс му вывыыс он адзы. І сіјө нөмкөдөдіс ыркөдөдіс вужис вјөхов моресө, сулдн гырыс шепјасыс кучкалісны сіјөс чужөмас, мөрдөсас, мышкас, пөлтисны сы вылө асланыс шоньд ловшыөдн да чөскыд дукөдн.

Му помас паскөдчөма пожөм сон—куҗа, чукыльөс да гуран-јасөс.

— „Татчө ескө колө вөчны плөтіна, кутны тувсов васө да зерсаң лөыс шорјассө,“—төдлытөҗ воіс сылы јурас мөвп, да сіјө віөдөдіс сонө, тујанажык места плөтінаысы корөіг.

Сонас, неуна бокынжык, жуҗыд кыркөщ улын туруныс вөлі талазөма. Төдөмыс, кодкө сені кујлөма, і абу өві, а кыкөдн. Сө тујјасыс турун вылас—өтіыс легчөма кујланінас өтіла дорөаыс, сөсаң, көні сулалө Кіріл, а мөдыс—мөдар бөкөаыс. А мунөмаөс најө өтлаын өон шөрөдыс, ізјас вывтыыс. О, абу, абу, најө абу мунөмаөс, најө котөртөмаөс. Тајө төдчө сы сертө, кызі ыещкысөма васөд тујыслөдн вылыс слөҗыс. Сөрт-жө, најө котөртөмаөс.

„Паскөдчөны... Рөдмыөдн,—шпынмуні Кіріл, да гөҗөрвоіс, кодјаслөдн кујланіныс вөлөма ыркөдөдіс туруныс.—Төшкөд торјас вөчөдн. Но, і мыҗаө? Мед јөзыс олөны колөд сертөыс. да, ко-

лбм сертыс. Тани, тыдалб, нѣмкобасбмабс том гоз! „І сонн лббмторсб мбвпас вајбдѣр, сѣјб повчыс. А ез-б повчбд сѣјб најбс? Ез б торк налы? став сертыс тбдчб—најб котбртбмабс татыс,— да сѣјб котбрбн сорбн ускбдчѣс сондорыс, ассб вѣдѣр: „Вот дуракы! Ветла сыв моз, нѣмкобаса, а јбзслы нѣмкобаснысб ог сет. Вот дуракы!“.

Сѣјб котбртѣс боббѣанбн да луцернабн вбзбм му вывтѣ. Тајб му сажас, долинаын, тыжаслачыс паскбдчбмабс пуктас јбрјас. Сени њужвѣбны бткоббс, бытбб шырбмабс, бытбб ыжыд празык кежлб пелькбдбмабс, помѣдор, галан, капуста, лук градјас, чурвѣбны руд корјас пыщкыс воѣ воыс арбузјас да зорзалѣс, а гбгбрыс уна сурс пбртмасыс корјас шыблалбмбн, мак. Маклбн зорѣјасыс, тблбн пблтбм улын, лебѣсны нбрыс дорбд, бытбб пбртмасыс бобулјас, да ласкысалѣсны Воѣучбј затон дорса кустрјасб.

— Кушбм лббсд! Ок, кушбм лббсд!—горбдѣс Кѣрѣл да каѣтылѣс агроном Борѣсов јылыс Богдановлыс кывјассб:—А сѣјб, балбесыд, і бнѣ-на гѣжб: „сбд коскбм—наукалбн медббрја достѣженбб.“ да, сѣјб балбес, а мѣжанлы ужавны колб. Талун мѣжан даскык морт ужтбмбс... і тајб сещбм кадын, кодыр бтка крестанѣлбн кѣыс некытчб оз сузсы. А мѣжан—ужтбмјас... Кбнѣ возжык ужавлѣсны вѣт морт, бнѣ ужалбны куѣмбн. Со мыј. Но, мыјнб... Налы колб корны ужсб. Со і тајб чојсыс регыд нещкыны кутам кустрјасб. Богданов кбсјб сетчб лбббдны вѣнографнык. Мед-ѣ вѣнографнык!

Сѣјб вужѣс чојсб, кытчб Богданов кбсјб лбббдны вѣнографнык, да пырѣс коммунаса дворб Воѣучбј затонладорсан. Коммунаын ужыс пуѣс. Контора сайын чѣжѣклбн группа (ббрја каднас коммунарјас кыѣкб асныс јукѣѣсны группајас вылб) чукбртѣс му вылыс гбрд ѣзјас, теѣс најбс чукбрб да поснѣѣк черјасбн тбчѣтѣс наыс коса лечталан лечтанјас. Тајб вблѣ аслас Чѣжѣклбн мбвпыштбмтор. Тајб мбвпбчыс сѣјб воѣс сбмын сывбсна, мыј сылы, кыѣ-ѣ группајасын став нырнубѣысјасыслы, быдлул лбб вблѣ корны коммунарјаслы сещбм уж, кбдѣ ескб сетѣс пблза налы і овмбсыслы... І кодыр Богданов щбктѣс весавны му вывсыс ѣзјассб, Чѣжѣк ез щбкты шыблавны ѣзјассб фон бокб, а вбчавны наыс лечтанјас... Тајб зев ыжыд пблза кутѣс сетны: Чѣжѣклбн группаыс—кбкјамыс коммунарка да даскык коммунар—лунтырнад вбчбны вблѣ сурс лечтанбз, быд морт вылб бостбны шайтбн жыѣнбнбн. Кѣрѣл вузалѣс лечтанјассб Ілѣм карын дасвѣт урбн, да овмбсыс та вылын бостб вблѣ 60 шайтбз лул. Арталбм сертѣ тыдовтѣс, мыј гбрд ѣзјыс коммуна мујас вылын сымнбд, сетыс пбзас вбчны лечтанјастб со сурсбз, а тајб сетас коммуналы дасвѣт сурс шайт гбгбр. да лечтанјас вузалбмыс бостбм сбм вылб коммуна бостѣс стрбѣтны куѣ, бытбб вагонјаслбн состав, выл карка. Керкасб стрбѣтѣсны прессујтбм ѣзасыс—тајб-нын Кѣрѣлбн аслас мбвпыштбмтор. Сѣјб областувса карын выставка вылын адчылѣс прессујтбм ѣзасыс керка да пыр-жб тајб ѣѣејасб вужбдѣс коммунад.

Но Кіріллс німкобдіс ез сөмын сіјд, мыј Чіжіклдн группасы быдлуи вајд овмөсд 60 шајт гөгдр, мыј тајд өдм вылас вөчөд керка, сіјдс німкобдіс мөдтор: ужаломыс өдөлнөја мынтысан система, коддс сіјд лөбөдіс да ыртис өвмөсас, кылөдіс ставсө, быдднөс шөктис корсны уж да көрөны буржык вөчантор. Мікулај Пыракин ізобретітис машина, коді весалө зөрјыс јогјаслыө көјдөссө; кучнөч Савеліј, Чіжіклдн пљемјаннікыс, лөбөдіс станок, коді шонтытөгыс кусналіс крукјассө көрг пинајаслы: тракторістјас (најөс шөщ-жө вуждөдісны өдөлшїна вылө (регыднө ештөдісны коммуналыс гөрансө, шыбытисны Закар Катајев артөлд да сіјдс јонмөдөм бөрын, гугдөны Вїннөј полана вылын ежа; Анчурка Кудејарова котыртис ас гөгөрыс вїт вывбабаөс да лөі ыжыдалысдн скөт вїзан дворын, весіг бөстис ас кабыр улас Шленкаөс. Вөлдөм-кө, скөтвїзан дворад меыжыдыс абу сіјд, коді вердө мөсјассө, а сіјд коді лытө најөс. Анчурка лытө мөсјасөс да чуддөдалө Шленкаөс. да і Шленка лөі вөрысжык—сіјд порөјассө вердө пуд лыд сертис, мөсјасөс лыстан процент сертї... Стөтскөј домын ужалө Стөшка. Сїјд өткажітис ужалөмыс дөнсө бөстөмыс: сіјд өөјд детдом бердын, сені көмасөпастаөб... Тајд, стөрт, сылдн бур. Сылы і тащдм условїдјас вылас пощд доверїтны ужсө... Сөмын мыјла сіјд ставсө тајдс вөчө? Ставсө вөчө асногыс, оз Кіріл ног... Сїјд, буракө, вїдчыөс, мыј Кіріл прөтөстүјтны кутас, да Стөшка секи вылыө індас сылы собствөнніклө кыскан сіјд вїч вылө... меым бура лөб Стөшкасан сы куза кучкөм... А Кіріл ез паныд сувт, сөгласітис да весіг ошкіс сылыс көсјөмсө:

— Мед тајі ужалө... Тајд мїянлы оз торк. А вот тани мїян... бур... да... бур,—ужныс німкобөсөіг, шуїс сіјд да бетис парк пыцлан.

Парк шөрын неыжыд сад вылын сулалө лөсыдїнік ічөтїк керка. Подувсаыс сіјд вөлі ыжыд вөл пельөса јашщїк коф, а вылысас кылөдчөма гөгрөс, гөгөр өшінјаса башна. Башна вылас Иван Штыркин лөбөдіс плаг өшөдөм вылө куч шпїл. Кіріл дыр вїчөдіс керка вылас, төдмалїс—ставсө-ө сіз вөчөны, кызі сіјд плавїрујтліс, да кодыр качалїс, мыј ставыс мунө сіз да керкаыс лөб лөсыд, сіјд көсјис мунны Богданов өрдө да шөктыны сіјдс бөстчыны вїнограднік улө чојсө лөбөдны, сөмын сувтис: сіјд кылїс, кызі Чіжіклдн пљемјаннікыс—Петыр јуалїс Штыркинлыс:

— Иван дад, со вөчам керка, а ог гөгөрво—мыј морла сіјд тащөмыс?

— Мыј морла? Төныд вїнөмла унасө төдны. Те ужав—тајд төныд полза, і өвмөсыдлы. Тыдалө, татчө Кіріл Сөнафонтычыд көсјө өвмөдчыны аслас мадмучельскөд... рытјаснас Волга вылө вїчөдлнны да мукөдтор. Те төдан, мїян вөлі барін Уваров. Сїз, сіјд Кіріл мамыскөд пыр нокеыліс. Кіріллдн батыс вөвлі өмөлк.

— Сїјдс ме төда.

— Төдан? Сїкө і тајдс төдан: Чїжік Кіріллдн братапыс—батас мунөма, а Кіріл — Артамөн полас.

кадб ыстисны Кіріллы пісмбјас коммуна жылыс нга гіжны шдк-
тдмбн, кбсшвсисны уна сбм. Кіріл заводітіліс. Бумага вылб кіс-
сбны вблі гора кывјас: „Міјан паравоз кыскб мјанбс комму-
нізмб“—лібб помтбм кос лыдпасјас. Кодыр Кіріл мбвпаліс ов-
мбс жылыс—лыдпасјасыс сы воҷнн олісны, вбрісны, кыґі-і јбзыс,
но кодыр сіјб најбс кутас вблі течны бумага вылб, најб лобны
кулдмабс, косбс да лбсвдтбмбс... Кіріл вблі косавлб бумагасб
да вылыс бостбб гіжны. Бумагаыс ез кут пырны Кіріл кіб да
сіјб ыстіс іздательствоб гіжбдтор: „Ыстбј ассыныд... Мі ташбм-
тортб вбчны ог саммбј.“

Сбмын коммуналбн медвылі достіженбднас вблі сіјб, мј
партіјаса централнбј комітетыс бтн секретар, сіктса овмбс воґд
мунаи тујјас жылыс доклад куґа сбветјас ставсојузса сјезд вы-
лын выступайтібн, шбкыда вблі ыстысб Брускі коммуна вылб,
шбкыда каґтыліс Кіріл Ждаркін жылыс. А кымынкб лун мстыі,
сјезд жылыс отчот відлалібн, вылыс ббрјбм ВЦК-са шленјас
епісокбн Кіріл зурасіс тбдса ов вылб. Кбкјамысдас квајтбд но-
мер улын сулаліс: „Ждаркін К. С., партіјаын шлен.“ Тајб вблі
сылы сешбм-жб відчыстбмторјбн, кыґ Брускын-кб бтн војбн
чужісны каменнбј керкајас лббб воші-кб парк да сы мстайн
сулаліс беконнбј завод, а Волга бербг дорын ветлісны ғырыс
порс чукбрјас... Сіјб воґжыксб ез ескы, кымынкб пбв пыраліс
парк сербглаң, кыскывліс гаґетсб, тбдмаліс шыпасјас сертыс
асыс овсб, да кбт і гбгбрвоіс вблі, мј бурещ сіјбс ббрјбмабс
правітельствб шленбн, сотакі ез петкбдлы гаґетсб Богдановлы.

І сбмын кодыр воіс Сівашев кырымалбм улын заводса робо-
чбјјассаң чолбмалан телеграмма, а сы ббртн і вціковскбј зна-
чок, Богдановлы значоксб петкбдліг, сіјб шуіс:

— Кута, да.. кута... увавны, кута. Тбдан, Богданов... Те сб-
мын ен серав. Тбдан, кушбм меным німкоб лоі, кодыр ме гб-
гбрвоі, мј муна бтлаын... партіјакбд. Он, те тајбс он вермы
гбгбрвоны. Те-бд... теныс ставыс тыдалб. Те важбн-нын індіи
аслыд тујсб—кыґајас пыр, аслад вежбра јур пыр... Абу, абу,
те ен чукраб. Тенад зев вежбра јурд... јурд тенад бур маші-
накоб-жб... муно вескыда, торкывтбг... некбд сіјбс оз вешты,
ез зытовт... А менам вот,—кучкіс сіјб кыпыдбснас јур куґаыс,—
мена—мученіца. Менам јурбј—кіссан гбгылјас вылын мужіц-
кбј телега. Гбгбрвоан? Ташбм гбгылјас вылас мунаи, а најб
бтарб мбдарб пблнсабны, лбббдчбны кіссыны... І кіссіс менам
телегабн... Огчыд вот...

— Тбда. Сіс нур вылад. Тбда,—торкіс сіјбс Богданов да
значоксб ббр бетіг, шуіс:

— Но, вот, тенб і тбдны кутас став мірыс. Мірыс не мірыс,
а став сојузыс бні тенб тбдб. Те сбмын ен шапмы,—помаліс
сіјб да, нбжбвнкіс муніг, коліс Кірілбс бгнассб.

— Богданов, Богданов јорт!—горбдіс Кіріл да ускбдчіс сы
ббреа. да Богдановбс вбтбдіг кості, сіјб гбгбрвоіс мбдтор,—
сіјбс ставсб, мј пасјбны сылы—Кіріллы, збылвылас колб пас-

жыны Богдановлы. Богданов-од пыртис турун көчан өістемасо. Богданов лөбөдіс пуктас јөрјасо, көзіс мак. Суөдіс Богданов-ос, самаос сылы пөлпомас да пыркнітіс:

— Кыззы, ег ме, ег-од ме... і гіжісө ег ме. Најо... Од те... Отнад те мөвпыштін. Ме гіжа, пічала... Ме бөр ыста таяо значоксо, да мед теныд...

— Мы-ыј!..

Богданов мыјкөдыра віөдіс Кіріл выло. Сіјо гырыс гудыр өінјасын өзјавлыштис да кусавліс серам, бытто кыа петігөн біпур, векнаммылісны да паскавлісны өінјасыс да кыскісны ас пыщкас Кірілос. Кіріл сулаліс сы воын лантөмөн да шөјөвошөмөн да гөгөрвоө вөлі, мыј сіјө өні зев тешкоө, куштөм қоэдг выло мунө, мыј колө пыркнітчыны, сөмын сіјө оз вөлі вермы вөрзөдчынысө, вөрзас-кө—пыр-жө уөө кырјывзаныс да пасмувө.

— Те да Степан, со кодјас — збылыс ме теныд вістала, — нөјөдік шүіс сіјө Богданов вылыс өінјасөө вештывтөг...

— Но вот і шапмін. Асчан, кушөм пөлкөлө те пыщкын пукалө? Те чајтан, сені выліас оз төдны — он өтнадөн те, а і ме, і ставным мі текөд? Төдөны! Та вөсна і бөрјісны, Со мыј вөсна меным і шог — ен сізі те гөгөрво, „Мө кута ужавны“. Кыз сіјө те — „ме кута ужавны?“ А мі? Міјантөг те, муса друг, сіз сөмын — пышік. Те аслөд көсјан. Ставсө прісвоітны... ме тани теныд і шуа — ен шапмы. да мыј сені? Горнітөм бөрас... Те Степаныдлы керкатө регыджык ештөд, — помаліс Богданов да, сіз-жө, кызі-і смөз мышсө неуна кусынтыштөмөн сајаліс Воңучөј затон дорса кустјас пөзсө.

— Мы-нө таяо? — шајпајмунөмөн, Богдановсө гөгөрвотөг, буркнітіс Кіріл. — Мыјла најо тақ да өтақ? Мыјла, мыјла? — јуаліс сіјө ассыс ачыс, правітельствоса шленлыс значоксө кіпыдос вылас відлаліг. — Степанлы? Ак, да-да, Степанлы... Сетны? Степанлы торја патера. Стрөітісны... сен парк. Сіјөс колө вужөдны сетчө. да-да. Ак, чөрт. Кызі чужөдіс сіјө менө... уж, да-да, — кутіс сіјө лөңны. — Јөј ме. Лыдфысны колө. Тулысзаныс-нін-өд ег лыдфыслы. ВЦК-са шлен, дуракөн оз ков лоны... Оні машинаыс бергавны кутіс... лыдфысны колө...

І Кіріл пукөіс ніга сајө.

Роч вылыс коміөдіс ВYЛ ПАШ

М О Л Ъ Ъ Н

КЫЛӖДЧЫС ӦНЕВӦКЫС

ВӖлі тулыс.

ОӦалӖ апрелса шонді.

Рытыв-лунвывсаӦ кор сурӖ збоја шыбласіс тӖв, нещіс лӖмпујас выльс кос увјас, шуркӖдчіс іҫасӦн, гартӖмӦн нӖбӖдіс коланвоса веж пукорјас.

Талун луныс торјӖн-нӖн жар да тӖла. Лым сӖнмыдлы тӖд-чӖмӦн сылӖ. КолӖм лым толајассаӦ ызгӖмӦн летчӖны шорјас. ЛҫаӖмӖсӖнјасын тыјасӦн сулалӖ ваыс.

Рытјавылыс мӖ Сашка ҫемскӖјкӖд да ВаӦа УродовкӖд вет-лӖдлім Вага кыркӖщ дортӖ. ҫемскӖј, „венкалыс“ лӖз мекјасӖ куча паскӖдӖг, ворсіс коробочка. МӖ возвылын мунісны ныв-јас. Сылсісны, ворсісны, јӖктісны кадрель. Рытыс, кыҫі-і пыр, кол-сіс тӖдлытӖг.

ВӖлі војшӖр-нӖн, кодыр мӖ кутім разӖдчыны гортӖ, кыҫ друг ращкӖдчыны кутіс ју вылын јӖмс. ВӖрҫіс јӖ. Гырыс јӖ пластјас јӖткыштчалісны да кывтісны ју нылыд. друг мӖјан вестын, ју шӖрын, гымшыӖн укнӖтӖс. Сулалыс јӖ потӖ да став выннас модӖдчӖс увлаӦ, вадорыс керјас да јогӖ ас бӖрсаыс нуғ.

ВӖлі сӖр-нӖн—мӖ разӖдчылім гортӖ.

Ју вылын војбыд кыліс ращкӖдчӖм, ызгіс јӖ асыкыс мынӖм ва.

Аскінас мӖ петім-нӖн молъ лҫны.

КылӖдчыс вӖлі со морт.

Вага вомӖн муртса вермӖм вужны. МӖјанлыс баракнымӖс јӖ чукӖрјас быд вужӖмӦн ҫікоҫ топӖдласны, щемӖз кыщаласны, но багырјасӦн да черјасӦн јӖнскӖд косавіг, луншӖр кежлӖ став со мортӖс лӖі вужӖддома мӖдар берӖгас.

МӖдӖдчӖм нӖјт тужӖд. ПоштӖі жыӦныс том јӖз да комсомоль еч-јас.

ҫемскӖј гажаа гудӖкасӖ. Том јӖз сылӖны.

НӖаӦ тыра гырыс мешӖкјас сӖктӖдӖдны мунны. КӖч дыр-на рытнас ез во, но медвоҫҫа сӖктас лӖб уҫны.

Асыввоҫ бара мӖдӖдчӖм воҫӖ. ҫон лун мунім кӖчер нӖјтӖд, ызгыс шорјас вомӖн четчаліг.

Асывнас уҫі лым. Бара воҫӖ мунам; мӖртуј выльс кежӖм вӖ-рӖ, сӖрсӖн-бӖрсӖн мунам векныҫік трӖнаӖд. ТанӖ унжык сувтӖм-

севлыг бригадасо. Вбчалім зорјас да кутім катајтны. Уродов да Пашка гбгылтисны неламын сантиметра медвоцаа кер.

Чорыда кучкыс сјо улыса балкјасо, четчыштлис насаң выв-
лаң да бузгыс вад.

Ставным ми ужавны јукгм кыкбн-кыкбн. Орјавтбг, кер
ббрса ми былббдлім чукбрјасы јуб, но ваыс зев јона јамбма да
оз вблі ну кыз керјастб. Најб вблі сјі-і колбны ваас кујлан.

Кодыр бббд ббрын уж вылб жоктисны Јашка да Сеңка, Пашка
горбдіс налы:

— Лодырјас!

Уродов скбрыс орбдіс сјіс. Быдбн ужалисны лантбмбн, зїла.
Сеңка да Јашка медјона зїлисны. Јортјасбн ошкбм ббрын најб пыр
бтарб гажмисны да сблбмыс, ббјб-кутисны голббны керјасб јуб.

Рытнас баракын ми кыпыда ворнїтїм талунја уж јылыс, ар-
талїм аскї ва содбм јылыс. Ва содбмыс зев јона вблі колб —ју-
ыс тырїс керјасбн, былббблынысб некытб-нїн лої.

Семїныс бригадасб, Јашкабс да Сеңкабс пасјисны сбд пбв
вылб.

Ез кут Семїн бригадавылын севарны дугбббды. Ужын ббрын
барактыр локтисны кылббчысјас, быдбн шмонїтисны сечертїрјас
вылын. Ачыс Семїн кытбкб сјомовтбма,—сјіс адјисны да сен-
жб рабочкомса председател востїс собранїб, кбнї медвоц шы-
бытчїс Сембн вылб да сјіб бригада вылб. Відчыстбг петїс вїстав-
ны Мітреј фад, важ кылббчыс.

— Ребјата, кбнї сјіб кывлбма, медем кылббчыс медона
каднас уж вылыс пышјалїс? Молтб бткбн он кылб, сјіс колб
мїрбн — ставнымлы бостны, бтвылыс да сблбмыс, кыці бтї морт.
Сбмын секи ми кадын вбтлам молтб да сетам вбрзаводјаслы да
загранїчаб вбр. А јудорјаслы менам кыв:—кутанныд онб тї
ужавны?

— Кутам, кутам, Мітреј фад!— бтї морт моз шуїс Семїлбн
бригада.

— Сїц, ребјата... Онї ужавнытб абу важыд: секи коз улын овыв-
лїм, лым вылын шыг-нїсб-пбтбн уылывлїм. А мыјбн ужыд воас
—ужалан вбвлї суткї жб да ставсб бостан кыч ур,—помалїс
Мїтреј фад.

Став кылббчысјасыс сївїтисны Семїныс бригадасб.

■ ■ ■

Тавој зерыс бытб кбш помыс кїсїс. Чојјасбд да крут кыр-
кбшјасбд нещыштчїсны ызгыс шорјас. Асывнас јуб былббблбм
керјас ез-нїн вбвны.

Березовка петїс кыркбшјасемс, скбрыс нбббдіс асымс вајасб,
четчалїс-јбктїс, нуїс керјас, нещкїс кыркбшчыс зон фад-кустјас
да гартбмбн летббдіс аскбдыс.

— Но, ребјата, самбј пбс кад воїс!— шуїс мїжанлы бригадїр:
— онї кутам ужавны лун і вој, мыјдта вын сучас. Јуыс нбт, он-кб

ас кадас молто вѳтлы—ваыс чинас, секи вѳрто татыс ѳекыч-нын он суаѳд. Ужалим.

Їблѳга шы жургис парма паста, гѳвкјалис ју вестыс уна гѳлбс-јасѳн, керјас грымакылѳмѳн, ва ызгѳмѳн, кыкнан берегсаыс ле-ѳалисны чукѳрјасыс јѳѳ керјас. Гажаа сылѳ јѳѳѳѳ, сылѳ ужшыѳн.

— Раз—два!

— Јонжыка!

— Раз—два!

— Отпырјѳ!

— Раз—два!

— Вѳрлезѳј!

Їыбѳ дубинушка сылѳны:

— Золотая наша рота.

— Тацим чорта из болота!

Уродов да Пашка пыр медвоазајас быглѳдлісны керјасѳѳ, на бѳрса ми ставным.

Їѳѳѳн быглѳдлісны керјасѳѳ керчукѳр помѳыс. Кымынѳнкѳ чік кыр јывсаыс тојыштѳны јѳѳ, а ју дорас сулалѳны кыкѳн багыраѳѳ да вескѳѳѳны керјасѳѳ ва ѳылыдыс.

Торјѳн-нын бура да бојевѳја ужалис Геминѳн бригада. Гемин, аслас бригадалыс ѳѳлѳмыс ужалѳмѳѳ каѳалиг, вѳлі зев кыпыѳ ѳѳлѳма. Гералис, весиг сызны горѳдливліс аслас сѳмѳм гѳлѳснас: —Мы шли под грохот канонады“. Кодыр сылѳн пѳлыс оз уѳиг гѳгылтны керчукѳрсыс асладор керпомѳѳ, секи Гемин, кыѳи важѳн вѳвли—вѳдчышштѳм пыѳѳѳ, котѳртас кер шѳр вестас да ѳѳѳѳ быгылтѳ керѳѳ ѳтнасѳн.

Луншѳрнас сылѳн бригадаыс помалис ѳѳѳ керчукѳр быглѳдлѳм да ѳеуна шѳртчыштѳм бѳрын, кутчысѳс мѳѳѳ.

— Тѳрытја вестас ѳѳтлѳны,—шуалѳны кылѳдчысјас, најѳ бу-ра ужалѳм вылѳ ошкѳмѳн вѳѳѳдливліг.

Сещѳма-жѳ ѳѳлѳмыс ужалисны Јашка да Геыка. Најѳ сѳѳ-жѳ ѳштѳѳисны асѳыныс керчукѳрѳѳ быглѳдлѳм. Налы селісны тор-ја ѳеыжыѳ керчукѳр, меѳым тѳѳмавын, кыѳи најѳ ужалѳны.

— Молодечјас!—ошкыштіс најѳс Уродов. Кујим мындаѳѳ кы-пѳѳѳѳ ѳѳјаснымѳѳ!

— ѳерт-жѳ кыпѳѳѳѳ,—ошјысѳштіс медвоаза уѳпехјасѳн ѳѳѳѳѳѳыс Геыка.—Сылѳмѳн быглѳдлѳм. Ми вермас дас мын-даѳѳ кыпѳѳѳѳ, сѳмын заводѳтлыны мѳјанлы!...

Јумс муралѳ, ызгѳ, четчалѳ порогјас вывті, чукуылаѳнјастѳ. Ва-ыс тати пѳшті кујим метр судта четчалѳ ізјыс-ізѳѳ. Вѳрсѳ ваыс сетѳ шыблалѳ берегѳ, вачкалѳ ізјасѳ, чѳвталѳ увлаѳ, понвын сувтѳѳѳѳ да унаыс четчалѳ, жулѳѳ.

ѳѳѳѳ бѳрын мѳјан вескѳѳдлыѳ Рогов јорт шуис:

— Ребјата, порогын лоѳ залом. Тујыс вѳрыслы пощѳс, вер-мас запор лѳны.

Мѳјан бригадаыс заломка вылѳ муним вѳтѳн. Геминѳн бригада тајѳ каѳѳыс уѳѳѳѳ быглѳдлѳны керчукѳр жын, но, кодыр кыв-ліс заломка јылыс, пыр-жѳ ѳтлаасѳс мѳјан дѳнѳ.

Вел уна кад-нин колі заломка лобмоаъ. Јуис тыріс вѳрѳи Ваис-кѳ кутас јамны — став вѳрыс колѳ татчѳ.

Заломкаыс лѳі ју чукултанѳнѳ, ѳза порогыи, сѳѳѳ помѳс јусѳ сѳѳі, мыј ваис кутѳс мунны кырѳыс ѳртсытѳ. Заломка велдортѳис ваис кыптѳс метрыс унжык. А улѳладорас тыдѳвгѳсны-нын ва пыдѳбсыс куш ѳзјас, јуис сетѳ кутѳс космыны. Мѳјанлы вѳлі колѳ четчѳдны тајѳ пробкасѳ јуыс, медым сетны туж сѳѳѳ вѳрысмы, колѳс пыр-на былѳдѳдлѳны катыдынжык 80 морт. Могыс вѳлі ѳкыд да ѳветствѳнѳј. ѳг-кѳ четчѳдѳј тајѳ пробкасѳ — ѳг вер-мѳј срокыс вѳзжык тыртны кылѳдѳчан планымѳс. Ваис-кѳ ѳдѳј кутас јамны, секі јешѳѳ-на лѳк лѳѳ: став вѳрыс вошѳ.

Заломка вылын ужѳн вескѳдлѳ Рогов јорт, Мѳјанлы быдѳнлы сѳѳѳма торја уж. Быдѳн нуѳ ѳветствѳнност.

Гемѳн кајѳс заломка вылас да јѳткыштѳс медѳвоѳза кер. Кыщѳ-лім заломкасѳ да кугѳм ѳещѳкавыны сетыс керјасѳѳ.

Вывсыс да увсыс керјасѳѳ тојлалѳм да вѳшталѳм бѳрын, заломка пыр ѳтарѳ кутѳс лѳпкавыны. Сы вывтѳ фонтанѳн ѳдѳдѳчѳс ва да став выннас шыбыгѳс увлаъ, заломка куѳа.

Гемѳн пыр-на ѳещѳкалѳ керјасѳѳ заломка вылын. Керјасыс друк кутѳсны вѳрны, ваис кылѳдѳс најѳ да кутѳс ѳбѳдѳны ва-бергачѳ. Став заломыс мѳдѳдѳчѳс сыбѳрса. Нуны кутѳс і Гемѳнѳс. Сѳѳѳ четчѳыштѳс береглаъ, но керјасыс вѳшјѳсны да сѳѳѳ бызгы-сыс керѳыс костас.

Кыз керјѳ кутчысѳмѳн сѳѳѳ, кыщѳлалѳг, лебіс увлаъ ѳтлаыи став вѳрыскѳд. Ју чукултанѳнын муртса-на керѳыс, кытчѳ сѳѳѳ вѳлі ѳщѳјма, матыгѳс береглаъ, — Гемѳн самагѳс баѳ куштѳ да кашшасѳс берегѳ. Вѳлі кѳчыд. Сѳѳѳ котѳрдѳн усѳдѳчѳс баракѳ, котѳртѳмнас шонтысѳг.

Таѳі колѳ чорыда зелѳдѳчѳмѳн ужалан вѳт лун. Гемѳнлѳн бри-гада вѳлі сѳѳѳ нормѳдн жынѳдн, мѳјанкѳд ѳрдѳысѳг. Сѳѳѳ лѳі зѳв бур бригадѳн. Кылѳдѳчѳм помасѳм бѳрын Гемѳнлѳн бригадаыс шуѳс ставнас пырны колхозѳ. Геъка да Јашка, медѳвоѳза лунсѳ уж вылѳ петавтѳм бѳрын, лѳйсны сѳѳ-жѳ мед бур ударњѳкјасѳн да кымынкѳ вѳј ужалѳсны пѳштѳ уѳтѳгыс.

■ ■ ■

Вѳлі гажа лѳн рыт. Чуколјасыс јуѳ грымѳдѳмѳн былѳдѳдлѳс-ны керјас. Гемѳнцы весѳг пѳллом вылас вел ылыс вѳрѳыс вајѳ-лысны ју дѳрѳ лѳсѳдѳмшпалјас.

Бузакылѳ ју, резѳѳ јежыд былѳјѳн да ѳбѳдѳдѳ ас морѳс вылын уна сурс кубометр дѳна вѳрпу.

Ештѳдѳдѳма уж.

Сен-жѳ, керчукѳр вывсаъ Шумѳлов јорт востѳ мѳтѳнг.

Го морт вѳстын чѳвусѳ. Щѳщ лѳнѳма і помтѳм вѳр. Лѳвѳѳ торкѳ ѳмын јулѳн скѳрыс ызгѳмыс. Шумѳлов вѳсталѳ:

— Јортјас, аскѳ мај І-ј лун — робѳчѳјјаслѳн ыжыд прѳзњѳк. Сѳѳѳ ѳм куѳа мѳ јѳзѳдѳм аскѳѳа лун штурмѳвѳјѳн да ѳікѳѳ по-малам берегјасыс став керсѳ јуѳ былѳдѳдлѳм.

Со морт, ёти морт моз-жѳ, сетисны сѳглас.

Уѳим еѳа. Војыс вѳлі зев жењыд.

Уж вылѳ петим муртса шондѳ петигас, кор сылѳн југѳрјасыс-
сук вѳр пѳвѳти кучкисны мјан баракѳ.

Став со муртсы быглѳблѳсны керјас. Бригадајас штурмујтисны
вѳр, јуыс нылалѳ керјассѳ, муртса уѳитѳ вѳлі кватлавны да-
дорвыв нѳбѳдны увлањ. Тајѳ луннас керјассѳ быглѳблѳсны ез
кыкѳн (гозјѳн), кыѳи пыржык, а ѳткѳн.

Бара лоѳ заломка. Сѳјѳс пыр-жѳ вѳлі колѳ пасвартны, ме-
дым ез торкѳи мјан штурмѳвѳј маевканым. Заломка вылѳ муни-
сны Митреј ѳаѳ, бара Семинлѳн бригада да ми—вѳтѳн.

Мјанлы мелѳа нумјалѳс мајса шондѳ, зарњасѳс туганјас јылын,
којѳс југѳрјассѳ керјасѳн тырѳм ызгыс кѳѳыд ваѳ.

ѳни заломкаыс лѳѳма бурещ кык ју ѳтласанинѳ. Тани Бере-
зовка ју усѳ Суланда јуѳ.

Воѳм заломка дѳнѳ. Татыс јыыс абу-на кылалѳма. Мјанлы лоѳ
багырјасѳн да черјасѳн поткѳблѳны сѳјѳс да воостыны вѳрлы
тујѳс. Кодыр став јѳсѳ жуғлим да сѳјѳс кывтѳс увлањ, ми пукѳим
берегас курѳтчыны.

ѳни вѳлі колѳ штурмујтны заломка.

Митреј ѳаѳ шпуткѳ калланыс, кыза лѳзалѳ табак шын да
нѳжѳѳнѳк вѳставлѳ:

— Ек, ташѳм заломкајас ѳмыј сурлывлѳс путкылавны! Пуја
ју Березовкасыд кујим паскыѳжык да жужыѳжык. Но-ѳ тулыс-
над ваыс сетѳ леѳѳ-жѳ!—тошнас пыркѳѳдѳг-нин вѳсталѳ воѳѳ. —
Порогјасад весѳг керјастѳ чегјавлѳ. Вѳлі чукѳрмас заломкаыд
Глоты чукуылѳ—вѳѳѳдныд полан. Медлокыс—јуыс зев паскыд.
Секѳ лоѳ вѳлі кѳѳаин вылѳ ужавны, Суховскѳј вылѳ. Сылѳн
наѳсмотрщѳкыс—Балабат ѳѳк чепѳыв понкоѳ вѳлі, сѳмын ѳ вѳѳѳ
вѳлі, шырајтѳ быдлатѳ. Быдлаѳ вѳлі нырса сујѳ. ѳ адѳас-кѳ вѳ-
лѳ, мыј кодкѳ ужалѳ нѳжѳѳжык, пыр ѳ матѳбас. Унаыс ѳ нѳјтлыв-
лѳсна слабжыкјастѳ. Но, а секѳ ме вына вѳвлѳ. Локтѳс сѳјѳ ѳтчыд
мјан дѳнѳ. Ме пукала да курѳтча,—сѳјѳс ме дѳнѳ. Ускѳѳѳис.

— Лодыр, кѳѳаиныдыс вес тѳкарѳтан!—да-ѳ кошытѳс меным
кулакнас чужѳмѳ. Ме ег вермы терпѳтны ташѳм смекајтѳѳмтѳ
да кыѳ-тај сетѳптѳ сылы вѳча—сѳѳѳ ѳ леѳѳс берег куѳаыс, тајкѳ
ваас ѳумас.

— Ташѳм смеллунсыд ужалѳмыс кѳѳаин меным ѳти ур ез ѳет.
Јортјаслы сѳѳ-жѳ муртса кык шайтѳн ѳетисны. Вѳвлѳ ѳ таѳ: нѳбас
мјанлы кѳѳаин четвѳрт вина, јуам ми, а кодыдлы тѳѳан—море-
ыс пѳѳѳѳѳѳ. Кыѳи кутам ужавныд—пасјам вѳлі кѳѳ кушѳм зал-
ломка. Вѳнаѳн да полѳмѳн ѳ вѳлі муно ужныд. ѳти заломка вы-
лын мјанлыс маѳбур кылѳѳчысѳс нуис ваыс ѳтлаын керјасыскѳѳ.
ѳѳрас весѳг шојсѳ ег адѳылѳј. Со кыѳ ми војѳѳр ужавлим. Кѳѳа-
ин беѳ улын вѳлим, а ѳни тајѳ мјан асланым моғ, асным кѳѳа-
инјасыс!

Кад кутчыѳны ужѳ.

Ми паскѳѳѳѳим заломка куѳа.

Гемін важдн-нін, кодыр мі влі кызам-на Мітреј бадыс-
віставлѳмсѳ, зѳлѳдн перјаліс заломкаыс медвоzza керјасѳ. Сі-
јѳ вескыд берегыс ыщыштис кымынкѳ кер, ваыс мѳдѳдчис кѳ-
стѳдыс, севса пыр ѳтарѳ унжык і унжык кер кутіс нѳбѳдны
увлан.

Мі став вынѳн отсалім ваыслы путкылтны заломсѳ. Багыр-
јасѳн недкалім да былѳдѳлім залом вылыс керјасѳ ванырас.
Ваыс ѳѳлптіс став заломка кучаыс да сіјѳ вын улын заломкаыс
вѳрѳіс. Мі колѳѳдім сіјѳс да, кодыр ванырыс разѳдіс вевсѳн
вевсѳн запорітѳм керјасѳ, бѳр воім асланым керчукѳрјас дінѳ.

Рытланыс нѳріс мајса шоныд лун.

Мі ештѳдім катіше вылыс кер катајтѳм.

Нѳламын сурс кубометр експортнѳј вѳр мі лѳзім ва конвей-
јерѳ. Колі нѳшта ответственнѳј мѳг — кылѳдны ју куча лѳдѳм
вѳрсѳ Вагаса запанѳ.

Вѳлі вѳѳма-нін зумыд пурјас. Ѳті пур вылын кыпалѳ тѳс-
кыс чѳм, — тани мі кутам вічны асыным прѳдуктајас.

Медбѳрја вој мі колѳѳдім шоныд барақјасын.

Колѳ вѳлі кывтны кыкѳо ветымын кілометр. Ѳті лѳн асылѳ
ставным мі — со морт — мѳдѳдчім пурјас вылын. Оз еща-на ков-
мы вын, збѳј уж да ентузіазм, медым жугѳдлыны заломкајас
улысжык, былѳдѳлыны берегыс сѳбѳдѳм керјас, весавны вѳрлы
туј, нѳламын сурс кубометрлы туј.

Вѳрѳѳдчім мі Гемін брігада бѳрса. Земскѳј вѳрсѳ гудѳкнас
походнѳј марш. Стрелаѳн лебѳдѳ міјанѳс візын ју — сѳмын шап-
катѳ кут да зумыджыка сулав пур шѳрад, а то регыд чуман ваас.

Тақ мунны лоі регыд берегыс пѳлѳн кутісны паныдасавны
чукѳрјасѳн керјас, најѳс вѳлі колѳ былѳдѳлыны ваѳ.

Гемінлѳн пурјыс сувтіс кыркѳщ дорѳ, колѳ вѳлі сувтны і
міјанлы. Міјан пурным сіці-і лебѳ. Сенка кіас гезјѳн четчыштис
пур вывсаѳн берегѳ, кѳсјіс здукѳн гартыштны гезсѳ ыжыд ков-
пуд да кутны пурсѳ.

Но ваыс вѳлѳма вынажык да пельжык сыыс. Сіјѳ гартчис
гезјас да секунд мыѳті лебыштис ваѳ. Гезјѳдыс каттім да лептім
сіјѳс пур вылѳ.

Секі четчыштис берегѳ ачыс брігадірыс, самѳн гартыштис
гезсѳ пу дінѳ да пурным нѳжјѳнік сувтіс.

Вѳлі кѳзыд. Кѳзыдысла пімјасным саркакылѳ. Мінут мыѳті
мі вѳлім берегындѳс-нін. Біјасім да кутім шонтысны. Ваѳ улыс
Сенка вескыда біас і пырѳ.

Босталім багырјас да мѳдѳдчім былѳдѳлыны берегыс керјас.
Лыа кѳсѳ шыблалѳма керсѳ ыжыд чукѳр. Гемінлѳн брігадаыс
ужаліс-нін разборка вылын. Мі сувтім ѳтѳг вылѳ. Рыт кежлас
ештѳдім былѳдѳчѳмсѳ.

Му вылѳ легчис рудов рѳмыд, кодыр мі бѳр воім асланым
бі дорѳ. Сенка тајѳ каднас кѳстысѳма, војбыд кежлѳ дастѳма
пес. Гажаа ломтысѳ бі, кѳјѳ јенежлаѳн уна, уна бікінјас. Біыс
нулѳ ју вестѳ копыртчѳм пу лысјасѳ.

Чајныкы пучодім ва, заварітім чај да ју візыв ыгѡм улын чѡдскыда чај јуім.

Вѡрыс буқыша чѡволіс. Пемыд, кущѡмыс оз овлы мајын кыщалис мјанѡс. Сѡмын мјан бѡным јурѡѡіс бересѡ, јусѡ, пујасѡ да бѡ гѡгѡр водалѡм кылѡѡчысјасѡс. Ресыд ставыс лѡныс. Сѡмын учысјаслѡн шкоргѡмыс да јулѡн бузгѡмыс вѡлі торкѡны вѡрлыс лѡнсѡ.

Аскі луншѡрнас мѡ ылынѡс-нын вѡлім асланым учанінсан; воѡѡ пурјас вылын кывтны вѡлі оз поѡ—кутѡ вѡлі дорвыв кывтны вѡр.

ѡаснан пурным сувтисны бересѡ. Сені пуім ѡѡѡд, бура соім да мунім заломка вылѡ.

Тајѡ местаас ваыс јукѡ кујім пельѡ да ізјас вывті четчаліг, усѡ метр жын судта кымын порогѡн. Ваыс бытѡѡ пѡртјыи пуд, шыбласѡ гырыс гыјасѡн, гартѡѡ вабергачын да бузгѡмѡн шы-бытѡѡ увлан.

Тајѡ местаас вѡлі шуѡѡ „Равзыс каргаѡн“. Суландалѡн шуштѡма равзѡмыс ылѡѡ паскалѡ вѡр куѡа, повѡѡѡѡлѡ пѡткајасѡс, ѡверјасѡс да весіг јѡзѡс. Важѡн татѡ ез кылѡѡдлыны вѡрсѡ. Оні кымынкѡ во-нын „Равзыс карга“ вомѡн кылѡѡѡны мол. Таво тулыс уна із взорвѡітисны, но уна-на і колѡ. І „Равзыс карга“, бытѡѡ сылыс вынсѡ југѡѡны кѡсјыс морт вылѡ лѡгаліг, скѡрыс ізја пѡнјасѡ жергѡѡѡмѡн, пасјіс керјасѡс, вылѡѡ шыблаліс најѡс ізјас вывті, швачѡѡіг, гымѡѡіс да нѡѡѡіс воѡѡ.

Кѡѡ мед кущѡм скѡр да вына ез вѡв „Равзыс карга“, кѡѡ мед кущѡма ез шыблав вѡрсѡ, но дорвыв летчыс вѡр сіјѡс веніс. Керјас пощисны тујсѡ ѡкногѡ бузгыс јулыс. І ѡѡѡ, керјыо-керјѡ кыптис сетѡѡ кык метр судта залом. Керјасѡс ставѡ шыблаліс кыѡ сурѡ—понвыв сувтѡѡліс, клеткаѡн теѡіс. Чајтам вѡлі, мыј некущѡм вынѡн он вермы быглѡѡдлыны тајѡ крепѡѡстѡ.

Мітреј ѡаѡ команда ѡертѡ, со морт паскѡѡѡісны заломка гѡгѡр.

Медым југѡѡны сіјѡс, мјансан колѡ вѡлі ѡтувја вын, кѡтыралун, зѡѡј уж.

Грымакыліг, быгылтѡісны медвоѡѡа керјас увлан—заломка саяса ізјас вылѡ. Мјан да Семінлѡн брігада ужаліс заломка шѡрас, медвыліас. Шужасан і вескыѡѡѡн нещкисны заломсѡ му-кѡѡјас. Мітреј ѡаѡ аслас јѡзкѡѡ кыскаліс керјасѡс увсаныс, медым буѡѡѡѡны заломсѡ. Мѡ быглѡѡдлім вывсаныс. Берталам пон-выв сувтѡм керјас, пукылалам залом саяѡ, паскѡѡѡм клетка-јасѡн теѡѡм керјас. Ва вылас керјасыс ез вѡвны дорвыв теѡѡм чукѡрѡн, а кыѡ сурѡ тасасѡлѡмаѡѡ. Но мѡ сыыс ог вѡлі полѡ. Метр паста костјасѡѡ вѡлі кокныа четчалам керјыс-керјѡ. Мітреј ѡаѡ, кодѡ вѡлі ѡѡі кер вылын сувтѡѡн вужлывлѡ Вага вомѡн, кокныа четчаліс керјыс керјѡ. бытѡѡ зумыд жојын јѡктіс.

— Відчыс!—горѡѡіс ѡруг Уроѡѡѡ залом улас ужалыс Мітреј ѡаѡлы. Муртса-на Мітреј ѡаѡ уѡітис четчыштны бересѡ, кыѡі гымшыѡн да јіркѡѡігтыр кѡѡіс вескыд бересыс заломыс.

Ваныр ускӧдчӧ костӧдыс ӧтлаын керјаскӧд. Гартчыны кутисны керјас, асныс пасјӧны заломсӧ.

Друг ванырыс тасалис кык куҗ кер вѡсса вомас да бӧр помис тујсӧ. Кымынкӧ минутӧн заломыс вылыс кыпалис, нӧшта ыжыджык лоі. Вылыс мӧдӧм чашыны сӧјӧс; путкылавын керјыс.

Кујим час-нин со морт ужалӧны заломка вылын. Коди сылгытыр, коди скӧрыс—багырјасӧн да вачерјасӧн дугдывтӧг вӧдӧны уж, косаӧдны заломкаӧс венӧм вӧсна. Ӑни ваыс шыбытчӧс вывваныс кујим вожӧд. Медвоҗа ванырыс вылыс заломкаӧ ставнас, ӧтлаын јӧзыскӧд, нӧбӧдӧс увлаи. Кылісны лӧвтӧмјас, горзӧмјас.

Ме јур вывтӧ чуңли ваас, сесса кыпти да самасӧ керјӧ. Вӧдӧдӧли да адҗа Семӧнӧс, Уродовӧс да Сенькаӧс—ставныс најӧ кутчысӧмаӧс керјасӧ да ӧтлаын керјасыскӧд лебӧны ваылыд.

Туралӧм кӧјасӧн кутчысала керјасӧ, булкӧдча ваын, зӧла матыстчыны береглаи. Дыр ег вермы сӧбавны. Но кодыр чукылаинын ванырыс ӧдјӧ кутис нуны керјассӧ береглаи, меным кокулӧ сурис ва пыддыс. Петӧ бергӧ да котӧрӧн ускӧдчӧ бӧр заломкалаи.

Јуыс весасӧс вӧрыс. „Равзыс карга“ вылыс ергӧ шыг кӧинӧн, сӧјӧ прӧстмис вӧрыс.

Ыҗыда бӧјасӧм, кӧсгысам бӧі дорын. Регыд і мукӧдыс воисны. Быдӧн җонҗаӧс да ловјаӧс.

Асывнас гезјас јылыс кутӧмӧн леҗим „Равзыс карга“ вомӧи асыным пурјаснымӧс. Сесса лӧнҗыка мӧдӧм. Сулонда ју куҗа воҗӧ.

Сӧзімӧд луннас мӧі воім Вагаса запаӧд.

Ньелямын сурс кубометр экспортнӧј вӧр вӧјӧдӧм пурјалаинӧ.

Тасаи вӧрыс мунас Вага куҗа, сесса сӧвина куҗа Архангелскӧ, а сессаи і заграницаӧд республикалы колана машинајас да станокјас вылӧ вежлавын.

С Е М Ъ

Мѡдлапѡвсаи ломчыс бѡдн
 Петѡ тувсов шондѡ.
 Аслас југѡрјаснас сѡјѡ
 Зарыласны пондѡс.
 Асја лунтѡв лѡнсѡ зугѡ.
 Кѡнкѡ петук былѡ.
 Тѡдтѡг пырѡс шондѡ југѡр
 Семѡ вольпас былѡ.
 Зарнѡ шондѡ, ло-жѡ гѡстѡн,—
 Вѡльнѡј мусаи чолѡм!
 Муас мѡртчѡд ассыд пѡстѡ...
 Гѡрны-кѡзны колѡ.
 Талун нѡмкоѡ Семѡ сафлы,
 Нѡмкоѡ, долыд, гажа;
 Весѡг керка пыщкыс радлѡ,
 Кыч ез радлив важѡн.
 Шондѡ гѡгыль вывлян катѡ
 Вѡр туганјас пѡлѡн...
 Гѡрны сувтам радыс-радѡ
 Кыч кѡкјамыс вѡлѡн.
 Кѡјдыс бур... Мѡ дасѡс кѡзны:
 Плуг, пѡнјас зѡндѡс...
 Ужлѡн јургѡм кутас сѡзны
 Паскыд мујас вѡмѡн.
 Ташѡм мѡвпѡн Семѡ четчѡс
 Шондѡ петан кадѡ...

.....
 Талун асыв гѡрны летчас
 Семѡлѡн бригада.

■ ■ ■

Шондѡ петѡм Семѡ зев унаыс тѡдлѡс,
 Сылы еурлѡс шудтѡм ѡбкыд уж.
 Овлѡс гѡла...
 Ужјѡз пыщкѡ пѡдлѡс...
 А јѡртѡд сылѡн немыс вѡлѡ куш.
 Быѡѡа думыс Семѡ јурѡ волѡ:
 „Кѡјдыс абу...”

Гөрјөј зик-нин шуј...
Вөлөј шыг,
а көңү меным колө...
Код-нө индас пікыс петан туј?

І Оврам ордө Семө вөлі мунас:
— Вај мездыв...
Пікыс менө мезд...
— Мезда...
Сөмын менө ен-жө вунд...—
да Семө горшө чөвтас петла-гез.

Сөкыд думөн асывјасын четчө.
Шонді ворсө...
Но Семө буқыш, скөр.
Лячман саяд гөрны сіјө летчө.
А ежмөм муас бергавны он төр.

◆ ◆ ◆

Семө тошкын ворсө
Шонді жүгөр.
Көнкө петук горзө—
Лөһсө зүгө.
Тулыс горөн сылө
Асја гажыс.
Семөлы дум вылө
Усі важыс:

Гөлынік олөм...
Жужыд Карпат...
дассөзімөд волөн
Гымалан кад...

І сінвоқтіс восковтіс во—
Бордја дасөкмысөд во...

Вөр пөвсті муно отрад,—
Војмулөн Гөрд кавалеріја.
І медвозын Хаджі Мурат*)—
Вблыскөд сорнітө меліја.

Шемөс лантөмас багатыр пожөмјас.
Војвыв пармаыс буқыша лөн.
Сіктыс ру пыщкө тырвыјө вошөма...
Муртса тыдыштө вагалөн вөн.

*) Хаджі-Мурат командувтіс Војвыв фронт
аылын гөрд кавалеріјскөј отрадөн.

Уст-Ваганы—враг...
Жугодны сїѳс
Хаджі-Мурад
богтїс ас кїѳ.

—Ме бѳреа—воѳї..
Шутлалѳ тѳв..
Бандакѳд косѳ
Лебѳ бур вѳв.

Помнїта лыјѳѳм..
Сїкт шѳрын бој..
Бандалыс пышјѳм..
Ранїтѳѳм сој..
.....
.....

■ ■ ■

Сѳкыд думѳн асывјасын четѳѳ.
Шондї ворсѳ..
Но Семѳ букуш, скѳр.
Лъачман сајѳ гѳрны сїјѳ летѳѳ,
А ежмѳм муас бергавны он тѳр.

Сїмѳм амыс ежмѳм муѳ сацкѳ.
— Но-жѳ, Карко!—
І швачкѳ мышкас нѳр.
Вѳлыс пессѳ..
Сѳкыда зев кашкѳ—
Муртса кыскѳ пѳллыс сѳкыд гѳр.

А луншѳр шондї немжалїттѳг сотѳ..
Вѳлыс сувтїс..
Воѳѳ оз-нїн мун,
Нѳр ез отсав..
Карко сылѳн водїс..
Семѳ сїнмын пемдїс југыд лун.

Е-екї!—І пукоїс муас..
Немнас первој бѳрдѳїс..
Оз кыв ортча ужлыс шум.
І секї муѳла колымѳм јурын вѳрѳїс
Зон во чѳжѳн бергалыс выл дум.

.....
Кодкѳ пунктїс пельпом вылас кїсѳ.
Семѳ здрѳгмунї..
Но вѳчакыв ез шу.

—Четчы, віжд—
Шуіс Назар Мішб,—
Кытён тенад олбмыдлөн шуд?..

Семб четчис..
Віждліс му вылас:
Волыс ружгб..
Пёрёма пу-гёр..
А ортчён гажа горбдывелом кылб,—
Сен комын вёлён гёрёны му шбр.
Кбѣ тайдс адзіс..
Но віждныс ез кбсжы:
Пыр пбдтис ассыс гуса мбвп:
А талун ачыс сіжд мбвпсб вбзјіс..
да вунбдіс важкбд јітан кбв.

І Семб јурын чарбён војб
Секса војаслён збој кыш:
Кыз Вага дорын ветліс ббјб,
Кыз жежыд врагкбд нуліс тыш;
Кыз тышкын нерјіс аслыс вбла,
Мед овны вблі кыпыд, бур..
Но бнбз пыр-на оліс гбла
да корсіс пікыс петан туж.
Мбвпнас гудыр ваын ујб..
Об сылбн тујыс вблі кык:
Лыбб мунны колхоз тужбд,
Лыбб важ моз пыкны шыг.

І Семб лептис вежкыд кісб
(Чужбм паста ворсб нум)
да ердын кыліс:
—Назар Мішб!
Важ, менам мубд шбщ-жб мун!

Сек комын вёлён чашјіс борсб
Аслас јбзкбд Назар Міш..
Семб чужбм вылын ворсб
Тувсов лунлбн сбстбм мјч.

* * *

Сбкыд мбвпбн оз-нін четчы
Семб асја кабб..
.....

Лычман сажб гёрны летчб
Семблбн бригада.

Асја шондi јенеж шбрын
Југорјаснас јбктб.
Воим тулыс ббјб вбрны
Кбъысјасбс щбктб.
Лъачман сајын помыс-помб
Јургб ужалбн сылбм...
Ылі помын...—Віқбд, то-нб!
Трактор мургбм кылб.
—Кадлыс вiтлун мырбфам таво—
Кбқам срокыс воъжык.
Медым муным нансб вајас—
Вајас кыкпбв унжык.
Шондi југбр вывлаъ катб
Вбр туганјас пблбн...
Гбрб Семблбн брiгада
Кыѳкбкјамыс вблбн.

КОММУНА

„ВОСКОВЕЦ“

ОЧЕРК

Јиа-Вој сариқлаң матыстчигөн, Печера ју век ётаро паскало да ыждо. Гожомјасын, ыжыд тундраса төвјас дырји, мортсудта жежыд гыјасон повчодло сijo, куъ, лажмыдик стругјасди катыјасос. Мыјкодыра кешло ыло-ыло, жежыд быг жылчыс лептыштас коңдринак пыжсо, сесса друг быгто ылыштас—лезас ва гурано. думыштан, мы јзылыс ылышгис пыжсо повчодчыс ваыс, да лузана војтырлы сесса не ачывны-нын мича, состом јенежсо,—аңан, да стругыс бара-нын лажјало кык жежыд быгјагы костын. I мед кот, катысјаслон чужомјас ылын коли та бдрын кушом-ко пемыд ру, коди еско висталис повчом жылы! Абу, сijo оз овлы надон. Чужомыс век ёткоф—кушом мујас гбргдн, кушом вијас ычкигон, кушом кбрјас вијигон, кушом пу пбрбдигон. Кык јон шупод ныр ылиас, да јоса, вождо виждыс кык еин...i ставыс. Кос му љ, паскыд Печера Јули—Печераса војтырлы зик ёткоф. Најд-од ез велавлыны гожомјасын пукавны нолгогыла тарантасјасын да либо кокнидик корт шина кибиткајасын да вескодлыны пара вблон. Најд ез велавлыны уна тингана мегыјасон палбдны вбрлыс унзилсо.

Сы пыфди најд кужоны повтог вескодны пыжос мортсудна гыјаслы паныд, да ыжыдыс-ыжыд төвјас дырји, куъ мајдојјасон јбткавигон катны 80 километр суткион.

Корко таво, ёти сельсоветса статистик таъ гижис анкетаын Печераса грунтовој тујјас жылыс јуасом ыло:

— Ем ёти немчојса туј Мылдинсан-Морскојоз, коди ёнија кад кешло некушом ремонт оз требуйт—сijo Печера Ју. Мукд тујјас абуос. Они ферт лыффысјаслы лоас гбгбрвоана вожда пасјбдјасыд. Абу сещом Печера Ју толын, шуам, декабр толыс помасигон, кор сijo турунн озыр вијаскод ётвыс шебраос жежыд ешкынн. Кор јон ји вывти, сбдкымбр моз Уса совхозсан мундны сурсјасди кбрјас—мундны Салдат јаго да Корольок јаго, жорены аслыныс кбрым.

Льєнінградса 33-д Восковец німа лыжан полкын чужома сіџ вбвлытџ бур мџвпыс—лџсџбдны хоџаџственнџ фронт вылын гџрд фџмалџас, Октабр дырџ бостџм мезџ џнџџка вџџм могыс, і полкса комџссар Андреџев џрт ырнубџџмџн 1930 вџсан таџ мџвпыс пондџс пџртџыны олџмџ.

Карелџа, Ылыса Войвы да Ылыса Асыввыс—со кџнџасын вџлі індџма гырыс експерџмент пубџданџ. Кытџні медса ылын, кытџні ывлавылыс медса чорыд, кытџні ужалыс џзџлџн олџмыс медса бџрџ колџма. Сенџ вџлі індџма вџчны прџмер—кыџі колџ ко-сасын выл олџм стрџйтџм вџсна.

Гџџџмнас ылысса пелесџасџ 33 д стрџлковџџсаџ разалџсны мес-та вџдлалысџас. Јефџм Габов да Бажуков—кык гџрдармеџеч, Восковец комунаџс оргџнџзуџтџсџас муџџсны шашарџтны Воџвылыс выл чужыс коммуналы овмџџчанџн, і ылын, 800 кілометр Сыктыв-карџан, Печера џу доры, даџџловка вестын, мырџас да понџлыс пџвсын вџлі урџтџма овмџџчанџн збџџ олџма џзџлџн.

Сџџ овмџџчанџлџн секџ вевџг і нџмыс ез вџв. даџџловкаса олысџас, местасџ вџдлалџм бџрын, ас костын пуктџсны сылы нџм—„Вџдласанџн“, а бџрас, арнас-нџн, кор медвоџџа воыс вџт коммунар весалџсны џеуна мырџасџ да сувтџџџсны сетџџ олана пџвсан, секџ оланџныс лџі „нџмалџма“. Пондџс шусыны „Ба-на-ув“.

Медвоџџа вџт коммунар—Вас Куџнецов, Јогор Лобанов, Трџпџм Ветошкін, Нџколаџ Логџнов да Вас. Турџев воџмаџс тџтџџ 1930 воџ арнас. вџт пыщкас куџм коммуџст да бџі комсомџлеч.

„Жул-Верновскџџ“ колџнџстџас моз најџ воџсны тџтџџ куш асланыс кџџн. Налџн сџн воџын вџлісны мортлы сџбавтџм вџџра-нџс да понџлаџнџас. Наџџ сџнџас воџын котџрџн вџзывтџс пџс-кыд Печера џу да сы саџын, кілометр 40 саџын рупыр моз тыда-лџсны Уральскџ гџрџаслџн џвџџасыс.

Сџмын саџас најџлџн вџлі сџвет страналџн да Гџрд армџџлџн бџвдлунџа отсџг да... выл олџм стрџйтџм вџсна тышкџсны ыџџд кџсџысџм.

Сџџ вевџс. Мырџас вџчасџн пондџсны бырнџ. Поснџџџк олана пџвсанџн вџлі пуктџма фундаџмент лоан „Восковец“ коммуналы. Сџкыд ужын колџ ар даџ тџв. Нџан да прџдукта абутџм раџџ вџліны шыгџалаџ лунџас. Лоџс ветлыны, корены пџтаслун даџџ-ловка сџктыс, воџџсџн, воџџ олџм вылџ надеџаџн.

Тџвбыд лџџсны кер. Лџсџџџсны тулысџан завџџтны лепты-ны олана керка да скџтлы оланџнџас. Скџтлы, кодџ сек пџштџ ез-на вџв.

—Мыџкџ бара артмылас оз-а Ежвачџлџн!—сералџсны аскостаныс даџџловкаса бабаџас.

—Шогыс-кџ абу—ен шогыс, нџвбаба царство! Тџџан-кџ ез артмы, мџ велџдам, кыџі артмџџнысџ колџ!

даџџловкаџс бџнџ-на век нџвбаба царствоџн шулџны Печера воџын. Сенџ 40-50 овмџс пыщкас сџмын некџмын мужџк, сџсса ставыс нџвбабаџас. Мужџкџас вџчасџн кулалџсны.

— Велдданный бара ті, сѡмын сет вѡласѡ! — пыр мѡдар бергѡдасны сорысѡ серам-бана бабајас, бытѡ шуткаѡ, а асланы сѡјасыд корѡны — лок-пѡ да велѡд!

Рытјасын сѡлѡм шы поткѡдѡс „Баѡа-ув“ гѡгѡр пармаѡс:

„За вла-астъ советов
Смело мы в бой пойдем....“

Сылігѡн езжык вѡв гажтѡм. Кор збој сыланкывѡн тырліс вѡрса пывсан — секі пыр бытѡ лѡсыджык вѡлі, да вѡлі кажѡгѡ, бытѡ сѡлѡм шыыс чер-моз пѡрѡѡд пемыд пармасѡ. Секі вунліс муѡдм, вунліс кѡзыд да шыг лун, а сѡјас нѡшта ыжыд ескѡмѡн вѡѡдѡлісны воѡѡ.

Щѡщ Габов жортсаѡ воѡсны жуѡрјас. Габов гѡјѡс, мыј выл 15 коммунар петѡсны армѡяыс Печера вождѡ.

Вѡдчѡсѡг моз понѡдѡс матыссыны тулыс.

■ ■ ■

„Дона ај-мамѡј, чојјас да вокјас!

Гѡрд армѡјасаѡ ыста тѡјанлы ставныдлы бѡја-пѡс чолѡм да сѡја куѡжык нем, дыржыка да гажажыка овны да ужавны. Не-важдѡн воѡс тѡјансаѡ пѡсмѡ, кѡѡѡс гѡждѡ Ѧлѡк вок. Сѡја, морыд, доза бура велалѡма гѡжвысѡ менам ветліг косттѡ. Сек-тај вѡлі муртса-муртса чуклалѡ да пѡс петтѡчыс ѡтѡ шыпассѡ вѡѡѡ — ѡнѡ, мортыс, сѡтакѡ јона ассыс грамотасѡ воѡѡ јѡткыштѡма. Сыыс ме Ѧлѡк вокѡс јона ошка да зев бур ескѡ вѡлі — Анѡ соѡѡ таѡ-кѡ грамотасѡ велѡдас. Батѡ со ез велѡдчыв да мортыслы јона сѡкыд — шуѡ ѡелѡ-пѡ колхозад ужавны дѡме вылѡ норасѡ, мыјла ме щѡктѡ пырны колхозад.

Ме-ѡѡ батѡ армѡјаѡ мунтѡчыс текоѡ-жѡ бѡѡ вѡлі нѡнѡмыс-нѡнѡм ег гѡгѡрволы аслам велѡдчывтѡм вѡсна, аслам пемыд јур-вѡсна. Велѡдчыны колѡ батѡ — секі гѡгѡрвоаѡ, мыј колхозтѡгыс мѡјан сѡктса олѡмыс оз ѡ бурмыв. Ез-ѡѡ прѡста партѡјаыс крестьянлы сещѡм тујсѡ инды, а партѡјаыс, ачыд гѡгѡрвоан, мыјабу сѡја тунѡ.

Гѡжан — скѡт вѡзысјас јѡвсѡ гусавлѡны, да артѡѡ, бытѡ ссыыс ѡ тујтѡм колхозыд. Батѡ, бур учѡт-кѡ абу пуктѡма, век ташѡм лоас. Колѡ скѡтнѡј двѡрас лѡсѡдны сещѡм нѡга, кытѡѡ быд лун гѡжавны, унаѡ быд мѡс лыстѡ асывнас да рытнас, да кадјасѡн прѡверка нуѡдны. Секі бырас гусасѡмыс. Мѡѡ-кѡ, колѡ собран-нѡјас вылас сещѡмторјассѡ јандыстѡг вѡставны, да мыждыны гусасысјассѡ. А куш маласѡмнад да норасѡмнад ѡерт нѡнѡм оз арты.

Севса донајас гѡжа, мыј менам армѡјаын срок регыд повасас да лѡзаласны, сѡмын гортѡ ен вѡдчысѡ — ог во. Мѡ танѡ морт 20 кымын сјас кѡсјам муны мѡјан асламым красноармејскѡј коммунаѡ, ылысса Војвылѡ, Печера ју вождѡ, кѡнѡ мѡјан ѡткымын жорт-јас мѡјмуван-нѡн ужалѡны. Сени-пѡ мырјас кынѡѡ ѡнѡ нѡнѡм абу, стрѡјба-нѡ, му-нѡ, сѡмын уна бур Печераса вѡјјас, кѡнѡ бура пѡ-ѡѡ паскѡдны скѡт вѡѡѡм.

Серт, сёкыд лоас первојсё сени, сёмын ми ставным абу полыс рёдыёбе. Коркё, батё, олёмсё лёсёдам да гёсётны кора. Локы-лёј-жё, енё дёзмёј ме вылё, да гижё меным ассыныд олёмтё.

Анё чојё мед висталас Машёлы месањ ыжыд поклон. Кёт і ылё муна да сјёс ог вунёд, а сјё том-на, вйтчыглас.

Кола тјан пі да вок, красноармејеч 33-д стрелковёј полкыс, М. Г.

1931 воин ташём сама пісмёјас војасён разалісны 33-д полк-сањ быд пёлёсё Совет Сојузын, сы понда, мыј „Восковец“-не ётар, ташём куммунајас, сек-жё вёлі организујтёма щёщ Кареліјаин да ылысса Асыввылын.

Тулысјавыв дасвіт шлёма коммунар воісны вйтлы отсёг вы-лё — щёщ накёд тышкасны еёкыд ывлавывкёд.

Ывлавылыс первој ез кёсјы сетчыны. Пыкёс. Сёкыда, локыс нёрласісны со арёса козјас да усём бёрас ёрёмунлісны туган-јывсаыс вужёёыс, быттё кёсјісны бёр-на четчыштны сузлытём вылёё. Саріэывса прибој-моз вёр пастала муиліс пујаслён медбёрја гыпнётём шыс. 50 градуса кёёыдјас кынтывлісны чужёмсё, кырымјассё, коксё, а кын пуё сащкём черыс бронаыс моз четчыштліс бёр. Сузёытём луныс щёктіс јонжыка зелёдны гёрд тасмајас.

А ёланік пывсан лоі ёескыд. Ёёсударствоён лёёдём ужёёза сём пондіс пёрны „суранјасё“, „гёрданјасё“ да „рыжкојасё“.

Јаглён шувёмыс пондіс вевтёыны ловја гёлбсјасён, понёл-јаслён вaşёдчёмыс — баксёмён, гёрдлёмён. „Бања-ув“ пармалён важ немёвёјса оланёамыс пондіс бергёдчыны увлањ јурён да кызі тај пёрёдём ежа вылын бур кёјдысыс пондісны мытчыны вына петасјас.

Тасмајас зелавлісны... но щёщзелалісны і сёнјас. Термасёмён лоі заводётёма стрёјбајас лептём, і гождём понасіг кежлё мед-воёза кык судна олан керка сащіс јенејас да скётлы оланіњас — скётнёј двор, коњушња да ыж гіднајас, — ётар-мёдарё паскёдё-маё пармаёс.

Коммуна лоі примерён матысса сіктјаслы. Секі-він, кор „Ба-ња-ув“ пармаын пондісны луныс-лун кыптыны выл стрёјбајас да војшёрёз ез лантлыны черјас — воёмёстчыс сіктса војтырлён сінјасыс щёкыджыка пондісны бергёдчывны сыланё. А секі, кор гождёмнас коммуна візјас вылын пондісны таргыны аёёывтём ёешкоё машинајас да пластён пёрёдны турунсё, секі гёла-шёркоёа крестана лоіны ставнас коммуна дор. Коммуналён кыптёмыс лоі пасвартана отпорён белобандіт коласјас агітаціјалы.

Саніловкаын, Щугёрын, Пёдчерёмын котыртчісны колхозјас.

І арјавыв, кор коммунаё воісны уна выл шлёма коммуна-рјас, сек рытјасын 70 гёлбсён гымаліс „Бања-ув“ пармаын:

— Даёшь Варшаву,
Дай Берлин!
Уж врезались мы в Крым...

Ыжыд зелөдчөмөн лои бөстөмө Вожывса Перекоп.
1932 воын коммуна ымысаң Мылдинса Райком II пленумлы
вөли ыстөмө божевдј рапорт.

Рапорт

„Восковец“ ыма гөрдармејетјаслөи коммуна вөли органи-
вужтөма 1930 воі Ленинградын, 33-д „Восковец“ ыма лыжан
полкын, комиссар Андрејев јорт ырынуйдөмөн. Гөрдармејет
коммунарјас овьос течны заводгчисны 1930 воеаң ыном абуи,
чк вөрө, көи өви места ыжда ез вөв сөстөм места. Но комму-
нарјас большевистскөја бөстөмөн, өккыдгорјасөс веримөн, ыг-
тикјаскөд, миловерјаскөд кос нуомөн, сопордјыом да ударни-
чество павкөдөмөн, аскривка чорыда нуөдөмөн, Сталин јортлыө
6 индөсө оломө цөртөмөн, партија райком вөскөдлөм улыи ком-
муна воис Райком ВКП(б) II д пленум кезлө ыжыд веримјасөи:
коммуналы лои пунктөма топыд социалистическөј подув. Вөөа
быдмөијас коммуна овьослөи лооны сөщөмөө:

1. Шлен ыды:

	1930 во	31 во	32 во.
	5 морт	112.	176.
на пыө ужавны вермана	5 „	62 м.	97 м.

II. Парт состав

Шлен ВКП (б)	1 „	2 „	11
Кандидат	2 „	11 „	11
Комсомол	1 „	6 „	17.

III. Скөт ыды

1. Мөс	7 „	51 „	147
2. Јалавич	2 „	4 „	28
3. Бычө	1 „	2 „	5
4. Кукаң	—	28 „	73
5. Бала	13 „	85 „	148
6. Вөв	4 „	38 „	46

IV. Постројкајас

1. Олан керка	—	1 „	7
2. Столевөј	—	— „	1
3. Скөт карта	—	1 „	2
4. Ыж оланөи	—	2 „	4
5. Коушња	—	1 „	1
6. Клуб	—	— „	1

— Тајд сѡмын тулысѡ! Тѡвнас вужѡдам скѡтсѡ Јаран Курјаб секі ставыс патераавасны—вѡсталѡ Буткін јорт, „Спартаклыс“ балабѡжсѡ гыжыштѡг-моз.

„Спартак“ скѡрмѡ гыжјалѡмыс да кокнас лѡкыс зымѡдѡ жоѡас. Ыжыд тушаа племениѡј быѡ „Спартак“-лѡн ем-нѡн коммунаын бур рѡд—паскыд кымѡса бычукјас да мѡча-стата кукањас. Луншѡр гѡгѡр мѡсјаслы сетѡсны турун. Најѡ оз укѡдчыны сы вылѡ ѡтѡ мѡдсѡ талалѡг сорѡн, сыпонда, мыј најѡс некѡр оз шыгјѡдны, да быд мѡс кѡрталѡма аслас ласнѡдорѡ.

Скѡтоланѡн бокыш—выј вѡчан завод да јѡв комната. Жургѡ сепаратор да саргѡ маслѡбојка. Оѡи мѡсјас унжыкыс тырабе да јѡв неуна чѡні. Выј петѡ 20 килоѡз лунвылѡ, а воѡнжык вѡлѡ петѡ 60-70 килограммѡз, код пыщкыс кызпайыс муѡис госуѡдарствѡлыс вузѡс вылѡ. Јѡв прѡдукта вузалѡмыс 1932 воын, коммуна бое-тѡс 25000 шайт сѡм, кодѡ бара-жѡ муѡо скѡт нѡбѡм вылѡ, стрѡ-итѡм вылѡ да коммунарсјаслыс сѡјѡм-јуѡмѡс бурмѡдѡм вылѡ.

Коммунаса сѡјѡм-јуѡм јылыс тѡдѡны ставыс рајјѡн пагта.

— Кытчѡз муван?—јуасѡны станцијасын.

— Коммунаѡз!

— Щѡгѡдчыны?

— ...!?!

7 час асылын ѡбѡд да чај. Рытын ужны, сы бѡрын шай-војнас буфет. Кодѡ вѡтасас војнас шыгјалѡм јылыс—весѡг і сѡј-вермѡ сетны туйтѡм вѡтыслы „отпор“.

Верѡдны ужалысјасѡс јайѡн, сѡлабн, черѡн, рокѡн, рыскѡн, јѡлѡн, паренчаѡн...

— Тѡјан тај мѡсјасыд тани јѡлѡн-на лытѡны!—сералѡны воысјас рок сѡјѡнѡн.

— Тѡјан-ѡ мыј ваѡн? Алѡ русскѡј горкѡјѡн...?

— Мѡјан нѡнѡмѡн оз! Мылѡнса столѡвѡјын тај наперво сакарѡн лытѡдны-а! Весѡг шома шыдпыщкас граммѡн жынјѡн песок пуктѡны!

— О, сѡкѡ тај сѡнѡ буѡ проклѡт!—сералѡны. — А ме ескѡ выјтѡм роктѡ кула да ог пањышт.

Ужны бѡрын разалѡны комнатајасѡ, лыѡфысан керкаѡ.

Олѡны оз ѡескыда. Морт 3-4 быд комнатаын, а тулыс кежѡ нѡшта-на лѡчѡдчасны. Стрѡјба лептѡм пондас воѡс-воѡ сѡдны, сы понда, мыј быд во армѡјасыс пондасны воавны выл коммунарсјас..

Нарѡм керкаыс кылѡ „тѡнкѡ-брѡнкѡ“. Ворсѡны гѡтараѡн да балалајкаѡн.

— Енѡ пелсѡ сѡдмѡдѡ!—шуѡ Куњѡцев.—Гудѡксѡ нужѡ вајлѡ меным, парсыштла да важсѡ качтышта!

Гѡгѡр сералѡны.

— Текоѡ ворсѡмнаѡ збылыс сѡмын важсѡ-і качтывны! Ачыд нѡнѡм он куж ворсны, а век гудѡк кѡран.

Важасы гудѡк. Завѡдѡтас Куњѡцев „туту-руту“.

— Ен сералѡ, мыј ог куж ворсныс. Вѡлѡдчам. Алѡ вунѡдѡн ныд, мыј вѡвлѡ татѡ воѡгаѡ? Мырсјас вылын-ѡѡ пукавлѡм, шоѡ чывлѡм. А ѡнѡ со кушѡм креслѡјас вылын шојчам-курѡтчам! Значѡт

венім... А тајос-нѳ, јерѳмакансѳ огѳмѳј венѳ-а? — гудѳк вылас
нѳнѳмѳ вѳчан вѳѳѳѳмѳн вѳсна чѳрѳптѳс Куѳнецов.

Куѳнецов — коммуна партјачејкаса секретар медвоѳза комму-
на восковјассањыс. Најѳ — Габов Јеѳим, Логѳнов Нѳколај да Вас
Куѳнецов мед первојсањыс нуѳдлѳсны коммунаѳс сѳјѳ тужѳѳ,
код тужѳѳ ѳнѳ мунѳ. Љенѳн партѳја тужѳѳ.

Наја вескѳѳлѳмѳн резултатѳс сѳнвоѳын. Топнѳ, јѳн, повѳѳм
коллектив да бур дѳсциплѳна, кодјас лоѳны подулѳн коммуна
зев ѳѳјѳ быдмѳмлы.

■ ■ ■

Кѳзыд декабрса лунѳ, езыѳн чѳрдалыс тужѳѳ, агроном-комму-
нар Буткѳнкѳд мѳѳѳѳчѳм Јаран Курјаѳ. Мѳѳѳѳчѳм коммунаса мед
бур дај мед јар вѳлѳн — племенѳнѳк „Гонец“-ѳн.

Шѳча удајтчывлѳ сы ѳѳјѳ мунѳм. Воронѳј гѳна, шѳр тушаа
„Гонец“ коммунасањ петѳгѳн пондѳс соѳтыны мунан ѳѳсѳ да кор-
шонѳлѳс — оз-нѳн вѳлѳ поѳ сѳјѳс кутны. ѳѳѳ кѳна шапкаѳс кутан
мѳѳнас лымбуссѳ чужѳм вылыс весалан. Шапкаѳс сѳј і ез удајтчы
кутны — лебѳѳс мач-моз да лоѳ „Гонец“-ѳс тујсањыс бѳкѳ кежѳ-
мѳн сувѳѳѳны.

Коммуналѳн ем нѳшта мѳѳ племенѳнѳј уж „Индус“. Сѳјѳ ѳеуна
самажык, а „Гонец“-ѳн Габѳв да Буткѳн кынѳјѳ некоѳ оз лыст
вѳѳѳѳчѳны.

Јаран Курја коммунасањ 5 километра выјын, мѳѳлапѳлас ло-
ас коммуналѳн молочно-товарнѳј ферма да кукањ быдтан кар.

Берег дорсањ, чојвылѳ каяѳм мыѳѳѳ, танѳ сѳј-жѳ медвоѳ
шыбытѳѳ сѳнмѳ ыжыд стрѳјба нуѳѳѳм. Быдлаын керјас, керјас,
керјас. Быдлаын тѳс, тѳс, тѳс.

Шужгала дорын ѳужвѳѳѳ ыжыд выл кукањ оланѳн. Сѳјѳ матѳ
номалѳма-нѳн, вевѳѳѳма і жојалѳма. Пыщкас, гырыс унѳверма-
гын-моз вѳчалѳма стојкамѳѳаа вежѳсјас — тајѳ ласнѳјас, быд
кукањлы торја вежѳс.

Њекемын лун мыѳѳѳ 80 гырыс да 45 поснѳ кукањ лоасны
шѳвыд, сѳѳѳѳм, југыд патераын.

Њеуна бѳкынжык заводѳѳѳны шупны гырыс, 200 јур вылѳ
кык комплекта мѳсјаслы оланѳн. План серѳѳ сѳјѳс тулыс кежѳ
колѳ помавны. Сен-жѳ бѳкас сѳлос-полубашња, кѳнѳ тавѳ сѳло-
сужѳѳѳма 120 тонна кѳрым.

Јаран Курјаын мѳѳ во лоас стрѳѳѳѳѳма ѳекемын керка — скѳѳ
ѳѳрса ветлысјаслы да лытысјаслы оланѳн улѳ, гѳрѳ пелѳс улѳ,
стѳлѳвѳј улѳ, выј вѳчан завод улѳ. ѳнѳ сенѳ сѳмын ѳѳѳ керка,
кѳнѳ олѳны ужалысјас.

Мѳѳѳѳо заводѳѳѳчасны лептыны керка шѳѳѳ Гажа-Ластаын, кѳнѳ
коммуналѳн ѳужвѳѳѳѳны выл гѳрѳм мујас.

— Те волы татѳѳ кык во мыѳѳѳ, кор Јаран курјасѳ збылыс
пѳртам скѳѳѳ олан карѳ! — шуѳѳ шая јуѳгѳѳ Буткѳн. — Он мечаята
другѳн тѳѳ понѳлаѳнѳѳ.

Ме тѳѳа мыј сѳја збыл...

Көзүд.

„Гонец“ бара шоналма. Төвчө пызжө лым бус.

Кыморјас кытчыкө лебчөмаёс. Јенежыс сөстөммис. Сөмын рывывызлаңса вежтассајвылын төдчө кучала ног јое јурјаса гөрдөв „кымор“. Сөмын тајө абу кымор. Таја Војвыв Уралскөј гөрајас.

Куә ізја вежөсөн Урал хребет торјөдис Војвылөс — Сібырыс. Тани, таладорас Печөра ју а сыладорас визывтөношта паскыд — Об-ју.

Рупырмоз тыдовтчис „Сабла“ — мед вылысса јое јур Ураллөн, а вежкыла дорас, ылынкоф сысаң муртса-муртса тыдовтчө „Төл-поз-із“...^{*)}.....

А Гонец төвчө. Көкјасыс муас оз инмывны....

Тыдовтчисны бікіңјас.

Рыт.

Клубыи муө політкружок. Сіјөс нуөдө гөрдармјаса вөвлөм політрук — Філіппов јорт.

Коммунарјаслөн кіаныс карандашјас да четрафјас. Вісталіг мозыс мыкб пасјалбны сетчө. Јуасбны. Көсјөны төдны ставсө.

Мөд комнатаын чукөртчис премірујтан комісеіја. Премірујтөны промтоварјасөн медеа бур скөтчычајасөс. Спісокас мед воңын сулалбны: Растворова Јевдокіја, көді черефитө, вердө, јукталө 22 кукаңс, Улашова, Павлова, Ветошкіна да мукөд скөтбердса ударнїцајас...

Ме өзті папіроска, матысөі өшің дорө, вештышти шторасө. Езысөн зірдалө лым, а Војвывла дорас, јенежыс заводітіс југдыны көс. Сіја југдыны заводітчөмыс, медвоң бөссіс өдва төдчана кельд, стөбја југөрјасөн, көдјас бытөө ыжыд рефлекторјас — пондісны венны пемыдсө...

А часжын мыстї, став Војвыв јенеж пасталаыс вөлі ворсө төдлытөм міча, зарнїа војкыа.

*) Төл-моз-із — (Северное гнездо ветров) — гырыс вершіна Ураллөн.

МІРОН ВАСКА—

УВАЖАЕМӨЈ КОЛХОЗНИК

ВІСТТОР)

Көт мыј кодi шуас, а Мірон Васка өбвакө тани мыжа. Быдөн тази мөвпалөны „Гөрд жүгөр“ колхозыи. Мортыс зев нин бур. Абу-өд прөстө колхозыи ревизионнөј комиссияса шленб бөррөма. Абу прөстө сылы сетөма тувсовја гөра-көза кежлө көрым зап-тан уж. Мірон Васка-жө уважаемөј колхозник мијан „Гөрд жүгөр“ колхозыи. Ударникөн весиг почө шуны, шуис ескө „Гөрд жүгөр“ колхозыи журалыс Гычов, термасөмөн кытчөкө котөртгө моз.

А вот лоис-жө сещөмтор.

Коркө лым сылігас-нин Гычов ветліс Мірон Васка ордө зөр видлыны. Сіјө сы ордын көбрөгас вөлі. А Мірон Васкалөн көбрөгасымд јонөбе, ыжыдөбе, көт дас чіпасјас зөр мешөкјасымд төч. Көчәинис моз-жө шпынјалө, шпынјалө топыд течаснас, гырыс керјаснас, јон томаннас. Абу томан а нақөвална быттө қоныс өшөдөма өзөсас.

— Тенад, Міроныч, мешөкјасымд улысөсө-ка, — чіпасјасө чувсө чутөдигтыр шуис Гычов. — Көбрөгымд оз вијав? Моз ескө лым ванас чікөз көтасны...

— Вермас лоны, вермас лоны. Важөн-нин ег қонтавлы. Пырмыкө колхозад ноқсан да-он тај со өшты асымд өвмөстө туп-јыштавны, — күтіс бергавны Васка.

Мірон Васка көсјысис көбрөг вевт қонтыштвы, а Гычов мөдлаө-нин котөртө.

„Старателнөј мужикымд. Төдчө важ оласыс“ — мөвпыштіс му-игас Гычов.

А век-жө көтасөма зөрјымд. Быдсөн шоналөма, пөдыштөма.

— Тајө-жө вредітелство, Міроныч, — топөдіс сіјөс Гычов. — Ме-өд щөктылі вевтсө қонтыны.

— Те шүтіган, Петровіч, — небыдіка шуыштіс Міроныч. — Не-кық ег өшты. Дај вердас зөр-өд. Нысасжык лоас.

Мірон Васкалөн сещѝм полысѝ сінјасыс, сещѝм мыжа туѝд ассѝ пуктѝ, мыѝ Гычов лавтис. „Збыл-ѝд оз ешты. Мі сїѝс быдлаѝ кесїѝдлам“.

Ез, Мірон Васкалөн сещѝмторѝд нароснѝ ез артмы. Абу сещѝм сїѝ морт, медым колхозлыс ембур таргайтны.

Со, јѝз јешѝѝ пѝлатјасын-на гаш червїѝѝмѝн гыжјасѝны, а Мірон Васка кїјассѝ мышкас кресталѝмѝн ветлѝдлѝ-нїн. Копыртчыштѝма, бытѝѝ сѝкыд ужыс гѝрбылтѝѝм морт, шѝјтѝ амбарјас дїнгї, складјас дїнгї. Оз поѝ мѝд ног ревіѝїоннѝј комїссїјас шленлы. Тапїкасѝ, тошсѝ малалѝ. А тош Мірон Васкалѝн јенскѝѝд абу і ошјысана.

Паныдасѝ Габѝ. Ревїѝїоннѝј комїссїјаса шленлы колѝ тѝдны, кытѝѝ Габѝ тащѝм воѝсѝ муно да нѝшта мѝздорас тыра мешѝк петкѝѝд жытїкыс.

— Габѝыс кѝјдыс нуѝ?—наѝѝнїк, бытѝѝ сїѝ муниг моз, шуыштис Васка.—Бур, бур. Ешча-на тај вот мїјан текоѝ зїлысјасыс, ешча. Те со колхозад медбѝрын пырїн, а кѝјдыстѝ медвоѝ нуан.

— Медвоѝ?—ас вылас шенѝѝ Габѝ.—Мукѝѝд ез-на вајны? Срокис-пѝ талун помасѝ-ѝа?

— Мыѝ сїѝ срокид, хе-хе. Сроқјасыд собраннѝјас вылын лѝѝѝѝѝѝны, сени і помасѝѝны. Шуа тај, абу быдѝн текоѝ зїлысѝѝ. Ну, ну, гѝрд пѝв вылѝ гїжам...

Мірон Васка тапїктѝ воѝѝ. А Габѝлѝн јуртыр мѝѝѝ, шапка улас оз тѝрны. „Некоѝ-на абу нуѝма. Гашкѝ јонасѝ бѝрыннас оз і корны? Час, вїдчысыштлам.

Габѝ бѝр пырїс жытїкас.

Мірон Васка ѝмѝј мыжа, мыѝ Габѝ бѝр бергѝѝчїс? Міроныч сїѝс ошкїс, шѝѝктїс нуны, а сїѝ ачыс тѝѝѝ, мыѝ воѝчны. Быдѝн-лѝн-ѝѝ морт-ѝтїка јурис.

Со кущѝм мїјан Мірон Васкаыд.

Сїѝн і колхоз правлѝннѝад сїѝ уважајемѝј морт. Муртса-на ѝѝѝс воѝтѝ, муртса-на нырыс мытчысѝ, а Гычов чолѝмалѝ-нїн:

— О, Міронычї. Шоча, шоча пыравлан. Ревїѝїоннѝј комїссїјаса шленлы колѝ частѝжык правлѝннѝѝтѝ вїдлавлыны. Тї-ѝѝ быдтор корсад, сїналад.

— Мі-нїн сїѝ. Мі абу правлѝншїкјас. Кыт мыѝ адѝам, мї места вылас вескѝѝдам.

І оз коѝух Педот моз лїбѝ кущѝмкѝ мѝсвїчыс моз председател пызандорѝ пуксы, а кытѝѝкѝ ылѝ бокѝ, пелѝсѝ.

— Мыѝ-нѝ, Міроныч, пелѝсѝ сажѝдчїн? Вїстав, кыт мыѝ лѝк...

— Мыѝ-ѝѝ вїставныс, ставыс-на бур.

Јона лїшнѝјтѝ Мірон Васкаыд оз сорїїт. Абу сорнїын сылѝн дѝныс. Мукѝѝѝд-ѝѝ мыѝ, бизгыныд морт, а уж вылад ыстыны—гырјѝс јѝктѝѝѝм коѝ-жѝ. Міроныч-жѝ быдлаѝ чепѝсїѝ. Кѝјдыс дѝрад нѝкѝыштны, ѝтї-мѝѝтор бѝрса вїѝѝѝыштны, быдлаѝ суѝсѝ. Абу-ѝѝ прѝстѝ ревіѝїоннѝј комїссїјаса шленад бѝрјѝма.

Кор-жѝ јѝз правлѝннѝѝн абу, раѝѝјтѝ Мірон Васка шѝѝѝѝѝѝ дѝрын пукыштны. Трудѝѝѝнјас тѝѝмалѝ, јѝз вѝсна тѝѝѝѝѝѝ.

— Ме-од, щотовод зорт, начальство-жб. Ревизионнб комис-
сияса шлен. Регод вот видлавны тенб кутам. Но-ко, уна-б
менам трудофеныс? Еща-на-тај тајб тблыснас. Алы абу ставыс
гјбма?

Щотоводыд мбдне артыштас да век унжык кајас. Началст-
во-од, видлавны кутас. Оз поџ мбдног.

Радејтб Мјрон Васка і колхозникјаскбд варовитыштны. Оз
бтдорт некбдбс. Щјбн, лбсалб-кб, јуктыштас, сола щакторнад
номсбдлыштас. Мукбдлбн-бд кокыд куџ, бытбб Мјрон Васка
пызан вылые самбвар былбм і видчыбны. А щаж сајад і сор-
ныд гылыджык.

— Облі власт вылад крестаныныдылы норасны оз поџ. Сакар
тортб і мукбдтор ічбтикабн век сетыштб. Щыгјбн кулбмбсод оз
ков повны, колхозыд век отсыштас. Висбдчјјасад со, шуам,
ужавныд абу быџ. Бара-жб премјјасас... Вбрад тбвбыдтб мырсан
да мыкб да мыкб век воыштас. Нџныд-і, сјтечыд, шыдбс-
јасыд-і. А ужавтбгыд кбнкб некбн оз верды.

Кужб Мјрон Васкаыд щаж чашка сајад кывтб песны, оз муџ,
а медым јбз воџын—оз. Мед сен партјјбнјјас сорнитбны, велб-
дбны бур јбзсб, а Мјроныч-нын гортас, ас кежыс. Медлбсыд,
некод оз кывыл, некбд оз адыџ, дај мыј адыласны-кб—лок
бмбј сорнитыштныс?

— Либб, хе-хе, шуасны-жб: важбн-пб мј вблм крестанјјас,
сесса лоім граждинјјас, а бнб сбмын-нын танјјас. Тајб абу
лбсыд, век-жб мбскыд і быдтор на мјјан ем. Кбџ омблык, а кб-
џанјјас. Кулакјастб, хе-хе, џескбдыштбны, но-бд најб кулакјас, а
мј честнбј труженникјас. Мј уж помыс нанџ сојлім дај кбсјам
воџ сојны. А вјчко куџаыд ме партјјбнјјасыдкбд ог-жб лбсав...

Но бд кодб мыј оз сорнитлы щаж чашка сајад. Сыыс бивитны
Мјронычбс оз поџ. А вјчко куџаыд сылы быџ ббзмы. Поџб
шуны, Мјроныч вјчконас і мортб воіс. Кымын мегббс-бд вјіс
Прокблј лувб молітчбм вылб, кытчбџ сјјбс вјчко старбстаб ез
ббрјны. Ас бшинулас Георгјј победоносцылы крест сувтбдс да
молебенјас сылбдліс. Кымыныс пјрбг-шаџгатб сегчб петкбдліс.
Быџ сесса ічбтикатб ббзмышт.

Бур колхознык вблб мјјан Мјрон Васка, а вот лоі-жб сещбм-
тор. Мыј сјјб збр кбтасбмыд. Сес гашкб весіг Мјроныч абу і
мыжа. Ез-бд кббрбг вывсаыс ачыс ведрабн кіскав. Зер вабн
кбтасис. Дај кбрым збр вблб. Нысажык лоі вбвјаслы. Ез тај,
мајбас видлавны, ез јуасны, ез б-пб кбтаб. Уж ббрад пбжбм па-
ренчабс-моз сојсны. Зев ічбтік торјбн мыжміс Мјроныч. Поџб
шуны—јаналі став сјкт паста. Вблб-бд сјктын тббчана морт, топыд
олыббн важбн лыффыссывліс, вјчко старбстаын вблб, а ббст-жб
да бергбдчы сещбмтор.

А бергбдчс ставыс таџі.

Облі рытб, кор шондыс-нын вблб тупласб јегыр вестын, кор
сјкт пасталаын кутісны чуавны ужјас вылые локтыс јбз, Об-
фејбс кутбмабб колхозса кбјдыс гусалбмыс. А сјјб рытнас бурбш

колхозној собранно. Вот і толобісны Овфејс: мыла да кычї да с. в.

— Ме ег гуав, ме бостї сѳмын, мыј колїс,—дорјыѳ Овфеј.

— Кычї колїс? Те-жѳ мусѳ ѳѳвнас кѳѳѳмн. Мї бурещ теныѳ кѳѳдыссѳ сетлїм.

— Колїс тај вот...

Секи весїг Гычѳв четчїс.

— Вот те, Овфеј, кущѳм абу сознательнѳј. Бур јѳзлыс колѳ велѳѳчыны, шуам, Міронычлыс...

Секи Овфеј і былыктїс:

— Сїјѳ ачыс кѳѳдыссѳ гортас вајалѳ!

— Кѳѳдыс гортас вајалѳ? — јуалїс јуралыс.

А Мірон Васка јѳз пыщѳан щѳѳщ шыасїс:

— Јѳзѳс ен лак...

Овфејлы быт вїстав.

— Тѳрыт-на Мірон Васканыѳ пуд кымын гортас пыртїс. Ме јуалї сылыс да шуїс, колыштїс-пѳ чїпанїаслы вылѳ да быш-чїн нуныс.

— Ен сѳр,—бара шыасїс Мірон Васка.

— Мыла сѳра, гѳтыр со менам адзылїс і...

Сїзї і тыдовтчїс, мыј Мірон Васка збылыс нуѳма гортас пуд кымын кѳѳдыс.

Сосысїс Мірон Васка собраннѳ вылын. Но секи і мукѳѳјас-щѳѳ сувтїсны. Мірон Васка-пѳ зѳр сїетїс. Міронычлы-пѳ труа дофенїассѳ щѳѳѳѳмнѳ гїжалѳны. Сылѳн-пѳ гѳтырыс оз ужав, трудѳфенїас емѳс. Весїг Габѳ четчїс да шуїс, Мірон Васка-пѳ сїјѳс кѳѳдыс нуѳмыс бергѳѳїс.

Сосысїны Мірон Васка пондылїс і суд вылын. Збыл-пѳ, кѳѳ-дыссѳ кїтыр мында пыртї, но ег гуав. Быѳѳн-пѳ адзылїсны. А мукѳѳѳторјасыс-пѳ абу мыжа. Судыѳ сїјѳ кывјас вылѳ ез вїѳѳѳллы. І вѳлѳм-кѳ мїјан Міронычным медѳмѳл мортыс. Ыжку ласкѳма кѳѳїн. Пусѳѳѳїсны морттѳ пукавын став ембурсѳ мырѳѳѳѳмнѳ. Кулак дај вредїтел-пѳ сїјѳ. А мїјая сїјѳ уважајемѳј колхозчык вѳлї.

Со-ѳѳ мукѳѳ дырїыѳ сїнмыѳ кущѳма гудыртчылас.

ЕЖВА ВЫЛЫН

ТУЛЫСЫН

Полдѳм Ежва мыҗ вынғыс
Зелѳдѳма, пыкѳма,
Соҗ берѳга сортасѳ
Сѳлѳ быҗѳм морѳснас,
Берег вывті полоҗѳн
Сорт вомѳнноҗ орѳдлѳ.

Ек, мыҗ паста Ежваыс!
Ғысер візув ыркыдѳн
Віҗ верета ѳвтовтіс
Сорт вомѳнноҗ волсовтіс!
Катласѳмѳн баҗпуҗас
Вѳсныд кок луц мыскѳны,
Ғысерҗаскѳд, візувкѳст
Ежва шѳрлаҗ келѳны.

Паскыд сортѳн, пыдѳсѳн
Тувсов јувыв гудыртѳд,
Посвід резѳб ғысерѳн
Ыжыд ерті җужѳдѳд,
Кѳзыд парма сѳквыҗѳн
Ѳтсуроѳсѳ выҗѳртѳд.

Міча вывтас Ежвалѳн
Сортас вывті ытваѳн:
Ғѳра подҗыс подулѳ
Ворсѳ паскыд візулѳн.

Быд коз, поҗѳм вужулыс
Војтѳо выхтѳ сѳѳѳдан,
Мыҗдѳм небыд берегыс,
Ежва соҗсѳ наҗдѳдан?
Јірті кодҗан, коск вылѳ

Пуктан лыа кбсајас.
Ыжыд вынбн јывсаыд
Кардор улбз муткыртчан.
Нынбм пустбј гысербн
Баф јывјасбс зербдны,
Ворсны паокыд сбрт вылын,
Візјас вомбн дблбдны.
Кутчыс, Ежва сббсае!
Ыжыд ужлы доф вождб
Тувсов вынтб зелбдлы!

Вбрју—Ежва сбнјасті
Вбјыв пјјан молббжбн
Катшесаф Ежваб
Аскбд рапорт вбјбны:
„Вбрфронт герој котырлыс
Пріміт ыжыд лыдпасјас.
Лыдпас лыдкбд молббжбн
Ежва паскыд запауб
Медббрја кер сдајтбма!“

Пыр-жб ыжыд вынјбрнад,
Ежва, аслад сортасб,
Тырмас ворсны визвылын,
Полој ноков ноковыс
Золгбм шыбн ордмасны,
Візлыс мышвыв кырбдны.

Молныр вйтб вйтчысб
Јулыс сортб сортасбм,
Гожсов крут сој бужбдб
Тувсов валыс жбртасбм.

Керјас сбзбм рыскодбс,
Крепыд кібн, кібшбн
Кукла костб жмітббны
Мбда-мбдкбд јітббны.
Керсер кујлб—пластвіз,
Пукб зумыд јбрышбн.
Керјыс, шпалыс, пурјыс-кб!..
Ежва вывтас кер сербн
Понтасбма зоннасбн.
Візув кузта пастала
Ежва јывсаф Котласбз
Пблыштбма сарвіфб.

Шлывгб молныр увлакб
Кбзыд саріз вомдорб,
Ју визувкбд ордрјысіг,
Возыс воф катгысб.

Ежва сѳвмѳс вѳзулѳн
Шѳрсаѳ дарѳѳ ыркѳдѳчѳ,
Чѳскыѳ пожѳм сѳр дукѳн
Морѳс тырнас лолалѳ.
Аслас кыпыѳ мыш вылын
Пурпласт чаг-моз гѳвкѳдѳлѳ.
Лывкыѳ шывган пур помсаѳ
Козкер кушмѳм морѳсѳ
Шондѳ зѳргѳ—вѳзѳдѳ.

Јенеж езыс југѳрнас
Ыркыѳ Ежва вѳзулѳ
Ју пыѳсѳсѳ келѳма.

Шылыѳ, јѳвкыѳ Ежва выв.
Сѳзѳ пукѳсѳ раммѳм ју.
Гортас тјјтѳ назѳнѳк
Пѳдѳслаѳнѳ јѳршѳтѳчѳ.

Небыѳ дунтѳв ру вылын,
Парма—Ежва ју костын
Шондѳ јѳгѳѳ, ымралѳ,
Пастѳм тувсов шупѳдсаѳ
Гожса кадѳ каттыѳѳ.

Тулыс помѳн вѳр вылын
Пожѳм козкѳд шыалѳ,
Кычпу баккѳд лѳмпукѳд
Шурган корјѳн гыалѳ.

Вѳзвыв чвета ешкына,
Тѳлѳн гызѳ, катласѳ.
Мѳдлапѳлын берегвыв
Вѳрвѳзѳдѳгѳз лѳзалѳ.

Молбѳж вывсаѳ топѳдѳ,
Молныр вылѳ зелѳдѳ,
Кольас керјѳн тувјалѳ
Котлас запаѳ вомдорѳ.

Ежва вывтас выл шыѳн
Берѳг дортѳ гыбалѳ,
Ыжыѳ вѳзув вынјѳрѳн
Выл уж бердѳ кутчысѳ.

Кымѳр пласт коѳ јѳрышѳн
Ежва шѳртѳ зумыша
Лотовкајас мѳдѳсны.

Сура-пела со пудја
Гурскѳ лот ју пыѳдѳстѳ,
Оз сет вѳзув, тѳвнырлы
Пурјѳн ворсны, ышмыны.

Кылö пурлөн шлывгöмыс,
Сплавщикяслөн гөлөсяс.
Савгö гажа гудöк шы,
Пуктö гөрöм ыб вылö,
Сыланкывјö зушласö.

Помсаң дордä жу вывтi
Ежва пi—жу вожжастi
Парма јолтi, олжостi
Звучникяслөн сыланкыв
Јола шыөн горалö.

Тöдчö тајö сылöмын
Јöзлөн уждын сёлöмыс,
Јослун, сöстөм вежöрыс,
Вылö олöмыс-вылöмыс.

Вөрфронт герој котырлөн
Гора, вына сыланкыв
Пуксiс меным јурвылö
Тувсов гажа шыјаскöд.

Мi вожыв кöзүд јулөн быдтас
Геројјас радын нуам флаг,
Ыжүд планлыс ыжүд лыдпас
Ог здајтö бөрвыс öтi шаг.

Победнöј знамјö вылын кутам,
Код ассыс кывкутны оз куж—
Мi радын абу. Збоја кывтам,
Пур вылын нуам дона уж.

Ежва гысер рызöб вывтi
Качајтчö сплама, кывтö мол,
Јорт вiзöд бура лыа дортi.
Мед öтi лежöм кер оз кол!

Быд лежöм керпом, керпом јылын
Вылö оланноглөн јонлун, шуд.
Ея унмове, сплавщик, берег вылын
Те багыр зумыджыка кут!

Лоцман, ватујыс ен кежöд,
Синмөн вiзöд вiзув туј.
Мед оз ласкы лыа бöжö,
Мед полој вомö пур ез суј.

Те кiд веритöма чоңөн
Став јöзлыс төвса ыжүд уж.
Быд лежöм керпом мiјан дона,
Ужпомон вескöдлыны куж.

Став кер мед двіна вомбѣ кывтас.
Ем сѣлѣм кып, ем вына сој...
Страналѣн, партіјалѣн лыдпас
Победнѣј знамја вылын збој.

Те кѣжјас костті жургы, гыбав,
Гажа, звучнѣј сыланкыв.
Оз прѣста тѣвјыв ветлы, шыблас
Герѣј ударнѣкјаслѣн кыв.

Ем керлы чѣсјас: уна полој,
Із кѣжјас, уна лыа коск.
Некущѣм крепост мѣјан абу,
Мед большевістскѣј вын ез бѣст.

Мі ужын абу первој војас:
Кужам кутны багыр, чер...
Мі војывы вѣдтас—вѣр геројјас
Ог косттѣј лыа дорѣ кер.

Ог ворсѣ прѣста лечыд кылѣн
Код повѣѣ ужыс, радыс пет!
Мед вѣлі ставнас Кардорулын
Быд мырјыс перјѣм кубометр!

Враг піскѣс кіа... сѣнмѣн віѣдѣ!
Враг пычкѣ бѣрја вын да ош...
Выл оланноглыс кыптан віѣѣг
Некущѣм враглѣн вын оз пошѣ!

Вола крапыд, вына сојјас,
Мі ставным ѣтеблѣма тан
Мі ставным звучнѣкјас—герѣјјас
Карманов, Подоров Іван...

Кывтам Ежва кѣжјас бокті,
Віѣ пѣлѣн зѣріѣлѣ вѣж.
Пурјас—пурјас вылѣ локтѣ.
Јорт лоцман, ватујыѣ ен кеж!

Победнѣј знамја, вылын лебав!
Герѣјскѣј ужшы ылѣѣ кыв!
Мі томјѣз—ужјѣгѣѣ, уж сѣлѣм,
Мі сылам ужвын сыланкыв.

Ы Т Ј А В А

|
В Ы Л Ы Н

(ЫГТ)

1. ВІЛШ КУРЈА.

Коді пуктывлѡма ташѡм нѣмсѡ курјалы, некѡд оз тѡд. Тѡдѡмыс, важ черѣкыжысѣяс лѣбѡ тувсалысѣяс. А вѣлшасан модаыс ем сылѡн. Кос ваѡн-кѡ самѡј кулѡмасанѣн кос. Берѣг пѡлѡныс баѣјас, куѣ турун. Секи ваыс воргаѡд моз вѣзувтѡ: кыркѡщјас жужыѡдѡ. Сѡмын-тај зертѡ оз раѣјт. Муртсыс-кѡ зерыштас, пыр-і бостчас вѣлшасны. Быгѣас, гудырмас да сѣнмѡн адѣымѡн туд.

Ташѡмі сѣјѡ кос ваѡн. А ѡнѣ-ѡд ытја ва. Муртса-на јыс уѣі-тіс летчыны јујас вылыс. Вѣлш курјатѡ он-і тѡд. Шунгѡ гѡр-ѡв нур ва; баѣјаслѡн сѡмын јывјасыс тыдыштѡны. Нѡшта-кѡ метр сајас туас, берѡсны-і сѡј кыркѡщјасыс. Но шѡча, зев-нѣн шѡча ваыс пѣтавлѡ кыркѡщјасыс.

Тажѡ Вѣлыш курјад-і локтісны Вѣлш шуд пѡчѣнокыс војтыр. Најѡ—нолѡнѡс: Гуреј Олѡш, Прѡѡ аја-пѣја да Пыста Иван.

Локтан лунас Гуреј Олѡш дыр сулалѣс курја вѡмын. Каты-ѡнжык—запаѡ. Сѡј кыза цѣнкајас тывѣштѡмны уна сурс кер. Воѡын сѣсса оз-нѣн тыѡав ваыс: ѡтарѡ керјас, керјас да керјас...

Вабергачјасѡн пѣтѡ запаѡ улыс ва. Сѡрвѣтѡмѡн лѣбѡ воѡѡ, быттѡ термасѡ кытѡѡкѡ воѡѡчыны. А курја вѡмын мыј вѡѡсѡ? Гуреј Олѡш шыбытліс лыс да ез-і адѣыв сѣсса: гартыштѣс, друг кыскыштѣс дај воші. Вѣѡѡѡ Гуреј Олѡш вабергач выѡѡ і јон чукурјас чукѡрмѡны сѣнкымѡрјасас. Олѡмыс сылы ѡйтѡѡ ташѡм жѡ вабергачѡн: он-і тѡдлы, кыѡі тенѡ кыскыштас да сујас ју пыѡѡсѡѡ.

Мышкырасыс јон ѣверѡн вѣрѡ ју—полојјасѡн солкытѡѡѡма, кыркѡщјасѡ бужѡѡѡѡ. Гаѡѡмны, пѡрласѡмны ваберѡ пујас. Му-кѡѡлѡн турганныс ваын, а вужјасыс чурвѡѡны мусор. Мукѡѡ

кулди диньс жежы: тачо ји вилдодма. I коомбны, гбрдбдны
сещом пујасыс.

Курја вомын мдар берегас влі сулалб козпу. Абу-на-і пб-
рыс. Но візув ва кырбддма сы улыс мусб, ермдбдма вужјасб.
Муртса, муртса-нин кутчысб. Жынвыјб ганбма; ісбмын бытбб мбвпа-
лб: „усны али не?..“ Небыд тувсов тбв вбрбдб сылыс гбна лап-
јасбб. I чајтбб Гуреј Олбшы: ловја тјбб пуыс, оз окотіт пырны
вабергачб, быд ногыс кутчысб сынбдас.

Гажтбм мбвпјасбн сіјб војсб колбдбс Гуреј Олбш.

Колі некымын лун. Быд асыв шондбс петб нбрыс сјыс—
чбрдалб, гажбдб ввлавывсб. дај-і тјбб луно влі јенежыс мыс-
кбм блудкоф. А вбрыс—езысбн лбстасб да шуыгыштб. Оз по-
воффа дырјі моз локыс шувгы, а зев небыдбка, ылыс кылан
лбсыд музыкабн.

Кокніа да гажаа запаң пастала јургбны уж шыјас. Кбнкб
кылб чер трбнгб, кбнкб тувјасбны, кер кыскбны.. Унжык ужа-
лысыс бтпбвса. дај ваыс ташбм гажа луннад абу повчбдчана
лбг. Јенежыс коф-жб лбз да гылыд, кбв кадрыл јбкты.

Најб—нолбнбс. Быдбнлбн аслас мода, аслас характер. Мед-
воз сінмад четбб со есіјб мортыс, коді-тај чірк моз четчалб
лајкјалан керјас вывті. Лпакыдбк тушаа, терыб сінјаса. Куш
сылбн-і кылб лечыд гблдсыс:

— Но, бостам!.. Кыскб, топбдб! Ак, сем-восем!..

А јона-жб спровор морт. Мукбдлаті керјасыс косталбмны, а
сылы нбнбм—пыщ коф. Зев-нбн кокпбвнас бузгыслас лббб багыр
вылас кымын тасаслас.

— Бара-на ег вбј,—шуыштас да ббр четчас. Важыс зіла
бышкб, јбткб, кыскб. Тбдчб, оз-нбн первојыс тувсав. Тјбб-і ем
Пыста Іваныд. Сы вылд-кб вічбдлан, тајі мбвпыштан: „таме
шуда мортыс абу-нбн вблнбј бвет вылас“. I те ескб ылалан, чо-
рыда ылалан. Јуав асыс, вбсталас теф аслас олбм-вылбм јылыс.

Бокбвбј морт-кб тјбс-і чајтас бргадбрбн: „со-пб-тај коді
вескбдлб, камаңбрыныс пыфбі буракб“. А збылысбб Гуреј Олбш
бргадбрыс. Суса-кб кыјбдны на ббрса, качалан: абу ужаныс
сбгласыс. Пыста шуас таз вбчны, а Гуреј пі аслыс ногбн бер-
гбдас. Но зык абу. Пыста бытбб оз-і качавлы нбнбм. Гашкб-і
гбгбрвоф да оз петкбдлы, — код тбдас мортлыс думсб.

Гуреј Олбш сіјб зік мбд: оз четчав, оз шбјт, зумыда тувт-
чалбмбн ветлб, нбжмыдбка да лабутибја вбфбтбб багырнас.

Сук сінкымјаса, шбщбдбм уска,—пыр-і торјалб мукбд дафб-
јасыс. Германскбј војна вылыс локтбмсаң-нбн сіјб быд вежб
брбтбб—дасвіт во чбжбн јона ез-і вежы. Гортас ем карточка,
салдаталбгас снмајтчылбма: шбщбдбм усјаса-жб, „рукі по
швам“, кокардаа картуза. Секі сбмын јурејјасыс вблбм кудрбт-
чбны да чужбмыс томжык вблбма.

Пбчбнокас Гуреј Олбш мбд мортбн овмбдчбс. Сылбн вблі ас-
лас мбвп, дај бн-на тјбб мбвпсб пбжб. дасвіт во—абу збла
каді Уна ва візувтіс, олбмыс нол пбв вежсбс. А сылбн пыр бті

мѡвп. Сы вылѡ вѣрѡдѡмѡн нѡшта морт-мѡд кајисны Выл шуд пѡ-
чинокѡ, щѡщ-і Пыста Иван. Ставныс шуд корѡды—крестанскѡј
шуд! А нырнуѡдысныс налѡн—Гуреј Олѡш. Сіјѡ весотакі грамѡт-
нѡј, гачѡт лыѡѡѡ. Сы коѡатѡ выл законјастѡ шѡч морт тѡѡ.

Со, щѡщ-і тані ужалігѡн гѡдѡ сылѡн вын: мукѡдлыс инѡѡ-
јасѡ пѡѡѡі оз пукты, ас думѡн ставсѡ вѡѡѡ. Тыдалѡ, мортѡс
велалѡма-нѡн ассѡ нырщікѡн чѡјтны. Весігтѡ сѡнјас сѡртѡс тѡѡ-
ѡѡ тајѡ: „Лант... Сујітчан щѡщ-жѡ“... Но таѡсѡ, ѡерт, некѡр оз шу.

Кор доі лѡѡѡѡма пѡѡѡс рад, артелѡн кыкисны ул уг да
тасалісны керјас вѡмѡн. Гуреј Олѡш сашкіс багырсѡ да пуккіс:

— Шојтчамѡ!—шыасіс небыд гѡлѡснас. Егѡщѡм зумыш чужѡма
мортлѡн да небыд гѡлѡс!..

— Бара-на тулыс локтис. Крестаніны—пѡлза!—берег пѡлѡн
сѡнјасѡ новлѡдліг гарыштис Ыжыд Прѡѡѡ. Талѡн: ыргѡн пѡрт
коѡ ыжыд јур да лапыд тош. Коркѡ, тыдалѡ, пістѡн велѡма,
чужѡм кучікыс ставнас сѡрк, бытѡ тѡрѡканјас јіромны. Пыс-
лѡн—Іѡѡт Прѡѡѡлѡн—сещѡм-жѡ ыжыд јур. Сылы кѡ ѡшѡдны
батыслыс тошсѡ да кокавын-кѡ чужѡмсѡ, он-і тѡѡ коді-кодыс.

— да, сем-восем! Нѡламынѡѡ тулыс-нѡн шуд корса, а оз
ѡур,—јурнас пыркытис Пыста Иван.—Со, мі курітчан тані. Шу-
ныкѡ, ывланас нѡмкоѡасам,—а нѡмпѡным... матысѡѡ. Лун колі
—бура здолож, гу дѡрад ѡѡі восколѡн матысмін! І некычі те
танѡ он мын! Мортѡд со карјас зымѡѡѡ, јеропланјасѡи кымѡр
сајјасті лебалѡ, а смертѡс оз вермы панѡвтны. Мѡвпыштла да
страк бѡстѡ: міса, му вылас кымын морт ем—ужалѡны, лу-
бітѡѡны да гажѡѡѡѡны... А век-жѡ нѡн быѡѡнлы смерт локтас!
Вѡт-і ов, сем-восем!.. Важѡн ѡмѡј олѡм вѡлі мѡнам? Нем ѡѡж
ассым шуд корѡі—ег адѡы! А пѡрысмі... Нѡужелі шудѡс адѡы-
тѡг гуѡ пыра? Ме вѡт кывлі пѡрыс јѡзсаѡ...

— Но кывлін-кѡ-і шаѡ,—вѡмаліс Ыжыд Прѡѡѡ.—Ме-тај кыв-
лі-жѡ: кѡнкѡ-пѡ чѡпанјасѡс лыстѡны. Те ен мојѡ, мыј век мојѡѡн
сѡрнітан! Вѡј мыјкѡ пѡлза јылыс тѡлкујышт. Сіѡ-ѡѡ, Олексеј
Петровіч?—јуаліс Гуреј Олѡшлыс, но сіјѡ весігтѡ сѡнтасјасѡѡ
ез вѡрѡѡдлы: гашкѡ ез ковлы, гашкѡ-і, кывліс да ез околіт
шыасны. Сылѡн важысаѡ-нѡн сещѡм моѡаыс: век зумыш, век
мѡвпалѡ, бытѡ вунѡѡѡма ассыс нѡмсѡ да сѡсѡа думнас-і корѡѡ.

Ыжыд Прѡѡѡ ез кут вѡдчысны сылыс вѡчакыв. Бѡр Пыста-
лань берѡѡѡчис.

— Но, прѡмернѡ, мі тан ужалам текѡѡ, Иван.—Сіѡ!... Лад-
нѡ!.. Значіт ужалам. Вѡт те-і вѡѡтав: пѡлза алы абу?

Пысталѡн вѡмыс понѡввліс нѡумјавны, но ѡѡјѡжык бѡр
вескаліс. Ыжыд Прѡѡѡѡс пѡчинокын пѡлза тужалыѡѡн шудны.
Мыјкѡ дѡзмѡѡѡчывлас-жѡ јѡзлы!

— Пѡлзатѡг ѡерт-нѡн огѡ ужалѡ,—дѡзмѡѡѡчан гебјыс мѡз
шѡныштѡчис Пыста. Но Прѡѡѡлѡн тајѡн ѡѡлѡмыс ез-на бурмы.

— Нѡт, те, Иван, лучкі вѡѡтав: кушѡм пѡлза да кодлы пѡлза?
Кытѡѡ тајѡ вѡрсѡ нудны? Те ен шѡнас: ме ог дур, а збылыс
јуала —мѡнам ѡѡлѡмѡј та вѡсна вѡѡѡ.

— Кытчѳ? — вѳрѳктіс Пыста.— Он-ѳмѳј тѳѳ, сем-восемі
Есчѳ нуѳны,—вѳр сажѳ—індіс кінас.—Пабрїкажасѳ да заводжасѳ.

— Вот, вот, павѳѳѳ—наздоровјѳ! Сїкѳ, робѳчѳјжаслы нуѳ-
ны. А мї ужав тани! Вот теѳ-ї пѳлза,—кокниа лолыштїс да
тошсѳ трактїгїс ыжыд Пронѳ. Тыдалѳ, вѳлїгтї сѳлѳмыс бурмїс
аслас кывжасѳн.

— Стој, другѳ!... Ме мѳѳног чајта: крестанинлы тетнікаыд
колѳ-жѳ,—мѳвпыштѳм бѳрын, чорыда кутчысїс Пыста.—Тетни-
каыд, сы мор, со!.. Јерманијаын-пѳ емѳс сещѳм пабрїкжас—
ѳтї ѳѳсѳѳ лѳвжа мѳсжас пырѳны, а мѳѳѳѳ канцер да сапѳг пе-
тѳны. Со-ѳѳ кѳн тетнікаыс!.. Мїжан сещѳмѳс-жѳ-пѳ лѳѳѳѳны.
Судѳны вѳсѳѳны, сем-восемі!..

— Судѳны дај пановты-на,—сорнїѳ сујсїс Ічѳт Пронѳ.
Сылы, тыдалѳ, важѳн-нїн окота шуны ассыс кыв да батѳыс
вїдчысѳ. Ѵш коѳ зон, а батѳыс вежавїѳѳ.

— Пуксы!.. Пановтыс!—пукалыс пїсѳ ѳлѳѳїс Ыжыд Пронѳ,
весїгтѳ ез-ї бергѳѳчыв сылаы. Мыкѳ нѳшта-на кѳсїс шуны да
друг выл мѳвп јурас чужїс. Тошсѳ вїт чуннас сыналїг, јуалїс
Пысталыс:

— Сїз, тетніка, шуан! А мыј теѳ пѳлзаыс тетнікаыс?
Чајтан теѳ сетасны сїјѳс?... Теја-меја јѳѳнолїшнѳјжас... Колхоз-кѳ
—да ескѳ! Вот-ї вїстав: кѳн пѳлзаыс?

— Ме-ѳѳ абу аратор,—ѳѳзмїс Пыста Иван.—Ме гашкѳ кол-
хозын-жѳ лѳа-да, он-ѳѳ тѳѳ. Гашкѳ ме тајѳ наѳејаѳн-ї ола-да?
—Ышловчїс. Сїнкымжас вывтїыс кутїс вїѳѳѳны ва вылѳ. Тајѳ
абу-нїн ѳнтаја вїзув Пыста. Оз-нїн ворсѳѳчыны сїнжасыс—зу-
мышѳѳ, шѳгѳѳ. Чужѳм кучїкыс везјѳн-везјѳн чуқыртчїс, быттѳ
ныж јемѳн сет гыжјалїсны.

— Менѳ корѳны... Летчы-пѳ пѳѳїнокыд. Тїжан-пѳ абу-жѳ
колхозыс-а... Тѳрын-на Сергеј гарыштлїс.

— Но? Мыј?—бокѳ вїѳѳѳлѳмѳн јуалїс Гуреј Ѵлѳш. Сїнжасыс
повѳѳм шырпијанѳн чѳпѳсїсїсны Пыстасаы Пронѳ аја-пїја вылѳ.

— Мыкѳ-тај век-на жал пѳѳїнокыс... Выл шуд,—курыда
нумдїс Пыста Иван.

— Оз-ї ков. Пѳлза оз-жѳ ло,—ассыс топыдк ыв луктїс Ыжыд
Пронѳ. Пыыс вылѳ вїѳѳѳѳмѳн сѳсѳа соѳтїс:—Етајѳ, каиаллыыс, сы-
лаы-жѳ вїѳѳѳѳ... Тѳѳа-ѳѳ ме тенсыд думтѳ: гѳтрасан, јуксан дај
колхозѳ!.. А батыд кыч гаж ѳв? Сїз алы мыј, тенсыд јуала? Абу
окота баѳ-туј талавны? Кыч те чајтан, Ѵлексеј Петровїч, колѳ
алї оз талы мїжанлыыс туј талавны?

Гуреј Ѵлѳш велѳыр ез шыас, Сергејжас вылѳ вїѳѳѳїг, мѳв-
палїс, куштѳм ногѳн ескѳ ѳтвет вїчны.

— ѳерт, куштѳм боксаы вїдлавын-ѳѳ... Мукѳѳлаын колхоз-
тѳгыд збылыыс оз поч. Нѳ мїжан... Мїжан абу јѳзлѳн коѳ олѳмыс,
—небыда бѳзтѳсїс тѳлјуктїны.—Мукѳѳлаын, шуам, јѳзыс уна, а
вїзму оз тырмы. Сен колхозтѳгыд лѳк, тајї вескыда-ї колѳ шѳ-
ны. Мїжан-нѳ мыј... Сїзім ѳвмѳс, вїзјас да мујас сѳѳвѳл. Почѳ

овны, не-кө ескө...—Мыжкө кбсјіс шуны да ез шу. Сегга вомсб вежынтөмбн содтіс:

— Гашкө-і мјанлы лоб колхозтө лбөбдны. Он-бд төд, буд-проклат!

— Колб! Колб, Олексеј Петрбвч. Артельнад мббжык-і гар-кызацијанд. Мі вот тан ужалам, і век сбд пбв вылынбс. А, прі-мер, Сергејас, најб... Најб норматб век тыртбны! Налбн, сем-вогем, мбд гарнїзацијас—колхознїкјас!

— Таковскбјјас!—пнц пырыс сббдс Гуреј Олбш. І тајб бтї кывыс ставб гбббвоіс, Пыста Иван. Воын-кб вблі набејт-чыштб сы вылб, бнї—ставыс јаснб! „Таковскбјјас!“... Пыдб бблбм став лбглуныс петкббчс тајб кывын.

— Огб-тај аслыным ужалб! Пблза абу нї, термасны не-кытчб-дај: смерттб он-жб пановт-а. Мі вот ужыштам дај летчам. Батагабн летчам, дај пом! Гортад ужыштан да аслн пблза воб. А танї-нб мыј? Вернб-бд Олбксеј Петрбвч?

Но Гуреј Олбш бара-нын оз кывзы. Чіткыртбм сінјасыс віббдбны поскї сербн ворсан ва вылб, но оз адзаны. думнас мбблзын—гортас, ас овмбсас... Пеган... Кбјдыс... Му... Колыны ена-пїја да нывка. Мы-нын најб? Ез-б вунббны кбјдыссб весав-ны? А гашкб Пеганыс дојміс?

да! Абу танї сылбн сблбмыс. Меддолн кадыс сылы воліс секі, кор кајс пбчїнокб да кутіс бертны мырјас, кутіс кббтер-јас сотны да му кокны. Секі вблі ыжыд набеја, секі вблі уна вын! А бнї... Сін кым дорын кык ыжыд чукур, бытб ош гыж-ыштбма, да морбстыр лбг. А мыј вылб? Код вылб? Ез-кб ескб чусалышт важ набејас, гашкб ескб ез і ов. Набејаскбд бт-щбщ ачыс пбрыемб, а-бд том-на, комына бкмыса!

І бара думвылас Гуреј Олбшлы уеі курја нбрысын ганбм козпу...

2. ЗЕРА КЫМӨР

Летчб шондї, — јон ранаыс моз резбны албј југбрјас. Јулбн шујга берегыс зарнбн лбстасб, а вескбдыс сулалб збм да віббд-чб лбн ваб... Јуреі оз вбрчы...

Контораыс петіс сотруднїк да ордјызан пбв вылб пасјс брї-гадајаслыс лувја уж.

Запан вылын кодјаскб век-на мышкырасбны, но оз-нын кыв батагалбн уж. Сбмын бонјас бербб візувлбн нїртчбмыс палббд рытја лбнссб.

Столбвбјыс, кбн сојбны ужалысјас, сбмын вевта да кујім етена. Куз пызанјас сажын панасбны војтыр. Налы тыдалб ју нбрыс сажб летчыс шондї да пбжарбн ыпјалыс кыа.

Пыста Иван казавліс сотруднїкыс гїжасбм. Термасбмбн кбвтчїс да четчїс. Сојысјас сорнїтбны ас костас. Сїтеч чышјана кывјас вомнысб тупкышталбмбн пылсјалбны.

Вескофа-моз Пыста Иван петіс столвѳѳыс да гѳгѳр віѳѳдлѳм бѳрын муніс ордѳысан пѳв дорѳ. Зарніасѳны мелѳѳѳн гѳжѳм лыд-насѳс. Рудов тошторѳс кутчысѳмѳн Пысѳа віѳѳѳѳ на вылѳ, тѳ-кѳтѳ вѳрѳны аслас вомдорѳсѳс.

— Унаѳ талун?— горѳѳісны столвѳѳѳѳн. Пыста Иван здрѳг-нітис да віѳѳдліс. Перілѳ вылѳ лычысѳмѳн сені сулалѳ Іѳѳт Пронѳ. Щѳщ і мукѳѳѳѳс віѳѳѳѳѳны.

— Сіѳімдас кык,— шуыштис да бѳр берѳѳѳіс.

— Кодѳс-нін талун черепак вылас?

— Иван ѳас, мыѳ-нѳ мышкасѳн?

— Шапѳѳѳма.

— Ха, бара-ѳѳ кѳнкѳ параѳн ѳетіѳѳны: черепак да рак!

Тѳѳѳ Пыста— оз лѳкыс шмѳѳнітны. Артеѳад век-таѳ сіѳі: кѳ-ѳѳѳѳ пыр сералѳѳны. Но талун сѳлѳмыс вѳрѳіс сылѳн. Крута берѳѳѳѳѳмѳн горѳѳіс налы:

— Мыѳ гѳрѳланнѳ— зѳрѳѳн верѳісны ѳмѳѳ?... Тѳлун ѳасѳѳѳс черепак вылад, сем-восем!— таѳ шуис, но сѳлѳмыс ез бурмы. Кѳѳ-ескѳ-і ез сѳвны черепака вылѳ, да гырыс ѳѳѳѳс абуѳѳ-жѳ. Налѳн сіѳімдас кык прѳѳѳѳѳѳ, пасѳѳѳѳѳѳ пода морт улѳ.

— Вермім-на ескѳ-і унжык да нѳрѳсѳс лѳкѳѳ,— кыліс Ыжыѳ Пронѳѳлѳн гѳлѳс. Кушѳѳѳѳѳ ѳасѳѳѳѳѳѳ најѳ петісны столвѳѳѳѳѳ.

— Ставным-ѳѳ ѳткѳѳ нѳрѳѳн пурѳсѳм.

— ѳткѳѳѳн ескѳ-да, мыѳ пѳлѳзѳс сес.

Ва дорѳ чукѳртѳѳны томѳѳѳ. Кутчысѳмѳн ветлѳѳлѳѳны нывѳс,— мукѳѳ горѳѳлѳѳны сывны, но лад оз-на бѳст. Кор вѳр-васѳ чашытас сталнѳѳ гѳлѳсѳа гудѳѳ, кор полѳшутѳѳс рытѳа јѳлѳга-ыс, секі лыбас прѳмѳѳ гажыс.

— Иван ѳаѳлы копыр,— кодкѳ вѳрѳѳѳіс Пыстаѳс. Гѳлѳс сѳр-тыс сіѳѳ пыр-і каѳаліс локтыѳѳс.

— А-а, сем-восем, Гергеѳ!— кіасіс куѳ тушаа зонкѳѳ. Сылѳн јурас красноармеѳскѳѳ картуз,— кор јурсѳ пыркѳітлѳ, вѳрѳылѳ-ны сѳѳ јурсѳјасѳс. Гімнасторѳка воротыѳкас тѳѳѳѳны петѳлыча тужѳс.

— Віѳѳѳѳа вот,— пѳв вылѳ сінѳсѳнас індіс Пыста Иван.— Ста-выс тан тыдалѳ: тіѳан со да віт, а мѳјан сіѳімдас кык... Мыѳѳа, мѳѳа, мѳі век бѳрынѳѳѳ? Шуны-кѳ, Гергеѳ те гѳѳтѳгыд-на котравлін, а ме, керѳс дорѳд бертчывлі-нін. Став скуссѳ тѳѳѳѳ... А вот, віѳѳѳ... і забеднѳ мем ѳні, сѳлѳмѳѳѳ пѳѳ! Нем ѳѳѳѳ керѳс лѳзі да кылѳдлі, а ужавны ег велѳв! Важѳнтѳ, тѳѳѳѳ-ѳ, буржујѳслы вѳлі мѳ жуѳѳѳ-ѳѳѳ... Ме кѳѳ-і абу арѳтор да сѳлѳмнам гѳгѳрвоѳ: ѳні абу важ прѳјімыѳ, ставыс, значіт, асланым пѳлѳза вылѳ. Колѳ ескѳ кык коѳѳа ужавны, меѳ, сем-восем, сінсыѳ бі петѳ! Віѳѳѳѳѳѳ-да, нор-маѳѳ весіѳ оз тыр. ѳѳѳѳ сесѳѳа скѳрман!.. Нѳѳѳ сојнытѳ-ѳѳ гортын вермаѳѳ... Ек, ог вермы тѳѳ віѳѳѳѳѳѳ, мыѳ колѳ... со кѳні!.. Тані ставыс, сем-восем!— ассѳ морѳсѳс таркѳнітис. Сесѳѳа Гергеѳѳс сѳѳѳѳѳѳ бѳстѳмѳн нуѳдіс бѳѳѳ.

— Воы-жѳ, мыѳкѳ віѳѳѳѳѳѳ... Віѳѳѳѳа ме да шуѳ аслым: мѳѳа, тіѳан гарызаѳіѳѳѳѳ мѳѳѳѳѳѳ. Кѳсѳѳа тѳѳѳѳѳ јуѳвны мыѳкѳ... Кѳсѳѳа

ті моз-жб! На вескыд кібс: Адқан гафјасб? Со кыці варттбма, шу кырҕ коф. Адқан—ужыс оз пов! На, бост, сем-восем! А најбс—чбрту! Сен абу ме серті гарнизацијаыс.

— Чбвлы, Иван фад, — Пысталыс кібс кутбмбн шыасіс Гергеј.—Міжанлы зев німкоф... Те коф уважытб рад ескб бостам. Те—он здајт! Тбдам... Но коло думыштны...

— Мыј жылыс, сем-восем? Со ме сгавнам! Али-нб?.. Ту-ту-ту-у!.. Сің, сің, Гергеј. Ея шу сесса нінбм. Ладнб, мед,—чоры-да ышловчыс Пыста Иван да бергбдчіс шог пырыс. Ылын, вбр жылын тыдыштб сбмын гбрбыс шондїлбн. Јенеж жыныс гбрд. Тбкбтб бокыжык сбд кумылгадн кыпбдчб кымбр—вбргыс моз петб. Нбжбнїкбн, сбкыда сіјб гыжјасб-локтб јенеж содјбд. Мыј-кб ыжыдтор воцн моз ывламс чбв лантбма.

— Чбвлы, чбвлы, Иван фад. Те ен дбзы. Лок пуксам да сор-нытыштам.—Гергеј муніс бад-куст дорб да пуксіс.

Курја нбрыссаы пблыштіс тбвру, деббдыштіс бад корјас да воші. Гербссывлбм ва вылыс здвк мысті ббр гылыміс, сбмыи берег дорб колїны посныдїк гыјас. Небыдїка најб солкбдчбны утка пїјандн...

— Мі адқам: абу ладыс тіјан брігадаын. Збыл, абу, мїса. Но петны, Иван фад, оз поч. Ачыд думышт: те петан, мбд петас... А кодї колб? Тенб-жбї кутасны омблтны: со-пб, пышјїс... Кїстіс брігадасб. Код тбдас, кодјаслы-кб гашкб сіјб-ї колб-да!

— А те со мыј жылыс!—нумдїс Пыста Иван. Ббр шыаласны чукырјасис да важ коф гажаа сербктїс.—Ме чажті, мїса, план-ныд мемыс.. Ме-бд једїнолїчнїк. Серт, абу тіјан гарнизацијаыс... Со-таж, сем-восем!

— Мыј кбтї едїнолїчнїк. Гашкб аскї-жб лан мїкоф.

— Во во,—сблмыс кутчысїс Гергеј кїб да кыкыс кымын чорыда пыркнїтіс.—Правда шуїн, зонмб, ті коф-жб лба. Даж мбдбсыс правда-жб вїсталїн. Ме бнї думышті да ачым сің шуа: вернб, вермб Гергеј. Ыжыд Пронб гаралб-нїн гортас летчбм жылыс. А мбдыс, Гуреј пїнс, ок, пон!.. Те сіјбс он тбд, аме тб-да. Чајтан сіјб уважны татчб локтіс?... Ту-ту... Сїјб сбмын стрбма корсб. Мїса тај мїжан чїк мбд гарнизацијаыс.

— А те вермас, Иван фад. Крїтїкујт...

— Ладнб ме абу аратор, ескб крїтїкујтї, сем-вбсем!.. Со-таж најб... Сїрбда мырјас кофбс: бурбн он бертышт. Ме-бд тбда кыкнансб. Ассым чунјасбс моз тода, вот.

Кор Ыжыд Пронб да Гуреј Олбш матысмісны, Пыста Иван серамбн шбщ корїс пуксыны да панїс артельнбј сорнї. Чужбн сертїыс бытб некущбм шог оз тбдчы, сбмын еїнјасис гусбн кыјбдбны локтысјасб.

Гынмбм кымбр пыр јонжыка паскалб. Вїдбдны кутан да он казав возб локтбмсб, бытб пыр бнї-їнын дбжвїдб, пїладор вбр вылб лїчыкбсбма. Сы возвылын, кыці балбпїјан мам гбгбрныс, дбвдбны посныдїк кымбрторјас. Мукбдыс лымјежыд дорабс, мукбдыс вурун тупыл кофбс—стајадн расалбмны.

— Тõла поводда кбсё пукыны, — ворыс кыа вылõ вёдõдг, висталис Гуреј Олõш.

— Сиз-тај буракõ, Олõксеј Петровиç. Ме приметити-жõ: шондыс гõрда летчис. Кушõмжык доб ужавнымым а? Кõзынд тõв-кõ, жонан-ј мучитчан без пõлзы. Кыç чајгõ, Гергејс?—јуалис Ыжыд Пронõ.

— Крестаниныд спривышнõј... Ужалас, кытчõз нырвылас оз ус, — бокõ вёдõдõмõн Гергеј пыдõи шыасис Гуреј Олõш. Кодарõ-мыј колõ гõдõрвоны сылыс қывжасõ, сõмын ачыс тõдõ.

— Жугõдчõмыд тан мијан абу-тај ескõ-да... Горт овмõсын небõе ужалам... асланым, — ылõсас гарыштис Пыста Иван.

— Вернõ, Иван... Теја-мејалõн крестанскõј сõлõм, буð прокхат! Потка дај сижõ ас поз вõснаыс тõждысõ. Кõк сõмын-и олдõдõtõгыд... Позтõм кõкõн-тај-и нимтõны.

Пемдõ. Кымõр пласт гундыр моз личкысис кыа вылõ да нылыштис. Гõдõдис курја ва. Сещõм-жõ сõдõе Гуреј Олõшлõн синажасис.

— ßерт, быдõнлõн мијан ем кушõмкõ овмõстор: кодлõнкõ ыжыджык, кодлõнкõ сиз-таç-дај, — сорчõ пырис Гергеј.— Сесга-и корсам сес куш а ссыным пõлза. Ем õд нõшта мõд.. Ыжыджык да коланажык. Со, тани вõр. Коди кылõдас, огõ-кõ агным? Вõрыс мијан, государстволõн. Агным ми кõчајева. Кушõм-нõ кõчаин оз кут тõждысны ас овмõс вõснаыс? Шуам, те Прокõ, он небõе вундытõгыд колõ нантõ. Он некод вылõ нафејтчы...

— ßерт. да-õд, Гергеј, государствоас абу куш ме õтнам. Мыј ме кылõда тајõ вõрсõ да пõлзаыс мем? Та помыс он озвермы.

— Гõсударство-кõ гõл, и те гõл. Кыс те бостан плугтõ да косатõ, чертõ да чарлатõ?... Сизкõ те неправ. Мõвпыштлы ачыд, Прокõ ßад.

Ез адчы вочакыв Ыжыд Пронõ. Вёдõдõ сõд кымõр вылõ да нускõ. Тõдчõ, гырыс изкијасõн ыжыд јурас бергалõны сõкыд мõвпјас. Став олдмыс сылõн сени изõб. Сещõм вескыда, лучки соçтырнас Гергеј пыралис сылы сõлдõмас, пузувтис немõвõјжа дõјсõ, гудыртис мам јõвкõд вёрјажас пырõм олансер... Они корõ вочакыв. Воча-кыв!...

Сõкыда, сõкыда Пронõ лептис јурсõ.

— Сизкõ... Колõ еновтчыны курõг позјассыным? Чõрту да матере ставсõ ыстыны сесга мõдõдчыны õтувја пõлза корены?..

— друг сувтõдис колкод синажасõ да лептис гõлдõссõ. — Нет, Гергеј.. Ти менõ енõ кыскõ. Менам дõна аслам кучикõј. Мед кõв вартчõм да гаддõе кучикõј, а дõна!..

— ßерт-жõ, — усјассõ шылкыитис Гуреј Олõш. — Мõджык кадõ мијан чужылõма, мõд-и сорни.

— Вернõ, Петровиç, вернõ. Ми—пõрыс јõз, оз поç ßивитны, — кокниа лолыштис Пронõ, быттõ тајõ-и колõ вõли вочакывјыс.

Бафјас пõвстõд шаркыитис тõвру, посни серõн котõргис курја вомõд.

Кышдочые бафкорјас вылѝ вѝдѝдѝг Гергеј бара пондѝс еор-
житны.

— Курѝг позјѝд абу шыбытанатор, Прокѝ. Овмѝсын немас—дѝ-
мас. Матере оз ков чужыны. Колѝ сѝзѝ лѝсѝдѝчыны, мед аслыд
пѝлзатѝ бовтан дај ѝтувјасѝ он падмѝд. Сѝлаыс зев прѝстѝј...

— Пѝрыс лѝјасыд-пѝ рѝшкыдѝс,—бокѝ вѝдѝдѝмѝн шыасѝ
Гуреј Олѝш.—Чегасы-кѝ, бѝр оз-ын суртчыны.

Тѝвныр чорѝд. Мукѝд дырјѝ ѝдѝбѝн лѝчкысас бафјас вылѝ
да талалѝ. Рытја горас мѝчаа кылѝ мѝдлапѝвса вѝрлѝн шувгѝмыс.

Курја нѝрысын коз. Пыркѝдѝ тугансѝ гыалан јулањ, шенасѝ
јон лапјаснас. Мукѝд дырјѝ нора јуркытлѝ вужбердѝтыс. Век-на
кѝсѝјѝ овны. Век-на важ моз кѝсѝјѝ вермасны поводѝакѝд.

3. ТРЕВОГА

Кымѝрјас вѝјисны зер. Јѝн суткѝ швалгѝс, сесса тѝкѝтѝ ко-
быштѝс, но кымѝрјас ез-на бырны. Најѝ стајадн, стајадн шунгѝ-
ны улѝтѝ. Рудмѝс вѝр, подулѝчыс кѝтаѝс.

Запаньн тревога. Бригадѝрјасыс да запан адмѝнистрацѝјѝе
котыртѝс штаб. Сылѝн мог: лоны быд здук дасѝн вермасны
швлѝавыкѝд.

Вѝлыш курјалѝн самыс регыд-ѝ тыдовтѝс. Первој кутѝс кылав-
ны быг, сесса быдсама јогыс. Нѝшта-на гудыр лоѝ ва.

Суткѝжын мытѝ ва бѝстѝс туны. Сѝрт ескѝ запанѝс крепитѝ-
ма, наѝеја ем. Но... код тѝдас дырѝ кутас вѝлшасны тајѝ курја.
ѝ тавѝсна быд здук колѝ лоны дасѝн.

Тајѝ војѝ дыр ез вермы унмовыны Гуреј Олѝш. Луннас сылѝн
жокыс топавлѝс керјас костѝ. Рытјадѝр тѝдчыны-нын кутѝс, кок-
лалаыс гѝрдѝдѝс да пыктѝс. Јукалѝмлаыс-ѝ ез вермы унмовыны.

Отпыр пондѝвѝлѝс-жѝ вугыртны да лѝок вѝтыс бѝр пѝлалѝ.
Вѝтыс ташѝдѝмѝ:

...Учѝ мѝдкеркаас—кумын. Сесса друг четѝс да летѝс кѝлѝчѝ
сѝд куѝа. Ывлаыс југыд, клѝч вакод... Лебулын ем сурја,
бурещ сетѝчѝ кучкѝ гож. Кутчысѝс сурјад,сулалѝ. ѝ друг вѝрѝсны ѝд-
нѝколка гѝгылјас. ѝтчыд гѝгѝртѝсны, дај мѝдыс, дај којмѝдыс...
ѝурмѝм пон моз бергалѝны. Сесса кыскѝ локтѝс сѝд пон—смол
сѝд, сѝмын сѝнбугылјасыс жежыдѝс. Жер вѝсса вѝмас тыдалѝны
шылакоѝ лечыд пѝнјас. Вѝмкѝщѝдыс дулѝ вѝзувтѝ. да-ѝд вѝмѝс-
ын-моз бура, мѝчаа тѝдѝчѝ понлѝн быдгор... Ускѝдѝс,—кѝсѝјѝ
коклабѝрсѝ щѝпкыны... Ергѝ да сѝнбугылјаснас ворсѝ. Вѝтлысѝс
да вѝтлысѝс, сѝщѝма муѝтѝс—вескыд мат!.. А кор пѝлалѝс—ту-
шѝыс пѝснѝ дрѝжжѝн сырмѝ да кѝстѝ кѝзыд нѝлѝм.

Коркѝ ѝчѝт дырјѝыс-на мучѝтчывлѝс тајѝ вѝтнас: кујѝм во'чѝж,
војыс-војѝ пыр ѝтѝтор.

ѝ мыјлакѝ ѝнѝ бара тајѝ вѝт, бурещ тајѝ војѝ.

— Буѝ проклат, амѝнѝј, свѝт-свѝт,—саѝмѝс да нар вылѝ пук-
сѝмѝн кутѝс вѝшкѝдны.

Јірк бердын төкөтө өзжалыштө лампа. Муртса тыдалыштөны учысјас: кодкө гашдн, кодкө кымын уѳ. Мукөд піннаныс гурчкөны.

А ывлаын—страк: шкув да шков, јірк да тарк сөмын-і кылө. Ошінө анкыш тусјасдн точөдчөны зервојтјас, саркөдчөны барак сген пөлдн.

„Ех-ех-ех! Олөм, олөм... Көні төлкыс, көні ладыс? Мыј ме видчыса? Нінөм ог ады; вој; гудыр жукоф вој... Кытчө кутіс бырны надејаөј?“—гора ышловзіс Гуреј Олөш.

А нөрыс дорын тајө кадө лыкыс шувгіс кырөм коз. Нуулаөб, пндөсөчыс вөрө ју. Кыркөш дорөз качлөны гыјас. Бызгыөбмөж уөбны ваб му комөгјас: ежадн, ежадн чуктө берөгдор...

— Кодкө олө, алі мыј? Тајө те, Петровіч?—јурсө лептывлис Ыжыд Прөвө. Пуксіс да табак көшөлнас пондіс кышөдчыны.

— Повөффаыс, кылан?... У-у-у... Бытөб сөд вөр шувгө... Јіркө-і, зыркө-і, шаргө-і, помнідор оз тыдав! Гууу... Менам щөщ оз учы-і. Мөвпјас өбөлітісны, Петровіч,—нөжөвнөкөні кутіс сорнітны Ыжыд Прөвө. Морт гөлөсыс бытөб мыјкө морөсәс лччалыштіс Гуреј Олөшлөн.

— Кык вежон саяс ег-нын брітчыв,—кінас малыштіс чужөм-сө.—Зверман тані, буф проклат. дај окотатөгыд кушөм-нын уж! Сөлөмыд-кө оз кыскы...

— А те, Петровіч, јонасө ен шөгсы.

— Кывзы,—копыртчывлис Прөвөлан да пондіс гусөні шөпкөдны.—Летчам... Оні-жө-і летчам. А?..

— Часлы,—гыжыштіс ыжыд јурсө Прөвө.—Тенад-өб кокыд вібө. Баудн кысван алі мыј?

— Чөрту кодкө!.. Кысәә-і баудн, буф проклат! Терпіта-на тајө дојтө...

дыр сөсәә ез сорнітны; кывзісны төвлыс шуғлалөм. Јурсө пасас сүјөмдн водіс Гуреј Олөш. дыр мысты қыліс Ыжыд Прөвө-лыс шөпкөдөм:

— Ме вот мөвпала, Петровіч,—мыјла ме тащөмі?... Мукөдјас со зөбны; прмер бөстны, Пыстабс,—мыј сіјө вібө? Думајта да думајта, нежыз ог гөгөрво!.. Оз-өб аслыс ужав... Мыјла, миса, абу бнд морг өткөб? Пыстаыдкөб, төбан, ме өтлаын бндмылім. Сорнітчөмдн-жө петім Выл Шуд пөчінокад. Чајтам вөлі: со те, Петровіч, овмөдчін да гашкө-і мјанлы щөщ шуд уөас... Мукөд дырјі ме мөвпавла, кызі да мыјла тащөм сөлөмдн бндмі. Пыстаыд, сө, кушөмкө өтувја пөльза адзө, а ме ог! Прімер бөстны, тајө вөрыд со... Мыј меным? Вескөф. Мед көт өні-жө запааныс орас да кывтас. Вот еөкө тајө керсө-кө ме кыскі горт дорө да еөкө выл керка-кө аслым шупі, секі—да еөкө, секі еөкө адзі пөльза! Но вот-і віваст, Петровіч, мыјла ме тащөмі?

Гуреј Олөш весітө сојсө ез вөрөддлы. Прөвө видчысыштіс да бара пондіс нөжөвнөк вівастны:

— Сүдәә-кө еөкө-і ставсө ачыд гөгөрвоан-а. Вот, Петровіч, теб комын саяс, а мем неламын саяс. Төдлін Кондрат пөндс?

лең візвѣтны. Гашкѣ зерыс несещѣма ваыс туѣ куржаын, ку-
щѣма тѣв пыкѣмсыс.

Пыста Иванјас кыщовтисны запаңтї, бон куѣа мѣбарас вужав-
тисны.

— да, сем-восем!... Страк,—аслыс нырулас шуыштїс выл
брігадір, но весїг ачыс ез кывлы ассыс гѣлѣссѣ. Коса-моз орѣдѣ
тѣлыс, пельад жунгымѣ лѣбѣ. А бонјас—зелыдѣ, дрѣжїтѣны.
Муртса вермѣны кутны катыдсаң лычкыс керјасѣс.

Та бѣрын Пронѣ аја-пїја бїјавїсны тѣвсајѣ. Пыста котѣртїс
штабѣ.

— Выл гужїјасѣ кытѣ пуктывлїн?—бї дорын пысылы јуалїс
Ыжыд Пронѣ. Тыдалѣ, веселїгад думвылас гортыс усї.

— Колї-ѣд амбарѣ петкѣдны... Мыј-нїн сенї мїтѣг?—ышлов-
чыс да матѣжык бїдорѣ сїбѣдчїс.

— Кыс-нїн кѣѣавтѣгыд... Танї вот чѣрт-моз јѣжгылаван бї
дорын, а керкатѣ гашкѣ щынјыв-нїн лѣзїсы. Мыјнѣ?.. Вот кызкѣ
лої јѣјасыдлѣн прѣступка-дај... пом. Мамыд вермїс сѣбѣдчїн
бїкїн ускѣдны. Сешѣм тај сїјѣ: век сартаса бїдн сѣбѣдчїс.

Ун вескавтѣмысла ропкѣдчѣ Ыжыд Пронѣ. Мукѣд дырї курыд
щын вескыда чужѣмас пугыртас да секї пыдысаң карскѣмѣн кызѣ.

Лѣз тѣдчыны кутїс. Кысаңкѣ пыр онжыка рузѣд лунјугыдыс.
Не-кѣ кымѣрјас, ѣнї ескѣ шондї мытчїс нїн зарнї гѣрбсѣ...

Контораын, табак щын пыщкын чукѣртчѣма штаб. Танї-ї дї-
ректор, партјачејкаса секретар-ї, брігадірјас-ї. Мукѣдлѣн уѣ-
тѣмланыс гѣрдѣдѣмны сїнјасыс, кунсѣны. Мед ескѣ кызкѣ вѣт-
лыны унзїлсѣ, чїгарка бѣрса чїгарка пестѣны.

— Ва еек-на туѣ. ѣнї нїнѣм на повны—запаң кутас! Но
нѣшта-кѣ метр жын кыптас, асныд гѣгѣрвоанныд, мыј вермас
лоны,—бытѣд мѣвпалїг, докладываїтѣ дїректор.

Војтыр нѣшта-на горша нылалѣны курыд табак щын. ѣтї
четчывлас да вїсталас, сы бѣрын мѣд... „Молнїја“ лампа тїпїк-
тѣмѣн сотчѣ пызан шѣрын. Порог дорын кодкѣ лѣдсалѣ кѣрт-
пач: зїлѣ не камѣдчыны...

— Талун оѣд кутѣ пурјасны. Ју мѣдлапѣлын ем кык јакѣр.
Колѣ вајны. Нѣшта крепїтам бонјассѣ—мед лѣктор оз талав.

Сен-жѣ штаб шуїс кутчїсны тајѣ ужѣ.

Пыста Иван контораныс петѣм мысѣтї недыр сулалыштїс. Јуғдѣ.
Курја вомѣд тыдалѣ ју, кѣнї мѣдар пуккыл ветлѣны гыјас.
Сетчѣ-ї вїѣдѣ Пыста Иван.

— Е-ех, сем-восем! ѣтчын кѣт сѣлѣмѣс петкѣдла!.

Пронѣ аја-пїја век-на бї дорынѣ. Батыс пасѣ нырвомсѣ ѣ-
бѣмѣн вугралѣ: лычкысас, лычкысас јурыс да друг ѣбмузлѣ.

— А?.. А?—пальалас да гѣгѣр вїѣдѣ. Век-на ызгѣ курја, гы-
јасѣн којсѣ, пыдѣсваныс пуд... Вїѣдас да бара копыртчас вуг-
равны.

Котѣрдн локтїс Пыста Иван да вїсталїс, мыј щѣктїс налы
вѣчны штаб. Кѣт ескѣ суткї сајас-нїн уѣтѣм, но талѣн оз тѣдчы
унзїл. Гажаа, збоја вїѣдѣдны сїнјасыс, а гѣлѣсыс јон.

— Воісны!.. Воісны-дб, Петровіч,—німкада пэндіс шуавны. Чужбымыс вбвлытма долыда шпынжалб, і лапыд тошкыс щбщ бытб радлб—дтарб да мбдарб двтчб.

— Нет, другб, Прокб, кушбмбн мїжан чужбывлбма, сещбмбн-ї кулам. Мед таяс тая дурбны... Мунам! Мунам, буф проклат!

Тақї вїсталїс Выл шуф пбчїнокыс Гуреј Олбш, кодбс вблї век прїмер шыфбї бостбны. Гуреј Олбш кужб вббїтны му, кужб овмбссб нубдны, бура тбдб выл законјас. Но Гуреј Олбш ез куж ассыс дасвїт вбса мбвпсб еновтны, і сы вбсна днї... танї, нбрыс јылас... Ыжыд Прокб медвочыс јйткыш-гїс сыыс:

— Мунны, шуан? А најб со оз повны. Весїгтб јурныс абу дона! Сїқб, ме неладнб ворнїтлї, Петровїч: пблза ем! Ем пблза! Пблзатбг ескб најб ез петны гы ва вылб. А ме—каналб. Менам кбч сблбм!.. Ог вермы ме днї тас мунны, Петровїч. Мунна-кб, јанчїм вїлбдас. Кықї-нб ме кута пїлы сїнмас вїқбдны? Со најб ббр-нїн локтбны. Петровїч!.. Олексеј Петровїч, вїқбдлы-жб —ббр локтбны! Јакбр ем-ї... Петровїч!..

Но Гуреј Олбш мунїс—беф вылб пыксалбмбн пыр зурлїктїс вадор пблбн, барак дорб, сесса—гортас.

Пыжа ббр локтб. Тбвббртб коккї—сбмын вескбдлы бура, мед оз пбперегаас. Гыјас сїјб і кыјбдбны: дтарсан і мбдарсан ускбдчывласны, јїа вабн резыштласны ббжалысбс.

— Зелбдчылбї!..

— Сыныштбї, сыныштбї!..—горзбны нбрыс јылб локтбм војтыр. Налы щбщ-жб нїмкад, щбщ-жб радлбны, ызјбдбны берег вывсан.

Кор пыжа кутїс матыомыны курја вомб, мбдар нбрыссыс друг катовмунї козјыс да гораа шувгбмбн сунщїктїс гыан ваб. Тыдалб ез-нїн вермы кутчысы буждбм берегб...

Југдїс. Кымббрјас век-на вевса-вевса леббны руд вбр вывтї. Важ-моз-на чорыда пуб ју. Вїлыд керјас вывтї војтыр кыскбны цїнка, кбсјбны жаг-гбрбдбн кутны запањ...

ТУВСОВ

А СЫ В В О Р О

Лѳмпу вылын нузвїж кор
 Кышакылѳ небыд шыѳн,—
 Тувсов тѳвру вѳлѳзт-дор
 Ветлѳ ыркѳблана гыѳн...
 Асја шондї мытчѳ ныр,—
 Четчѳ гѳрыс бригаїр.

О, вѳрва вылын ворсыс кыа!
 Те шондї гѳгѳр бїсер кыан,
 Сїктлы ыстан мелї нум,
 Вѳтлан татыс воїса унї..

Ваї четчѳї!.. Колї вої;
 І лысва космѳ лѳмпу вылын.
 А јенеж—мїча, лѳзов ної,
 Кыз сарїз вольсышсѳма ылѳ.
 А улас—бортѳм, ыжыд му,
 Сес кыптѳ тѳлалана рч.

Плугјас дастѳма-нїн гѳрны;
 Колхознѳї семја оз дыр уз:
 Мед пуктас уна быдмас јѳрын,
 Мед наыс лѳб мортыс куз.

Колхозлѳн вѳвјас гѳрны дас;
 Щѳщ кѳјдыс весалѳма сылѳн.
 Пеж јѳз-кѳ зугны кѳсјас тас,
 Пыр налыс бергѳдасны сылї...
 Колхозын--тувсов страдна кад,
 Мед ужыи гѳгѳр вѳлї лад.

І петас ыб ылѳ бригада
 (Ѳд јургѳ сенї гажа Маї).

Мед ежа шбравны сук радби,
Мед бостны кык-код урожај.

Тувсов лунё гөрны жар,
Сек музтбз сојлы ужыд сурё.
Но локтас зары шепта ар,
І ужтё тенсыд вештас бура...

Тақ былё тувсов сөстөм лум,
Сіктас вөтлө асја ун.

О, вөрва вылын ворсыс кыя!
Те велан јенеж вывті гыбн,
Кор шонді мыгчө ассыс ныр..
Щоц секи четчө бригадир!

КӧӧАИН

Яков саҥмис. Мыҥыскӧ гажтӧмчӧм, кушӧмкӧ шог ӧӧналӧ ӧӧ-
лӧмсӧ, Яковлы спокој оз сет. Быдӧн лыҥас, пӧрыс висанлыҥас талуҥ
оз кывны. Ставыс тырӧма тӧдтӧм ӧдӧлӧм дојӧн. Оржавлытӧм ӧе-
зӧдан жал кысӧ-петӧ, вӧснӧфика—вӧснӧфика выјӧз мӧвпышт-
ныд он вермы, полӧм кынтӧма асӧ...

Геса, кор палалі, думвылас усі ставыс:

„Вӧлі му—абу му“.

Зев окота аслыс лоі ӧдӧжык четчыны да мыҥкӧ керны, вӧч-
ны муҥтӧз, пӧспеттӧз. Шовдикӧд четчыс талун ескӧ панјис-на.
Сӧмын Яков ез четчы, бедгӧдчис гаш. Тӧдӧ: некушӧм уж ӧн
кӧас оз пыр. Тӧрыт-ӧмӧј ез таҥ-жӧ вӧв?

Пӧтӧлӧк щелҥасас тырыс жуӧны тӧрӧканҥас, гырыс да дуг-
дывтӧг веглӧдӧлӧны усҥаснас. Яковлы кажӧтчӧ, бытӧ ӧк-жӧ
сӧі куҥисны веглҥасны, жуны, кышӧдчыны јурас мӧвпјасыс:

„Вӧлі му—абу му“.

Ӧжӧгајтӧмӧн туйтӧма вӧлі Яковлы јурас немӧвӧјја мутор-
ҥасыс, став пелӧсҥаснас, быд бор кусыҥнас, тајӧ пӧраҥаснас Я-
ковлӧн јурҧыс вӧлі оз петав муыс. Ӧнӧ тыртӧм, тӧшщӧ. Јӧзлы
лоі Яковлӧн муҥасыс. Аслыс ез-на вундыны. Му јуклӧм ӧужалі.

Тӧрыт, јӧз летчӧм бӧрас, Яков дыр-на веглӧдӧліс, бара мерај-
таліс воглалӧмӧн јӧзлыс муҥасӧ, мед бура-нӧн тӧдны, ыҥыдаӧ
аслыс ӧетасны, сӧмын бурыс нӧнӧм ез ло, ӧугӧс нӧшта. Војдӧр-
лун арталӧм сертӧ колӧ вӧлі лоны кыкӧоквајтымын вӧсков куҥ-
танас, шук. Тӧрыт лоі кыкӧоквајтымын нол. Мӧдарӧ муніс.
Кыкӧоквајтымын нол. Аслас ылалӧм ӧерт сен абу, бура тӧдӧ,
нӧшта унаыс-на лоі ветлыны. Яковлы колӧ тӧдны? Важногыс,
век, быдӧн важ кокујҥасас тувтчавсис. Кынан муыс ӧтмында
једоклы-а, ӧтыс нол вогколӧн унҥык. Ӧнӧ јурҧыс оз пет сӧјӧ.
Колан вој кыҥкӧ артавліс-нӧн, помӧ воліс дај. Тајӧ нол вогко-
лыс ставсӧ бара пуккылтис Колӧ нӧшта метраҥасӧн мед. А кы-
мын-нӧ нол вогколас? Яков тӧдӧ сӧмын комыныс... Яков мутӧг
оз вермы овны? Яковлы мед вӧлі му, кыдан—мед, кӧтырыд ча-
быртны почӧ, гӧгӧртны гӧгӧрыс...

төдтөмтө. Кылб, кыз шоның кыш улас пырб төдтөм ки, төдтөм, кызың, вөрөшигө меддона везяссө.

Ас вылас лөгалыңясөс нажбөитис. Олексеј Геменбөвичлы јөв дырји сінмас шуис. Ез гөгөрво, мыла Олексеј Геменбөвич кутис дорјыны, ставнымлы пб колхозб колб пырны. Коди-пб оз пыр, сым-пб му оз ло. Некоди ез шв,—Јаков шуис, лбсыда, лажјбд-лбмбн. Аслаз тіралб ставис, радлб, верміс кбб кодбскб чуткыны.

—Те, Олексеј Геменбөвич, лант, тејад гөлбсың абу“.

Јаковлбн кывјың сбкыд?

Нбшта сиктсбветын јуралыскбд лбгалб. Колхозб пырбмыс Јаковбс кулакбн шулис. Јаковлбн кывјың свінечкоф?

Они сега каяитчб. Мыј вбчас мутб јуклгад? Обббдитны вермас? Ставбс важбс казтылб, выл пбв арталб. Зелың мбвпјас бергалбны му гөгөр. Јаковлы оз учы.

■ ■ ■

— Агтб... муркбдб-жб!

—Јара бостбма... Јара, миса...

— Е-е-ек!..

Ембс бабајас, мужікјас, зонјас.

Гаввбдоны тувсов шонди улың уна пблбс дбра лестукјасбн, лестукјас тблалбны, нещкысбны, бытбд талуң-на гөгөрвобмабс асыныс быгбртбмпјаныс олбмсб, да кбсјбны ббјбжык мынтббчыны.

Вылысаң шонди, улысаң му, сбд небыдк выл гбрбм му. Му помас вывтас-коф вылын сулалбны чукбрбн бабајас, мужікјас, зонјас. Налбн горні, налбн серам, најб кутчыстбг гораа петкбдлбны асыныс мбвпјассб.

Боқынжык тошкајас. Налбн чужбмныс стрбг. Маядач пујас ешбн лбз вбр шбрын сулалбны чбв, бьдбн чіткыртчбм сінјасыс-бтылабжык збрбдны, бытбд дыш вбрзбдчыныс, некушбм ошкан-ки, кулітан шы ез-на петав најб вомјасыс. Најб пбрыс јбз. Лбсың бмбј пбрыс јбзлы бабајаскбд шбщ ызгыны? Најб пыр муниг моз сувтлыштлісны, прбста виббдлыны. Веккоф налы, мыј вбчбд гбгбрыс.

—Еј, Мітреј, кури-і-іт!

—Нбжјб мунаң. ылбжык воан...

—Ерте-те-те... кытчб кыскб!

Бзгбны јбз, бытбд кібсбм гудбк, уна во-ин кулбм, друг вбрзбдыштбмыс навбстб став гблбсјаснас бтпырјб. Вевтбдны мбда-мбдсб, коди кодбс венас.

Јбз воғвылын му пасталаыс разбдбма бти сорытан торјис. Немадзвйтбм ногбн унаыс адзввлбм тор петкбдліс талуң налы „Отува вын“ Оңуков сиктса колхоз.

Малбга јбр ыкың, Малбга јбр сінјаснад он суз. Сен муыс пастала бткоф первој сорт. Сен муыс сопблбс. Со пельб борјасбн торјалб. Бьд тор асногыс гбрбд, кбзбд, пбновтеб. Гажтбм Малбга јбр. Сіз вблі коркб...

Но вибјасбн ветлбны вбвјас, уна вбвјас. Чажа кылб кбрт-улың, чездбны ежа борјас. Кбрт паткыртб му.

Быд гөгөртөмнн пыр выл и выл пластјас бергөдчөны шонты-
жы шондн југөрјас улб. Соод шондн улын лбегалан пластјас, чнб
важ Малбга јбр, со пелб борјасдн јуклөм. Чужб выл, өтн,
мынд, шылыд.

Быд гөрне өдјөжык зйлб вөтлыны вөвсб, зылб нөшта-на вар-
снтна окотаме кбр амыөбн сөкыд мусб.

Нөшта, вөшта кбрт паткыртб му, кор влјасдн ветлбны вөв-
јас, кор јенежыс төшщб, пыдбстөм, помтөм, нлбтн кымбр, өтн
шондн кнстб југөрјассб, ловдбдб өтувја уж. Кор ужыс ылкјая
нбс влрбн пуб, кор веслг Млгреј, быд ббрбзда помын курыгыс,
Млгреј оз ешты курлтны...

Мыјла налбн сецдм чужбмыс? Ез-б колан во-на, дашкб, тајб-
жб лунас, тајб-жб јбзыс зумыштчбмбн вблн кутчыснн тајб ужас?

Мыјла бнн пбсыс кнссб, сннмыс пыр јонжыка лбсталб понтбм
горшөн уж вылб?

Сулалб Јаков, зумыштчбма, бытбб кодкб скбрмбдб снјбс, ачыс
мбдторјбн ылаалбма-да, мынтбдчыныс оз ешты. Кыскб ылысан,
му пыдбссаныс кылб јбзлбн сорнн. Ачыс ставнас естбнн, јбз пбв-
сас, кбнн гөрбны оз мырдыс, гөрбны окотаме. Кыскб щбщ кут-
чыснн гбр воропас, апыштны гбртырнас мусб, на ешбн ројкбд-
ны, ројкбдны жужыда, тблкбн, мед мча лбс, мед чужас нан.

Јаковлы колб. Јаков некор-на ез адзв ннмокасбм му ужб-
лбн. Аслас сек сбмын вблны медбур кадјасыс. Овлывлб: полаи
мукбн ужад кутчннгад. Гбрг-кбдгад снјб ез вбв, век кушбмкб
ыжыджык лунјас волбны сек. Онн снјб адзс сомынта јбзлыс. Су-
лалб тошкајас пбвстын. Сен пыр-на вблн чбв... — Нейжыд ту-
шаа, чукла кокјаснас мунбма муас, оз вбрзы. Вылас ас дбраме
вурбм нембвбјја новлан торјыс. Век пцбссбзгыс кнзавлб, сыла
бекјасас жажјалбма новлбмысла. Јурас, гбгрбс едб пбрт-код,
шапкаыслбн куш пыдбсыс колбма, пелјасыс усбмабө, гбныс
усбма. Кнс кокан, мед оз шуны јбзыс—со-пб Јаков и быдбн кысб-
ма-локтбма. Јаков пыр мунг моз!

Тбрыт сылы вунднсны му. Лунтыр ез аскупнас вбв. Термабб,
быдтор јуасб, мујуклыс ббрса ротјалб, сннсб оз лөз. Асывсаныс
кынаулас новлбдлс јосјас, мед аслыс му гбгбрыс сушкавны. Кор
вунднсны, пырөстбм-пыр кутс весавны мусб, палч шыбытб, із.
Коканла летчылс, посннфка, посннфка кокалс став борјассб.

Аскн кбсјб гбрны завофлтны. Јаковлбн местаын сблбмыс?
— Чукбрад вбвјасыд бдјб велбны... мбда мбд вежмбн... не вбв-
јасыд-кб... — вбвјасыд-жб-а!"

Тбдбм пырыб, буксан гблбсдн кодкб завофлтс, помалс бнн
жывбн, вомгорулас, мед сбмын кызкб өдјөжык понавны.

Јаков бергбдчывтбг тбдс. Млтрук Гемеи. Тошка морт. Абу-
бмбј сылы вескод? Абу-бмбј кад-ын тошкајаслы мунны? Најб пыр
мунг моз сувтыштлсны?

— Н-но, Серко... оп!" дасвн гбрпавта, едб вбн пелбсалбмбн
длалс јбз чукброс. Талалбм нн пыр бгарб чнн, ојдс гылан едб
му пластјасдн.

Вѡвјас ветлѡны зѡла, помала путкылтѡ му, вескыд, кут-
вѡјасѡн, бытѡ дышѡдѡма кујлыныс, ачыс-нѡн бергѡдѡ гѡртѡг.
Најѡ вѡсса морѡсаѡс, шапкатѡмѡс, небыѡк лун тѡв њулѡ чужѡм-
јаснысѡ, сѡнмас пырѡ, пельас, дѡрѡм улас. Ыркѡдѡ мортјасѡс,
вѡвјасѡс.

Чан, зев мѡча њѡмпон чан, трѡвкјалѡ-котралѡ, вѡснѡдѡк кок-
јаса, лѡсталан шыр гѡна. Рѡзнѡтас јѡз дѡрѡз, сѡсса тран сувтас
чужјыштчас да мѡбарѡ, мамгыс мед оз вош. Гаѡча сылы...

Уѡи Јаковлы сѡнулас сѡјѡ—бергѡдѡчѡс да ѡдјѡ мѡдѡс гортланѡ,,
кыз тај пон тулѡ горѡдѡбмыс, бѡжсѡ суркјалѡмѡн да јурнас
ѡтарѡ-мѡбарѡ гѡнјалѡмѡн.

Важ моз тыдалан мышјасыс бырѡбѡсны Јаковлыс сещѡм
полѡмсѡ. Њекод ез думајт вѡтчыны сы бѡрса, весѡг њекод ез
каѡчавлы сылыс пышѡдѡмсѡ. І Јаков лѡчыдѡжыка-нѡн, но зумыд-
жыка да мѡвпалѡгытѡр мѡдѡс њѡжјѡнѡк аслас муланыс.

Сек сѡјѡ нѡшта ѡтчыд, кыз уваныс-нѡн овывлѡс сѡјѡ немын,
адѡчѡс асѡс вылынжык мукѡд мужѡкјас сѡртѡ, кодјас кѡт ѡнѡ, со,
бара, Јаков вѡзѡдѡмѡн, поснѡ чѡлаѡ моз ылалѡмаѡс кушѡдѡмкѡ
адѡчывтѡм чачаѡн. Кушѡм-нѡ мог сылы, Јаковлы, колхоз дѡнѡз,
кытѡ ѡтувтѡчѡмаѡс сѡктса став „немѡвѡјѡса корысјасыс“, медѡса
овмѡстѡм да тѡдчытѡм јѡзыс? Јаковлы наѡз њѡкушѡм мог абу.
Јаков кѡчаѡн, ас шѡра овмѡса морт і мед кѡт нѡшта ышѡдана
налѡн ужыс, гѡрѡмыс—Јаковлы вескод. Вескод на дѡнѡз. Сѡјѡ
тѡдѡ чорыда і њекор-на ѡтѡ војт выјѡз ез падмыв, мыј сѡјѡ оз
лучкѡ ов, мыј пѡѡд кызкѡ нѡшта мѡдног овны, буржыка.

Сѡјѡ тѡдѡліс сѡмын ассыс правда,—ѡткаоыс „кѡчаѡныс“
пѡвада. І сѡјѡ пѡвадаыс аслас течас вѡгнас вѡлі сещѡм топыд
кыш пѡын, мыј сы сајыс Јаковлы нѡнѡм-нѡн ез тыдав, лѡбѡ ты-
далѡс-кѡ—тыдалѡс зев мѡстѡмѡн, вежнѡдѡлѡмѡн, урѡфѡтѡмѡн.

Нѡшта ѡтчыд пыр мунѡг моз, сѡјѡ вѡзѡдѡліс пѡлпом вѡмѡныс мыш-
кас, кѡнѡ чукѡрѡн сулалѡсны бабајас, тошка старѡкјас, мужѡкјас
да ас уж јылыс јѡна тѡжѡысан морт ешѡн варѡва мѡдѡс вѡглав-
ны воѡд. Мед мукѡдјас вѡзѡдасны, бызгасны да шѡнѡзасны. Јаков
„кѡчаѡн“ і сы јылыс ужалан кадѡ вунѡдчывны оз пѡѡ. Сылѡн
аслас ем уж, кодѡ сылы медѡса колана да дѡна.

Ез-нѡн кыв сѡјѡ пырѡтарѡ ылысман ува ова кылан гѡлѡсјасѡс.
Тѡкѡтѡ вѡжѡдны заводѡтан, іѡа пѡдја мујас вывтѡ тувтчалѡгытѡр,
сѡјѡ думајтѡс аскѡ јылыс, гѡрны петѡм јылыс, вѡв јылыс. „Чукѡ-
рад вѡвјасыд ѡдјѡ ветлѡны... мѡда-мѡд вежмѡн“... Казытѡштѡс
нѡшта Мѡтрук Семенлыс кывјасѡс да пыр-жѡ-і дѡјмѡмѡз вѡсны
кутѡс сѡлѡмыс вѡлыс понѡа, кодѡ омѡла верѡдѡмла тавѡ зев јѡна
ѡрѡ. А аскѡ колѡ заводѡтѡвы гѡрны...

А кор шѡнѡныс воѡс луншѡр кадѡ, Јаков бара шыбытѡс кока-
сѡмсѡ да котѡрѡн сорѡн, кок пѡввылас тѡшкоѡа трѡвкјалѡг, мѡ-
дѡс Малѡга јѡрлан. „ѡдјѡжык-ѡдјѡжык колѡ вѡставны сенѡ гѡрыс-
јаслы, медым најѡ пѡекѡдѡсны Малѡга гѡпсѡ вылыс сѡн нурѡ...
Оз ѡд пѡтѡмыны, сѡјѡ матјасыд... ѡд гѡгѡрвоана-жѡ ескѡ-да“.
ѡнтај-на, асывнас Јаков адѡчѡліс,—бызвѡдѡ вѡлі Малѡга асыввыв

пелбас, Кірб му увтасас чукбрім лым ва. Сес сїјс пїскбд-
ливлісны улїч шбрас, но помбз некор ез космыв. А колб
вблі кодїныны вылыс сон нурб,—сек ескб, Яков бура тбдїс, зон
власт бур му шедї морт кїулб. „Колб вїставны, мед пїскбдасны“.

Сбмын, кор матыстчыны кутїс, сїјб бытбб конїасїс, чужбмбн
сувтыштлїс: век-на вблі важ моз барвїдбны уна пблбс лестук-
їасбн вїдбдыс јз чукбрїас, сева кутїс лбны, лбны, дај бер-
гбдїс. Сїјб некыз ез думажт, мыј век-на ембс вїдбдысїас, сыла
повчїс емеквыв лептбмыс, а јурас, бытбб важмбма-нїн, дышы-
нїка вужбртїс: „мед колбкб агныс гбгбрвоасны... мем-нб мыј?“

Блын лбзалб ва, вїзїалб вбр пбвсттї, вїзїас пблбн, бытбб
кельдынїк бызым нужалбма лбз ешкїн вылб. Јова тыдалб вїч
(ем-б сїјб?).—Сен јенежыс тасасб мунскбд.

Рытнас, сорбнїкбн, баркбдїсны-летчїсны вблаїас. Лажбдбчбм
сїкт куча кылїсны горбдлбмїас, варовїтбмїас да том јбзлбн се-
рам, еылбм. Яков кывзысїс најб сылбмас і кбт ескб ез гбгбрво
шуалан кывїассб, но кывзысїс горша. Гбгбрвотбм лбсыда јура-
лїсны тувсов рытїа смнбдын горїас і ставыс вблі кушбмкб ас-
лыс пблбс, ез быдлуеакоф. А кор ббр лбнїс сїкт, лбнїсны
шыїас,—Яков сїн воцб вылпбв сувтїсны талунїа серпасїасыс.
Колхоз јылыс сорнїїасын мужїкїас чужбм вылыс бнбз сїјб адчыв-
лїс шпынїалбм, шмонїтбм. Талун-кб сїнсб вежїсны? Мыј лої
јбзыскбд? Мыј талун адїсны мужїкїас?

Яков, кыз кбчїан, ашбр олыс морт, војдбр вїдбдлїс векоф-
сїнмбн колхоз вылб. Яков, кыз кбчїан, коллбн ем аслас уж,
ї бнї-на векофа вїдбдб колхоз вылб, оз кбсїм пыфбї пуктыны
сїјс. Но аскї колб нїн заводїтны гбрны, а местаын-б сблбмыс
Яковлбн? Сылы сетїсны му, ез омбл му. Сылбн аслас важ му-
їас дорыс вблі буржык-на. Воїс гбран кад. Сылбн ставыс дав.
Сы јылыс-б бергалбны мбвїїасыс? Важ моз-б вбрчбдтбм чорыф
смылбн ескбмыс?

Яков воелалб Онуков грезд куча. Важ поп керка—бнї гбрф
пелбс, кытчб Яков бтчыд-на ез пыравлы. Вослалб, кїїассб
мышкас кресталбмбн, нбжїбнїк, чбвтавлб сїнїаснас бтарб-мбдарб.
Со, улїча, неылын туїбокас сулалб вылбн-на лептбм сараї. Танї
колхоз вїдб асыс машїнаїас. Бытбб первоїыс-на адцб, вїдбдлїс
сараї вылб і бтї вїдбдлбмбн ставсб артыштїс-донїалїс: јон добра.
А бд унамыс-нїн татї прбїїїтлїс, ез „качавлы“.

Бркыд коф-на тувсов вої. „Бтї воїн сараї, скбт карта со-
душ вылб дај кык нап амбар, дај кїсббм мельнїчанїд выл лої...—
Онїс Грїш мастералїс.. О-о-о! Сыкоф плбтнїкыд мбд оз еур-
Кор-нб сїјб колхознїкас волбма?“—мбвпалїс Яков мунїг мозыс.
Некод ез торк сылыс думїассб. Гбгбр чбв і вбрчбдтбм. Кер-
каїас унїїла вугралбны; зурабмабн нырїаснас тыртбм мїртуї дорб.

Јаков кежїс улїчас, думажтїс јбрїас вомбн вестасавны гортас.
Ез тбд, мыїла петалїс і бнї сїч жб ез тбд, мыїла окота лої мун-
ны колхоз сараї пблбн, кбсїлыїс ветлыны Јакб Мїшка орбб, но
сбрмбдчїс, бытбб нароснб. Рытывбыд жбзїалїс, нїнбм ез вбч, а

сесса кѳт ескѳ бура-нин тѳдѳ вѳлі, мыј сор-нин, мыј Јакѳ Миш-ка уѳѳ-нин, мылакѳ пастасис-на да петис.

Тѳрыт колхозѳ бара вајисны карыѳ выл машина. Јакѳв сор-нијасыѳ кывліс—сїѳѳн-пѳ кутасны кѳѳны. А сарај дорын шенѳѳм пырыѳ адѳис—машина сулалис ортсын, мылакѳ абу пыртѳмаѳе сарајас. Чїткыртѳм сїнјаснас первој вїѳѳдїс ылысан, сесса матыстїс. Сек машина саяс друг былѳвтїс-сувтїс морт.

— Кѳд кѳ сенї!—повѳѳмысла ачыс петис Јакѳвлѳн, кѳт ескѳ сїѳѳ здукас-жѳ-нин тѳдїс Ѳлексеј Семеновїѳѳс.

Мѳѳыс первојсѳ бытѳѳ ѳѳѳкмунлі. Сесса адѳис-да зев јѳѳа вїѳѳдїс Јакѳв вылѳ.

— Те кѳѳаїныс алі мыј!.. Хе-хе-хе...—Оз куж чуткыштнїѳ Ѳлексеј Семеновїѳ? Нужѳѳдѳѳма машина саясан, серѳктыштѳ да серѳктыштѳ созѳас, бытѳѳ полѳ ылѳ кылѳмыс. Тїрѳ легѳ рос-јыс кѳѳ јѳѳ тошкыс.

Кѳнкѳ їскѳвтїс гудѳѳ шы, савмунѳ серамѳн, сїѳї-сїлѳ небыѳїк тувсов јѳѳас. Кѳнкѳ клѳнмунї жынјан—сесса бара венѳ ставсѳ шытѳм сынѳѳыс, гартыштѳ небыѳїка рукоѳ сук лунјугыѳ вевтѳѳѳѳн.

— Те кѳѳаїныс?... А мїјла горзан?... Оз ков горзыны...—машина вѳмѳн нужѳѳдѳчїлѳмѳн нѳшта ѳтчыѳ серѳктыштїс Јакѳвлы, мед ставыс їнмас, бѳкѳ оз разав. Сесса чужѳмыс вескалі, полѳм-пырыѳ вїѳѳдїс ѳтарѳ-мѳдарѳ. — Оз ков горзыны... Мї-ѳѳ теја-меја ѳткѳѳѳс...

Јакѳв первојсѳ збылѳыѳ вошлі. Кушѳѳм-нѳ сымы мѳг јѳѳ ембур ѳорѳѳ? Мыјла сујсыныс сылы? Сїнјас ез кутны ѳшјывны гуран-јасас. Сѳмын звук кежлѳ. Ѳлексеј Семеновїѳчлѳн повѳѳмыс Јакѳвѳс збѳїмѳдїс. „Машина-машина-ї ем. Мыјла тошкѳѳныс?“

Лѳгыс вїѳѳѳдан кык пара сїѳ креставлісны і Ѳлексеј Семеновїѳ мунїс, колїс Јакѳвлы јурас јуасан-корсысан мѳвп. „Мыјла сїѳѳ волїс? Мыјла гартыштѳма рузумѳн кучкалан торсѳ“. І вежѳртны бѳѳтчан кага ешѳн, мыјкѳ лѳктор кывны кутїс тајѳ адѳылѳмыѳ да корсысана сїнмѳн вїѳѳдїс первој машина вылѳ, сесса сылан, кѳдарѳ мунїс Ѳга Ѳлѳшка.

Војыс коквыѳїк, небыѳїк, гѳн кѳѳ, регыѳ кежлѳ пукѳыштѳѳма ламалѳм керкајас вылѳ. Кажїтѳѳ: — пѳлыштан—разалѳ. Ставыс места вылас, їнѳм оз вѳрѳы. Медѳѳрјаыс тыѳыштлїс Ѳлѳксееј Семеновїѳ жебмѳм-лѳтмунѳм пельпомјаснас, дај сїѳѳс нылыштїсны Улѳѳв стын саяѳ.

Аскїнас, пажын кадѳѳ гѳрѳѳм бѳрын, Јакѳв думыштїс летчывны горгас. Колѳ вѳлі ворѳнѳс шѳїтѳѳѳыштнї, колѳ аслыс сојыштнї, да еша-ѳмѳї, летчывны-кѳ думајтан, помкаыѳ.

Лѳзасїс, вѳѳсѳ ѳѳмалїс борјѳ дај летчїс.

А грездын Ѳнѳ Иван керка вестын паныѳ лѳї Кїрѳ Ѳсїп гѳ-тыр да, бытѳѳ Јакѳв мыјкѳ јуалїс сылыс, шыѳѳѳїс сы дѳрѳ:

— Мыј!.. Став кѳјдыссѳ сїѳѳѳмаѳе, со лѳшакјасыѳ!.. Гуѳѳѳмаѳе амбарѳѳ дај абу-ї вїѳѳлѳмаѳе.... Із кѳѳ комѳкјас... бѳѳт да ескѳ ставсѳ, сѳтјасѳс, лѳзав... јїрѳ.

Сылдн скбрысла тіралісны вомдорјасыс, а кивјасыс четчалісны бөрбн і вождн, — ез артмавны. Быд крукаслдм ббрын петісны јортчдмјас.

Јаков первојсд шаж-пај муелі, сесса друг скбрміс, быттд Оспн гбтырдн вужіс скбрмбмыс шдщ сылы да горбдбм сорбм шуіс:

— Мыј-нб мем вісталан?!

Мбдыс быттд ез-і кивлы, пыддд ез пукты, кушдм друг сувтліс, сещдм-жб друг-і мбдіс вожд, јортчг да відчг тырјі.

А сесса мбд, којмбд, нольд, коді скбралдмбн, коді вескофа, коді-і радліг тырјі віставлісны бб-мбдыслы, Јаковлы, колхозын кбјдыс шыкбдбм јылыс.

Шыр Мікул, котралан сінјаса жебынік мужік — бткаолыс (пыраліс колхозд да вбтлісны кывзытбмыс) торја јона вегласіс котраліс да быдлаын јбзсд торкбмбн медпервој зіліс лезышт-ны асыс веж дульдн резан кывјассд.

— Вот-те на... Вбд-і посеваја... компания-а... Вот-і кбј... А мыјла?... Мыјла колхоз... кољектв!... Мыјла менб рбзбрбітисны...

Адзіс Јаков сјбс јбз чукбрыс да ез вермы кутчісны, горбдіс:

— Мыј-нб те четчалан? Радлан?

Лаптбдіс. Уна сін вібдісны Јаков ббрса. Јаков — „ісправнбј кбјажін“. І сыла јона лыддыелісны Јаковбн, зілісны вбтчыны Јаков ббрса. А Јаков оз радлы кбјдыс сісмбм вылд...

Кыз морт, кодбс відчысб аслас уж, сјбд вібдліс јбз чукбр вомбн да термастбг, но-і ештытбм-пырыс мбдіс вожд, некытчб-нын сесса ез сувтлы. Јбз чукбр чбла бетіс сылы ту, а кор ылысміс, кыліс, кыз кутісны серавны Шыр Мікулбс.

— Колхознік веглд... Гачтб лезісны да пешбралісны? Мыјла-нб пыралін колхозас?!

Гортас Јаковлы пызан сажын дыр ез пукавсы. Кбт мыј-а. сікт вблі шыбма. Сјбд адзіліс бшн пырыс, кыз куімыс кымын ын котбрбн сорбн терыба мунлісны бшн увті сусед-колхознік-јас, сесса міліціонер, а ббр мунігас ськбд ортчбн тувтчаліс колхозса кладовщік, Падеј Грша, Ога Олбшкалдн зат.

„Мыјкб неладнб валбн“ — мбвпыштіс да четчіс пызан сажыс. Сјбд ез-на вермы думыштны, кызі вібдны сылы талунја кывлбмгор вылас. Вблі-і ас вылд кушбмкб тбдчытбм ескбм содбм. Јаков некор оз сісты асыс кбјдысб. Вблі-і кушбмкб жал-нісб, тбждысбм-нісб, кысаң-кб улысаң-пыдысаң кыпбдчіс полдм малба мујас понда, кодјасбс адзіліс тбрыт і кодјас, Јаковлы некыз ез ескысы, мыј вермасны колыс сіз, тыртбг. „Корсасы“ шуіс-нын аслыс петіг-мозыс чорыджыка, быттд тыртіс вбсныдіка піскбдчан полбмсб.

Правленнб дорб уфбтбмабс-нын чукбртчыны колхознікјас. Кілчбд пос вылын сулаліс Обд Иван да лбнбдан гблдбсбн, кыз век віставліс шочыніка, быттд пукталіс вібдан јбз сінјасб.

Яков вѡлі ылын, но бура кывліс вѡсталѡмсѡ, сувтны да кывзыны ез лыст, сѡмын вѡжмѡдыштис мунѡмсѡ і муніг-мозыс кывліс тајѡс.

—Павікаѡ, товарышјас, нінѡмла усны... Мыјла еновтінныд гѡрѡмсѡ?... Пырыс-пыр-жѡ ставѡн кајны му вылѡ, помавны гѡрѡм. Мыј-нѡ тајѡ? Кушѡм-нѡ ті колхозныкјас, аснытѡ онѡ вермѡј кутны?! Мі адѡам, коді мыжа, враглы ем пролетарскѡј суд... А кѡјдыс доб, мі корсаам. Вајѡ, вајѡ гѡрны... помавны гѡрѡм.

Кык лун колі. Колхозлѡн уж мунѡ зев бура. Шондїсањ-шондїѡз гѡрѡмѡн Молѡга јѡр пѡшти ештѡма. Шылквїѡ кујлѡ, борні, шупѡд, сѡмын кѡз.

Нѡшта лун колі.

Кор нѡлѡдыс мытчысїс шондї вѡрсајсањ, вїѡдѡліс мѡдлапѡвсањ — чукїртчїс.

Му вылын колхозныкјас ез тыдавны. Ѳтілаын кујлѡ гѡр, бок-вылас пѡрѡма, мѡдлаын сущвїѡ, воропас вѡжжі луввїѡ, —нужалѡма вожѡн. Кѡјмѡдлаын турун чукѡр, бокас сулалѡ тыртѡм зобна.

Мыј лоѡма кѡѡаиныскѡд.?

Талун лѡн. Яков му вылын ѡтнас. Нѡкод ез тыдав матыгѡгѡрса мујас вылын. Еща-нын колѡма, гѡрѡ чорыд, їзмѡм выл мѡсѡ. Бытѡ кулѡм сѡд черањ, нѡжѡдѡма воѡ кокјасѡ —варгыласѡ косула гѡр. Гут ыжда вѡв тарјалѡ вож костас, вынеѡдчѡ воѡд кыскыны. Нѡщыштчас мыј ем выныс, бытѡ мынтѡдчыны кѡсѡ кљѡшїа вожыс, сѡмын весшѡрѡ — гѡрјыс четчыштлас да ѡѡр сушас, чашнїтас борлањ вѡвсѡ. Пошкѡ-тїралѡ став їѡдтїк тушанас, а јурыс ыжыд, сїнмыс ыжыд, былалѡма, бытѡ корѡ кыскѡ ѡтсѡг.

Яков бара сувтїс, сојјасыс сїѡї-ї лѡтмунї муѡдмысла... Сола, курыд пѡс вїзывтѡ плешѡдыс, сїнмас пырѡ, зѡлїтѡ, вїзывтѡ шорѡя косынк ылїѡдыс, кырвалѡм кучїк костјасѡдыс, мышкѡдыс. І нѡкор вѡвлытѡм мѡвпјас, тешкоѡ мѡвпјас повѡдїсныс Яковѡс: „Таѡї-ѡмѡј колѡ ескѡ тїльыны пѡрыс мортлы. Ѳз ѡмѡј ков шѡјтѡг сетны пѡрыс лыјаслы?“ А кыскѡ пыдысањ сылы курыда паныдалѡ емыс: „Кодї сетас? Кодї шѡјтѡдас?“

Вѡв лїзгїртчїс места вылас, бытѡ шѡјмїс. Кѡѡаїн ез-нын лептыштлы пельпомсѡ, ез-нын кыв сынѡдсѡ јукуыштан плетлѡн швїчкањ горыс да кыѡ тыртѡм кїссѡм туїс бокѡ — вѡв пак куѡа пратѡм гез помлѡн шлѡчкыслѡмыс. Яков ѡшалан колї муштѡм косула гѡр помын.

Первојыс-на гашкѡ. Яковлы сїнвоѡс воссанаыс-воссана сувтїс олѡм помыс. „Мыј колѡ ме бѡрын?.. Мыјла, кодлы ме тїлѡї-пессї нем чѡж? Шондїсањ-шондїѡз ужалї, чукѡртї, а мыј-ї чукѡрмїс? Варѡм керка шѡј да пѡрыс вѡв да пѡрыс мѡс!?! Но ѡнї ола-на, верма-на ужавны, а кор пѡрысма?..“

Бара јунежыс пыѡдѡстѡм, помтѡм. Нїѡтї кымѡр... верыас ѡмѡј мыјкѡ крукасны сетчѡ?

Гёкыда бергалёны-кыпёдчёны журын мёвпјас. Зурасасны дај дувёдчасны. Сыла нёшта курыдбё да солабё кажітчёны Јаков-лы најё.

Рај? Гашкё мёдар жуғыд вылё нафејаён овліс Јаков? Тілеіс-пессіс, грекыс відчысіс, суседјаскёд — ладын зіліс овны, судыс поліс, дај унаыс ошјыолывліс, мыј немыс-на ез сурлы судё. Гашкё став ёлёмыс сылён — мёдар жуғыд вылё нафејтчём, рајё места перјём? Абу. Том дырјі пыдысаы та јылыс сіјё ез мёв-павлы, а кымын пёрыслан кадыс кутіс мунны, сымын јонжыка, немжаліттёмжыка кісзсіс сінвојас мёдар жуғыд јылыс сорнјас, Појјасбё сіјё некор ез рафејтлы, а бёрја кадас зывек кутіс бостны на вылё. Вескыда-кё шуны, најё-і пазёдісны Јаковлыс јенлы ескёмсё. Ез, Јаков му вывса олёмён јонжыка овліс, зіліс лёбёдыны аслыс бур, лёсыд олём. Став сіјыв ебёснас чукёртіс-чёжіс, нафејтчіс крепыда овмёдчыны. Немчёжыс сіјё сінјас во-чын вёліны оіктын мед озыр јёзыс, — Куртыс вок чукёр, Сідёр Оёё, Ога Олёшка. І гашкё некор-на ез удітлы мёвпыштлыны аслас олём јылыс. Сыла-і сещём шенчёдаён да повчёданаён сувтіс талун ставнас сін војас. Бытё кёртёда сінмён мунліс нем чёжыс сёмын аслыс тёріг, аслыс вылё вёчём векнёдік пом-тём ордымёд, муніс, муніс, немыс муніс, а пом ез во і ёні друг качаліс, мыј сылён матын-нін немпомыс, а гёгёрыс век-на куш, нёномён ошјысны, нёном вылё нафејтчыны і војын відчысё вер-мытём пёрыс, шыгла кулём.

Ас вылё кыптём жалысла Јаков матыстчіс аскофыс-жё пёрыс-мём ворон бердас, вёкыд кінас лапкёдыштіс вёвлы мышкуас. Кі улас кыліс кормём кусё, коді вільсјаліс орды вылас, бытё кодён-кё лок ногён шыбытём вевтёд. Вёвлён куыс вёлі чік прёст. Секі, бурец, ворон ёвтыштіс бёжнас да чорыд сіјасыс кучкісны Јаковлы чужём банас. дојмёммысла да скёрмёммысла сіјё чорыда јортчыштіс:

— Ак-те сёт!

Сесса кісём брёскі кок нырнас брунгіс-чужјіс вёвлы рушкуас.

— Ёфу-ты сёт! — бара јортчыштіс Јаков, но ёні ез-нін вёв вылё, а ас вылас. Јаков некыч ез вермы гёгёрвоны, мыјла талун, чік ештытём луно рождёёны сылыс вежёрсё тётём мёвп-јас. Сіјё скёраліс і шенчіс ас вылас. Мыјла ез кут пырны Јаков-лы кіас ужыс.?

Но мёвп ез еновт. „Мыј лоё мекёд, кор ме пёрысма, ог кут вермыны ужавны аслым сојём вылё?... Коді кутас менё верны жуковны? Кычі-нё ме... Гуё уетёч-і лоё гёрбыласны гёр по-мын?“

І вёліс секі мыјлакё казтыштіс асјасё. Јаков четчіс вој, муртса-на кыаыс вёлі гёррёдё. Кёт ескё тулыснад шондыд вој-нын петё, сёмын тај Јаков шондісыс-на вој кыпёдчіс.

Талун, мёд гёран лун. Мёд Јаковлы — колхоз лун ноль-віт-нін гёрё.

сінмөн віждліс Иван бед вылѡ. Сіѡ сојігјасѡн унаыс заводітліс-
нн нубдны колхоз жылыс, но Яков век орѡдліс, позѡдліс јона
ужѡдѡмѡн.

— Мѡдног оз поѡ,—шапка-коѡ јурсінас пыркнїтїс Иван бед.—
Ѳнї-тај со перјам-на сојѡм-јубѡм вылад-а. Кор пѡрысмам,—колхоз
кутас вердны. Нѡтрудоспособнѡјјаслы ем аслыс фонд... Колхоз-
ыд пѡрысјастѡ оз еновт. Оз... Коккѡ во сорнїтїм. Сїѡ мїјан
гїждѡма законѡ. Дај мортногѡн-кѡ, кодлы-нѡ колан-шыбытан на-
јѡс... колхозад морт нога олѡм.

Секї Яков јонжыка дївујтїс Иван бед сорнїын тѡдтѡм кывјас
вылѡ. Фонд-да, спеціалїзаціја-да... Ѳнї каѡтыштїс сорнїсѡ ассѡ.
А сесса лувган гез моз кутїсны кыссыны помтѡм серпасјас
Иван бед жылыс, колхознїкјас жылыс, колхоз жылыс. Ез кѡсјы
гѡгѡрвоны Яков, мыј најѡ важѡн-нн дасѡн вѡліны сїѡ јурын,
сѡмын јѡршїтѡмаѡе кушѡмкѡ тѡдтѡм пельсѡ да ѡчередѡн сула-
лісны—вїдчысїсны, кор воссас на воѡын ѡѡсыс.

Яковлѡн вѡлѡм арталѡма, унаѡ воїс быд колхознїклы—кымын
доѡ турун, кымын пуд ѡан, мыј, кушѡм тѡвар бѡзтліс лавкаыс.
Сїѡ зїкѡѡ вунѡдчїс тајѡс каѡтылѡмјас вылас. Но ѡѡсыс сѡмын-
на вѡлі калкалѡма. Яков бѡр тојыштїс.

„Ме кѡѡјан. Ме ас вылын ачым ыжыд. Ме ог кут кыз Вас
Мїтрејјас, Карјон Семѡјас ужавны предсѡдател да брїгадїрјас
щѡктѡм сертї. І ставыс, мыј чукѡрмас мејам, лоас аслым,
ѡтнам лы“.

Кыліс сынѡдын плетлѡн швїчнїтѡм, кыз тыртѡм туїс бокѡ шлач-
кысгїс пратѡм гез пом вѡв пак куѡа, вѡв рїскѡбтыліс да
кѡсула гѡр, кыз уна сура—вожја гаг зушкысїс чорыд муѡ. Но
сыыс воѡд ез мун. Сїѡ вѡлі јонжык шојмѡм вѡлыс. І бара че
пѡсїс Яковлѡн туша куѡаыс сола, сотан пѡе, а јурас јоыс-
јоѡѡ сїр-курыд мѡвпјас.

Яковлѡн вѡліны пїјан. Прамѡј ногѡн-кѡ сылы ескѡ сѡмын
колѡ вескѡдлыны, тѡлксѡ лѡсѡдны. На вылѡ надејанѡн овліс Ја-
ков. Быдтїс ас коѡыс-жѡ зїл, суров пїјанѡс, ас коѡыс-жѡ колыс-
јасѡс да чукѡргысјасѡс.

Пїјан торјѡдчїсны. Быдѡн аслыныс позтысїсны. Яков мы-
жалѡ најѡс? Яков најѡс оз мыжав, кѡѡ ескѡ најѡ ставныс ѡт-
выв лѡгалѡны бат вылѡ, быдѡн норасѡны,—меным те еша јукїн,
меным те нїнѡм ен сет.

Вѡдны јурѡ мѡвпјас торјѡдчѡм пїјан жылыс, кодјаслы пра-
мѡј ногѡн-кѡ колѡ отсавны батлы, кодјаслы колѡ бѡстны пѡрыс
батѡс ас дораныс. Мѡвпыштѡ тајѡс Яков і кынмѡ места вылас,
гажтѡм шогѡн ојлѡ сѡлѡмыс, сувтыштлѡ адук кежлѡ. Яков
тѡдѡ: пїјан радлѡны, зїлѡны, медым бат ѡдјѡжык кулас. Налы
колѡ јукны батлыс медбѡрја овмѡссѡ. Најѡ торјѡдчїсны дај ас-
лыныс позтысѡны...

Но мыј керан? Сещѡм олѡмлѡн туј. Яков ачыс ез-на ву-
нѡд, кушѡм окѡтаыс торјѡдчїс бат дїныс. Сыла і пїјанѡс ез кут,
унжык овмѡссѡ јукїс—сеталїс. Но-ѡд Яков сек вѡлі јон-на.

— „І дні-на ме жон“—бара кыптіс кысаыкѳ важ тѳдса ес-
кѳмыс ас вылас. Сѳмын сїѳ вѳлі ѳтїздукса-нїн. Кыѳї чїрдыштас
воїн женежѳд усыс козув, ыпнїтлас друг зев жугыда да пыры-
пыр-жѳ бѳр кусѳ, сїѳ-жѳ мѳвпыс Яковлѳн ѳдїѳ бѳр нарѳїс. Став
вылас лїчкїс ѳтї сѳкыд їзїа дум.

„Мыї мекѳд лѳѳ, кор ме пѳрысма, ог кут вермыны перїѳны
аслым кынѳм пѳт? Мыї меїам лѳї нем чѳж ужалѳм тїлѳбмыс?
ѳнїшов Иван, оз пов пѳрысѳ воѳмыс, наѳеїтчѳ колхоз вылѳ, а
ме кымн пї бытї, тїлсї-мырсї і со век-на лѳѳ жуглѳдны-пес-
лѳдлыны пѳрыс лыїасѳс.“

Яков колхозѳ пырѳм їлыс век-на ез мѳвпыштлы, век-на
лыѳдїс сїѳс поѳтѳмторїѳн.

Но талун важ ѳтка ужыс кїас оз-нїн пыр. Мыїнѳ лѳї
Яковкѳд?

Ѓемдумаїттѳг, їурсѳ ѳшѳѳѳмѳн, воїс вѳв нырулѳ. Кїас ма-
тыштїс ступон дїнѳ, помавны ассыс ужсѳ.

Чѳвтлїс муѳдм, пѳрыс сїнїсѳѳ талунїа гѳрѳм вылѳ—бѳр
вештїс. Пїна паста кымн-на луввїѳѳ, ставыс грункї-гранкїа,
пластїасыс бокша сувталѳмаѳс. Му вѳмѳныс теччан туї вѳлѳма.
Сен ставыс корѳгїас, быттѳ волсалѳма їур гырсїа їзїасѳн. Воїдѳр-
кѳ ескѳ, Яков зїлжыка кутчїсїс уж дїнѳ, ѳдїѳжык вуштыштны
мїстѳмсѳ, шылѳдны. Талун їурыс ачыс нѳжїѳнїкѳн копїртчїс,
быттѳ лыѳдѳ асѳѳ вермѳмѳн.

Кор веї тупылѳн кысаан борїс помасїс кок улас, Яков
ѳрѳг мунї-код. Сезса адѳїс пошѳсѳѳ, крута бѳстїс шуїгалаѳ.
Лѳыд каїтчѳ мунны пуркїѳдлан му вывтї, нарѳснѳ ѳѳкыда
гувтчалѳ... А кѳзѳм.

Пошѳсѳ дїнас, чѳлаѳ ешѳн, зургылїс їурсѳ пошѳсѳ кѳстас.
Сїѳ вїдлалѳ пошѳслыс бурлунсѳ.

Пошѳсѳ мѳдарас кѳскѳмїас. Сїн сунѳѳчыд пыр жеїыдалѳ
їѳа подїа муїас. Кѳстїасѳдыс, важ турун увїасыс полїг тырїї моз
мытчысалѳны веї выл петасїас.

ѳгрѳ нѳрысын Яковѳс чуїмѳдїсны шыїас. Сѳралан шыїас,
атѳдан шыїас. Сїѳ рака. Гѳгїалѳ маїѳг їылын, карзѳ.

— Яковлѳн гѳр-р-р-сѳма... Яковлѳн гѳр-р-р сѳма... „да, Я-
ковлѳн гѳрѳма!“—Вїѳѳдлїс Яков рака вылѳ да вѳстїс аслыс: „даї
їекушѳдм уж кїѳ оз пыр, лунтыр-на шѳїгї, ветлѳдлї ѳтарѳ-мѳда-
рѳ. ѳнї со кѳїмѳдыс-нїн летча гортѳ... ѳерт сезса ракаыд сѳ-
ралас!“....

Но мыїла талун Яковлы оз гѳрѳн? Мыїла ужыс кїас оз
пыр? Му ем, ставыс ем..., а їурын вѳвлытѳм тѳшкѳѳ мѳвпїас.
Мыїла талун воїсны їурѳ сїѳ вѳвлытѳм мѳвпїасыс?

Яков абу сїнтѳм і Яков адѳѳ—Малѳга їѳр, кѳлхознїѳї му—
тыртѳм. Талун сенї некод абу... А колѳ кѳчны.

Мыї лѳма кѳзїїныскѳд?

Нѳшта-ї нѳшта ѳтчыд Яков чѳргѳ-вїѳѳдлѳ Малѳга їѳр вылѳ.
Кѳїмѳдыс-нїн талун летчѳ гортас і быдысѳн кѳкїасыс аснаукна-
ныс вѳчѳны ыжыд кышѳв да нубны кѳлхознїѳї му пѳлѳн. І пїс-

кѡдчан дој ещѡн торошщѡтѡ Јаковлѡн сѡлѡмыс тајѡ некѡд абу-
тѡммыс, пѡскѡдчан туј корсѡ—шѡјтѡ, вѡвлытѡм мѡвпјас јурас.

Тѡрыт асыв Јаков адзыліс, кыз телега вѡлѡн петѡс сѡктыс
Оњѡ Иван, мунѡс увлан. „Кѡјдысла“—шуѡс аслыс да кутѡс каз-
тывлыны сорнјасын кывлывлѡм „Гѡрд Октабр“ колхоз јылыс.
Сѡјѡ вѡлѡ ортча сѡктын, верст нѡламын сајын, но нѡмавлѡс јѡна
паскыда, јѡна ылѡз. Нѡмавлѡс аслас скѡт картајаснас, кытѡнѡ-пѡ
кѡт чувкѡ под кежыд мун—кокыд ѡз ѡакѡс. Нѡмавлѡс нана
мујаснас, озыра олѡмнас да артеле, чукѡра ужалѡмнас. Јаков
сетѡѡ ез-на вола (гуѡбнѡкѡн ескѡ важѡн нѡн кѡсѡ ветлыны да),
но ѡтѡ кыв, кодјасѡс кывліс јѡз вѡсталѡмјасыс, ез вун, ез вушјы.
І кѡт ескѡ ез јѡна верѡтлы јѡз кывјаслы, но секѡ, кызкѡ кѡсѡс
адзыны бурѡн. Гашкѡ і сыла, мыј сетѡѡ мунѡс воѡдсасны. Оњѡ
Иван, а Оњѡ Иван—сѡјѡ морт, кодкѡд Јаков јѡна лыфѡыліс, ко-
дѡ Јаков ног вѡлѡ „тѡлка мортѡн“.

Сѡјѡ волѡс колѡн во, коркѡ арјѡ вылыс-нѡн. А мунліс сѡктыс
ѡѡтѡкѡн, чѡлаѡн-на, мунліс батыскѡд ужавны заводѡ. Јаков
веѡг ѡз-ѡ тѡѡ вѡлѡ, но вѡсталѡсны,—бат сертыс тѡѡс. Воѡм бѡ-
рас сѡјѡс пуктысны колхозын јуралысѡ. І сѡ бѡрын ѡткаѡлыс-
јас пѡвсын тѡдчѡмѡн вежѡс вѡѡдѡммыс колхоз вѡлѡ.

Јаковлѡн первојѡ паныдасѡмыс лоѡ сѡз:

Вѡлѡ сѡктѡсѡветын. Вѡлѡ собранњѡ, сорнјас колхозѡ пырѡм
јылыс. Пырѡс шѡр тушаа, шѡр арлыда морт. Кѡас вѡѡѡтѡс ка-
балатор да карандаш. Сѡјѡ арталѡма вѡлѡ шѡщ Јаковлыс ѡв-
мѡссѡ—уна-ѡ вын пуктѡ, уна-ѡ бостѡ і уна-ѡ поѡѡ бостны се-
шѡма-жѡ ужалѡмѡн колхозын. Јаков, кыз век, скѡрмѡс, ызгѡсны
мукѡд мужѡкјас, пырысјас некѡд ез ло. Но Оњѡ Иван ставлы
шенѡѡм вѡлѡ нуммунѡ, рудѡват сѡз сѡнјасыс вѡѡѡѡсны, кыз
пѡскѡѡѡк чѡлаѡ вѡлѡ і сералѡгтыр шуѡс:

— Петкѡдлам—адѡад... Невѡлѡтѡм ѡз ло, повнѡт Јаков
даѡ... Те ачѡд-на локтан колхозад...

Гортѡ мунѡгѡн Јаков сек радліс, радліс сѡ вѡлѡ, мыј ѡз
ло невѡлѡтѡм, мыј спокојжык лоѡ собранњѡјасыс і веѡг гуѡѡ-
нѡкѡн сералѡс Оњѡ Иван вѡлѡ—„Локтѡма колхозјас вѡчавны, а
шуѡ асныд-пѡ нырад“. Но кор казтывсыліс сылѡн нумѡѡмыс,
Јаковлы век вѡлѡ шенѡана да гѡѡѡвротѡм. Сѡ бѡрын Јаков
сѡежыка кутѡс вѡѡѡѡны сѡ бѡрса, і сѡдѡ мѡвпын: „тѡлка морт“.

Тѡрыт сѡјѡ мунѡс воѡдсасны, мунѡс кѡјдысла. „Гѡрд Октаб-
рад“ сурѡ!“—шуѡс секѡ Јаков аслыс да кајѡс гѡрны. А талун,
Малѡга јѡр пѡлѡн мунѡгѡн, ыркѡѡтѡс сѡлѡмас мѡѡ мѡвп: „ѡз-кѡ
сурѡ“ да гортас, гѡтырыс сајѡѡѡмѡн, бытѡѡ пѡпутѡѡ, унаыс-нѡн
јуавліс, ез-ѡ-на мун ѡшѡн увтѡ Оњѡ Иван.

Јаков адѡѡ—Малѡга јѡрын некѡд абу і сѡјѡ некѡд абутѡмыс
тѡрѡщѡтан дојѡн повѡѡѡлѡ Јаковѡс. Мыјла абу му вѡлынысѡ?
Кѡѡтѡм-ѡѡ?!

І Јаков нѡшта казтылѡ асјасѡ. Збылвѡлысѡ ескѡ тѡрыт
асывсан-нѡн, Оњѡ Иван мунѡм бѡрын, кутѡс ветлѡѡлыны сѡкт
куѡа сорнѡ. Чужѡмтѡм-нѡ, вѡмтѡм, сѡѡ кан ещѡн, чѡла, гуѡѡнѡ-

көн өтi керкасаң мөдө визлалисны нилөг, жоє кывјас: „Колхоџникјасөс нантөг таво коласны... нарөснө... вылысаң шөктөмабө... Сылә-і сiөгисны көјдыссө... Оңө Иваныд сiнсајөдөм вылө муиис... Оз-і лок сеса“.

А талун асывнас, аслас му вывсаңыс Јаков асчылис, кыз волисны колхоз му вылө разiпелi, дышыника кымынкө морт, i најө бөр летчалисны, еновталисны му вылас ставсө — телегајас, гөрјас, зөбнајас.

Колхоџникјас уж вылө ез петны.

Пөдөн виҗөдөны горс-коф посныдик керка өшинјас, гуөдн мыјкө сәјөдөны. Ошин дорын, ни өшин улын, ни некөн горт дорын колхоџникјас оз тыдавны.

Кымынкө лун сәјын, кор Јаков пышјөмөн пышјис виҗөдыејас пөвсыс, колхоз му вылыс, сiјө зев асырөдн төдлiс сөмын ассыс, сiјө шуис ескө, мыј вөли прав: „колхозад-өд сөмын дышјас, мед-овмөстөм да төдчытөм јөзыс“. Но талун сiјө јылыс Јаков ез каҗтыв, талун сiјө јурө ез во. Сiјө каҗтылис машина дорын Огө Олөшкакөд паныдасөмсө, сiјө думажтiс Огө Олөшка җат јылыс — Падеј Грiша јылыс, кодөс милиционер мыјлакө летчөдiс карө. Ез-ө сiјө сiст көјдыссө, ез-ө Олөксеј Семенөвич кыө четчыш. кысукуыс?

Јонжыка кылө Јаков мулыс ендан шөгөб, а муыс помтөм, шылөквiҗө, өтi Јаковлы кылан гөлөсөн корө ас бердас, өлөм дiнас (көн-пө сылөн сөлөмыс?) — корө тырөдөны.

Бытө петкөдөны Јаковлыс гуса көсөјмсө, неылын шлавгысiсны-пукоисны му вылө рака җукөр, өтi, мөд...

— „Аски зерас“.

Сiјө кывјасас вөли ставыс. Воҗө мөвпјас ез вөвны. Сiнвоҗө сувтiс өтi — уж. Сiјө бергөд, сещөм-жө колана, тыдалана, кыз вот өнi, мунигөн бөр куҗа воҗө тувтчөм. Зумыда, кiсө мышкас пуктөмөн, мөдiс воөлавны сiктлаң.

Өтi керка дорсаң мөд керка дорө, өтi сарај пос вывсаң мөд сарај пос вылө ветлөдлө Јаков колхоџникјас пөвстi.

Җужөмвыланыс налөн бытө пөкмөлла вөдiтө — вөтлыныс вiнөмөн, — сiн кымјас өмалөны лыс лапјасөн. Быдөн Јаков дорыс јонжыка вiсөны му понда, но лоны лөбма. Здукса ылавлөм некөд-на ез лыст бөр вескөдөны.

Ош Васка, сыв куҗа мужик, Јаков локтiгөн кватiтiс чер да јара кутiс лөсны нөл вершөка шлега пом. Мыј ветлөдлө?

Јаков дыш пырыс виҗөдалө өтарө-мөдарө, бытө сiҗ петөма довјавны, җиткырасө шондi вылө. Сесса сiҗ-жө нуөдө дышпырыс, некөд дiнөҗ мөгтөм гөлөсөн.

— Луныс гажа.

— Бытө јөла воча кылө сiјө-жө горнас. А пышкас — пуө, өдва вермө кутчiсныс.

— Гажа.

— Көҗны пөра.

— Пөра.

Яков довгас вожд, мѳд пос вылѳ. А мышсаыыс му пырыс-
ва пырыс мунѳм сѳнјас. Яков тѳдѳ? Мѳд пос вылѳн сѳ-жд, сѳжд
жд гѳлѳсѳн:

- Аскѳ зерас.
- Зерас.
- Кѳзны колѳ.
- Колѳ.

Кывјас жењѳдѳс, прѳстѳјѳс, а сѳнјас бѳрвывсан—сувтѳмабѳ
да кѳрттувјѳн сашѳмас Яковлы сѳпанаас. Важѳн рудѳ, — ѳнѳ
пѳстѳ шѳрдѳн. Оз-нѳн кут, заводѳтѳ лѳсѳѳчыны му вылѳ.

Петѳсны.

Яков гѳгѳртѳс, удѳтѳс вони нѳрыс јылѳ. Мѳда-мѳд вылѳ вѳ-
ждѳѳмѳн, петѳсны, смелжыка, ѳтарсан ѳ мѳдарсан мѳѳсны Малѳга
јѳрлан. А кор сѳмын-на удѳтѳсны чукѳртчыны, ѳткымынјас копѳрт-
чысны гѳрјас дѳрдѳ, дѳѳѳасны, ѳ некѳд-на ез лытлы вѳждѳлыны
мѳѳсны сѳнмас, сѳктѳ пырѳсны вѳлајас „Гѳрд Окѳабр“ кол-
хозсан.

ѳњѳ Иван мушкырасѳс, вѳждѳдалѳс ѳтарѳ-мѳдарѳ, колхозчыкјас
вылѳ, локног шыбытѳм зорјас, зѳбњаяс вылѳ, мыкѳ велѳы
сулалѳс чѳв колхозчыкјас возын, сесга кымѳссыс чукурыс вошѳ
—сылѳ да вежѳм чужѳмѳн-нѳн, нумјалѳгырјѳ ѳвтыштѳс кѳнас
колхозчыкјаслы.

— Но... вайѳ ѳнѳ... встречајтны „Гѳрд Окѳабр“. Лѳтучеј мѳ-
тѳнг вѳчлам!

Малѳга јѳр помын, вождылас гѳрд плагѳн, тыдѳвтчысны теле-
га вѳлајас. Тѳлѳгааныс тыдалѳсны мешѳкјас — кѳјдыс, јорта ѳт-
ѳѳг ѳнуков сѳктса колхозлы..

А налы вѳча, пуркјан небыѳк му вывтѳ шлапѳѳсны-котѳр-
тѳсны мужѳкјас да пуркјан му гѳлѳсјасѳн-ждѳ горзѳсны радлан
кывјас... На пѳын шѳщ трѳвлѳктѳс Яков. Јонжык јѳс сѳјѳс панјалѳ-
сны ѳ некѳр-на гашкѳ аслас немнас ез сѳщѳма забѳдујтлы
ас вылас, аслас кѳкјас вылас, кѳдјас оз вермыны котѳртны му-
кѳѳ моз.

— Повњѳтан Яков... ме шулѳ тѳд, мѳса, ачѳд-на локтан кол-
хозад!... —горѳѳс пѳл дѳрас ѳњѳ Иван да гырыса кыкыс четчы-
штѳмѳн сѳјѳ-ждѳ здукас ылѳ вожд панјѳс Яковѳс. Яков зушмунѳ
сувтлѳс, бытѳѳ стѳнѳ крукасѳс. Но пырыс-пыр-ждѳ лебѳс вожд,
сывјыштѳс орѳчѳн котѳртан мужѳкјасѳн.

Шѳндѳ вылын-на. Тѳлалан гѳлѳсјас медвожд гыбѳрјасѳн пасѳка-
лѳны му сарѳч вывтѳ. Пучыс бара ѳтувја уж, кѳнѳ Яков ез-нѳн
вѳв вѳждѳсысѳн, а щѳщ вѳчѳс чукѳрлыс ѳтѳ уж... Мѳвпјас ез вѳвны.

1931 — 1933 војас.

ЖУРНАЛАЛЫГ

Листбок

Ф. ПАНФЕРОВ. Вылын урожај	3
Н. ПРОУРЗИН. Моллѳн.	21
ВЫЛЬ ПАШ. Семѳ.	30
ВЛ. ЛАТКИН. Коммуна „Восковец“	35
ИЗЈУР ИВАН. Мирон Васка—„уважајемѳј колхозник“	45
ПАВ. ДОРѳНИН. Ежва вылын тулысын	49
ПЕД. ГЕН. Ытја ва вылын	54
Тувсов асыввоѳѳ	68
Г. ВОКАН. Кѳгаин.	70

С У З Ъ О Д Ъ Ї

Л Ы Д Д Ъ Ї

ХУДОЖЕСТВ.-СОВЕТСКОЇ ЛІТЕРАТУРА
КОМІ ЖУРНАЛ

„УДАРНІК“

ЛЕЇОНЫ ВКП(б) ОК-лѡн КУЛЬПРОП да
КОМІ ОБЛАСТУВСА СОВЕТСКОЇ
ПІСАФЕЛЈАС СОЈУЗЛѡН ОРГКОМІТЕТ.
ПЕТО БЫД ТОЛЫГЫН ОТЧЫД

„УДАРНІК“ журнал петкѡдлѡ Коми муын, Војвык
крајын да СССР-ын социализм стрѡйтѡм, тѡдмѡдѡ совет-
скѡј роч да коми художествоа літератураѡн, тышка-
ѡѡ классѡвѡј врагјаскѡд да најѡ агентјаскѡд партіја ге-
неральнѡј тујвіч вѡсна, нуѡдѡ коѡ партіја націанальнѡј
політікаыс кежласѡмкѡд, великодержавнѡј шовінізмкѡд
да меставысва націанальзмкѡд.

„УДАРНІК“ велѡдѡ да быдтѡ том выл гіжыѡјасѡс,
„УДАРНІК“-ын печатајтѡѡны вѡстјас, кывбурјас, очерк-
јас советскѡј коми гіжыѡјаслѡн. •

Быд ударнікы, вѡрлєзмылы, колхоз-
нікы колѡ суѡдны „УДАРНІК“, дај гіжык
сетчѡ аслаыныс, кызі тышкасѡны најѡ асламыс участка-
ныс промфинплан тыртѡм вѡсна, социалістическѡј стро-
ітельство вѡсна.

ТЕРМАСѡЈ ГІЖЫНЫ 1933 во вылѡ

СУЗЪОДАНДОН:

3 тѡлыс кежлѡ—1 шайт 50 ур | 12 тѡлыс кежлѡ—6 шайт

6 тѡлыс кежлѡ—3 шайт

| Торја номерлѡн дѡныс 80 ур.

СУЗЪОДНЫ ПОЪѡ БЫД ПОШТѡВѡЈ
ОТДЕЛЕНЪѡЫС

С у з ђ ђ ђ

„КУЛТУРА ФРОНТ“

ПЕТӖ БЫТӖ ТӖЛЫГЫН ӖТЧЫД

„КУЛТУРА ФРОНТЫН“ 1933 воӖ петасын ги-
жӖдјас тащӖм темајас ылаӖ:

1. МӖд вѣтвоса планын сулалан мојасӖс олӖмӖ
пӖртӖм јылыс;
2. Партия, комсомол, да профсоюз уж јылыс;
3. Кызи пуктыны уж школајасын ВКП(б) ЦК да
ЦК шуӖмјас под ымын;
4. Агро-зоопропаганда да колхозјасӖс котырча-
на да овмӖс боксаӗ јонмӖдӖм јылыс;
5. Коми јӖз историја јылыс;
6. Коми научнӖј да художествоа литература јы-
лыс гижӖдјас;
7. Театр возын сулалан мојас јылыс;
8. Критика, библиография да с. в.

„КУЛТУРА ФРОНТЫН“ кутасын ужавны Коми
областувса полѣтѣскӖј, сӖветскӖј да науч-
вӖј ужјасывса медвозмӖстчана јортјас.

ЕН ВУНӖДӖЛ — „КУЛТУРА ФРОНТ“

бојевӖј нырнуӖдысӖн да социализм течан уж
котыртысӖн лоӖ секи, кор быдӖн сѣӖс су-
зӖдасны, лыдѣдасны да отсаласны „К. Ф.“-лы
ужсӖ пуктыны, кор сӖлӖмсаӗ болшевиѣтскӖја
кутасын сенѣ ужавны партијнӖј, комсомол-
скӖј, профоргаӗзацияјас, школајас, вӖрпункт-
јас, лыдѣдысан керкајас да с. в.

СузӖдан дон во кезлӖ—9 ш. да 60 ур

РедакциялӖн адрес: Педагогитут.

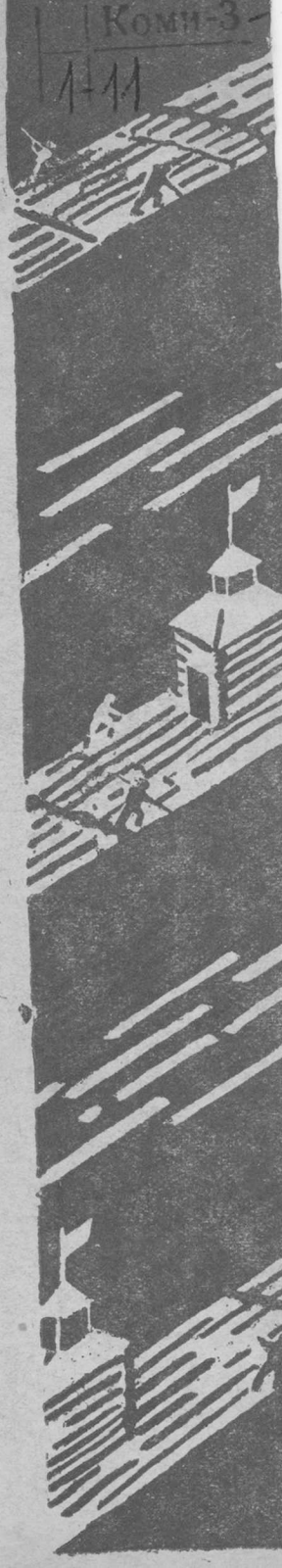
Допыс 1 с. 50 уг.

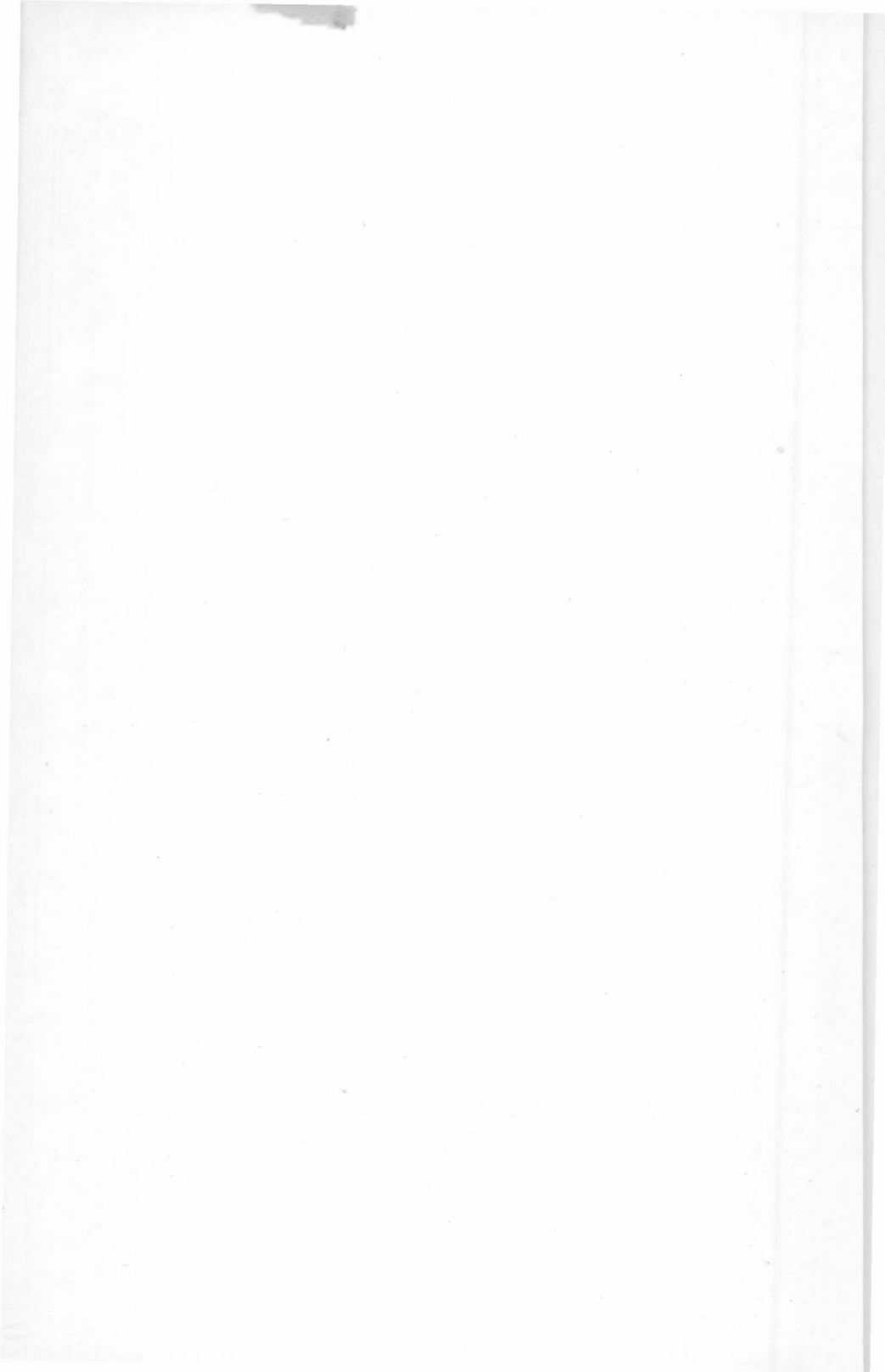
202021

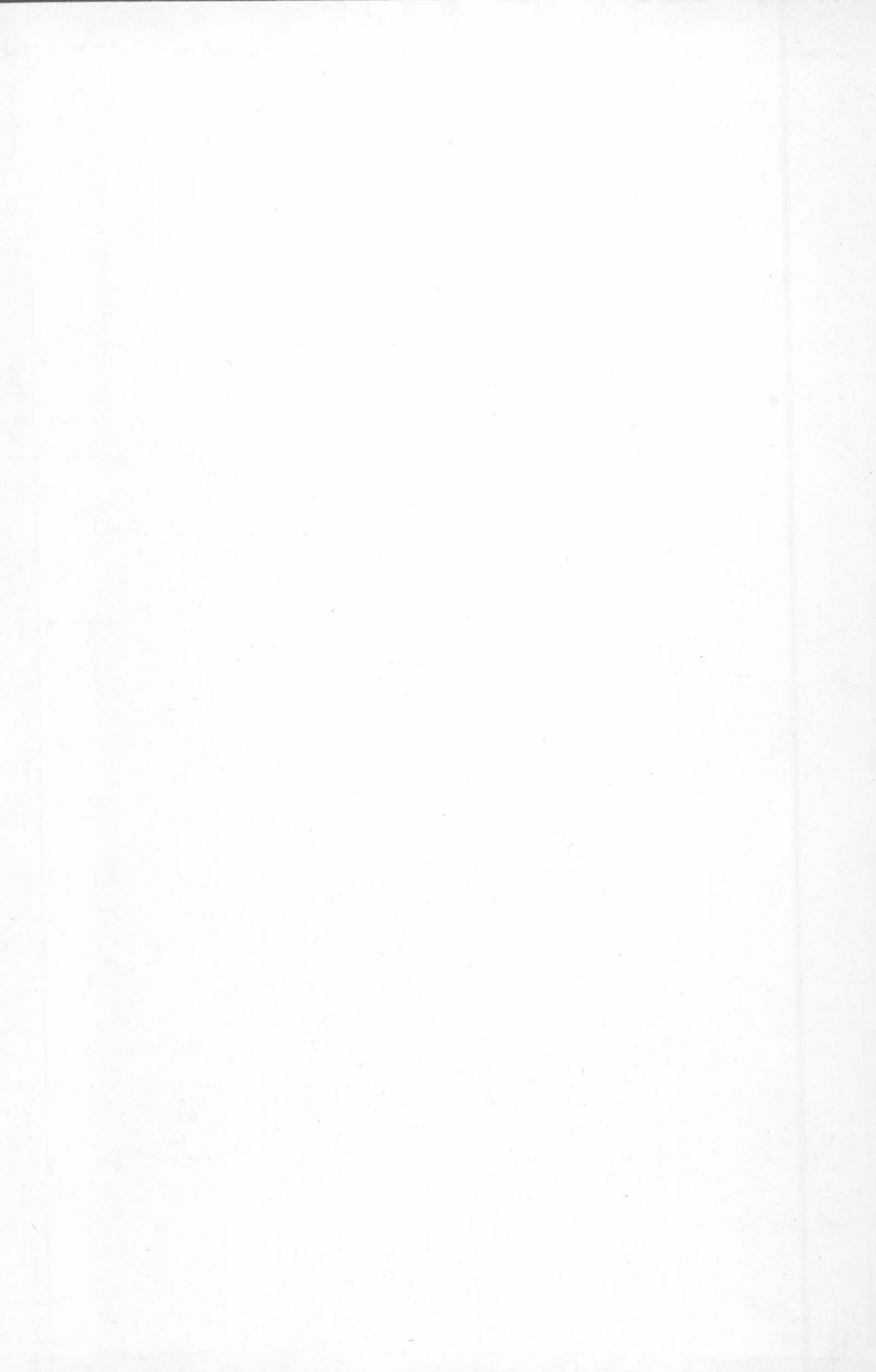
Комп-3

1-11

КОМ И ГОСИЗДАТ

Комм
11-11

1933, № 2(8)